ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XV (L) ■ Nr. 8 (410) ■ August 2016 ■ 4 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

PORTRET DE FEMEIE,. FAYUM, EGIPT

Ecouri la Argeş 50

Cassian Maria SPIRIDON
Argeş, o revistă la semicentenar

Născută în contextul relativului dezgheţ ceauşist, precum *Ateneu*, de la Bacău, august 1964, *Cronica*, la Iaşi, 12 februarie 1966, revista *Argeş* de la Piteşti apare lunar din iunie 1966. Piteştiul, pînă la apariţia noii publicaţii, strălucea prin absenţa unei foi literare, de oarece importanţă, cu excepţia celei fondate de Vladimir Streinu în perioada interbelică, *Kalende*, ce s-a tipărit din noiembrie 1928 pînă în martie 1929.

Pînă în 1975, *Argeş* apare lunar, iar între 1975 şi 1982 va fi trimestrială. Diriguitorii foii piteştene, ce se merită la ceas aniversar să fie menţionaţi, au fost: Mihail Diaconescu (1966-1971); Gheorghe Tomozei (1971-1983); Sergiu Nicolaescu (1983-1990). Între seriile anterevoluţionare, seria Tomozei se diferenţiază prin înălţimea axiologică.

Din 1990 la cîrma revistei va fi criticul şi istoricul literar Nicolae Oprea. Din ianuarie 1991 îşi schimbă numele în *Calende*, revendicîndu-se de la vechile *Kalende*, ca din octombrie acelaşi an, poetul Călin Vlasie să preia conducerea. *Calende*, continuatoarea revistei *Argeş*, va apărea, cu fireşti sincope postrevoluţionare, sincope de care au avut parte în acel interval mai toate publicaţiile literare şi de cultură. După 2000 revine la denumirea iniţială, *Argeş*, avînd drept editori: Consiliul Local Piteşti, Primăria Municipiului Piteşti, Centrul Cultural Piteşti, purtînd egida Uniunii Scriitorilor din România.

La ediţia a XV-a a Zilelor revistei *Convorbiri literare* (26-28 aprilie 2011), redacţia a acordat revistei *Argeş* şi proaspătului ei redactor şef, Dumitru Augustin Doman, un binemeritat premiu la împlinirea a 45 de ani de la fondare.

În iunie 2015 revista a intrat în anul 50 de la apariţia primului număr, aşa cum foaia junimistă, în martie acest an, a intrat în anul 150 de la fondare.

Număr de număr, din vara anului trecut, revista este însoţită inspirat de un *Supliment „Argeş 50" – memoria revistei*.

Felicităm revista *Argeş* ce are ca senior editor pe colegul nostru de breaslă scriitoricească, Calinic, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului (cu un asemenea senior editor cum să nu fie demersul publicistic al foii piteştene binecuvîntat!), drept consilieri editoriali pe Nicolae Oprea şi Marin Ioniţă, ca redactori, aflăm în casetă pe Mariana Şenilă-Vasiliu, Mircea Bârsilă şi Aurel Sibiceanu, iar ca secretar de redacţie, Simona Fusaru. Întreaga echipă este condusă cu folos pentru afirmarea şi recunoaşterea revistei în plan naţional, de Dumitru Augustin Doman.

50, în cifre romane este notat cu L, iar în cazul *Convorbirilor literare*, 150 este notat cu CL (cifrele romane pot fi citite şi ca o fericită prescurtare a numelui revistei), o combinaţie de cifre la care urăm revistei *Argeş* şi celor care o păstoresc şi o vor păstori, să aibă parte peste alte două jumătăţi de veac.

N.R. *În numărul pe mai al revistei noastre, suplimentul* ***Argeş 50, memoria revistei****, am publicat mesajele primite de la personalităţi şi de la colegii noştri de la reviste din ţară cu prilejul jubileului. Amabil şi generos, Cassian Maria Spiridon, directorul* ***Convorbirilor literare****, ne-a trimis textul de mai sus. Dintr-o eroare redacţională, textul a fost pierdut, publicându-l acum cu întârziere, vina asumându-şi-o, desigur, redactorul şef, care-i prezintă scuzele de rigoare poetului de la Iaşi.*

Şerban TOMŞA
Revista *Argeş* la 50 de ani

La începutul luni iunie, revista **Argeş** a aniversat 50 de ani de existenţă. Este un eveniment cultural major, care nu trebuie trecut cu vederea. Acţiunea literară recentă a revistei, emblematică pentru literatura română, este datorată în mare parte redactorului-şef Dumitru Augustin Doman. **Argeş** este o publicaţie de mare prestigiu, cu impact puternic în peisajul cultural, având colaboratori de anvergură artistică majoră şi publicând texte care vor rămâne în istoria literaturii române.

Argeş face parte din elita noastră literară. Cum a reuşit acest lucru cu adevărat impresionant? O dată, datorită talentului şi pasiunii cu care Dumitru Augustin Doman lucrează pentru fiecare nouă apariţie. A doua oară, prin atitudinea imprimată de acelaşi scriitor, care promovează scriitorii români de valoare de pretutindeni. Având deschidere către universalitate, **Argeş** refuză provincialismul în care se complac alte foi, unde câţiva inşi, în general mediocri (căci asta e condiţia mediocrului : neputinţa de a se deschide către valoare), se blagoslovesc şi se elogiază în mod ridicol între ei, premiindu-se periodic unii pe alţii. (Ca să fim drepţi, la broşurile semnalate activează şi doi-trei scriitori importanţi, dar acţiunile lor sunt paralizate de forţa grupului sortit să rămână pe veci o mică turmă locală.)

Argeş este o prelungire a legendelor literare de odinioară. Dacă Doman îţi citeşte o carte şi vede că ai valoare, te invită imediat să colaborezi, fără să te cunoască personal, oriunde te-ai afla. Spre deosebire, iarăşi, de alţii care îi ocolesc cu cu grijă chiar şi pe cei mai valoroşi autori din propria ogradă.

Fără **Argeş** am fi mult mai săraci spiritual.

Îi urăm revistei **Argeş** să nu-ţi schimbe beneficul comportament cultural şi să o ducă tot aşa încă o mie de ani!

P.S. Ca să fim corecţi până la capăt, mai sunt câteva reviste literare din oraşele de provincie, cu o activitate literară la fel de înălţătoare ca a piteştenilor, încurajând tot ce înseamnă valoare literară : **Ramuri, Vatra, Litere, Astra, Spaţii culturale, Sintagme literare, Oglinda Literară.**

Concursul Naţional de Creaţie a piesei de teatru într-un act ”Mihail Sorbul“, ediţia a XII-a, 3 - 6 noiembrie 2016

Regulament

Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, cu sprijinul Consiliului Judeţean Botoşani, în colaborare cu Primăria Săveni, organizează, în perioada 3 - 6 noiembrie 2016, cea de a XII-a ediţie a Concursului Naţional de Creaţie a Piesei de Teatru într-un act " Mihail Sorbul ".

La concurs pot participa dramaturgi români contemporani, membri sau nu ai uniunilor de creaţie, fără limită de vârstă, cu o piesă de teatru într-un act, care să nu depăşească maximum 20 pagini listate la corp 12 , la 2 rânduri.

Organizatorii nu impun concurenţilor nici o tematică.

Lucrările dactilografiate sau listate (însoţite şi de un CD cu textul piesei) vor fi trimise în 3 (trei) exemplare, semnate cu un motto, acelaşi motto fiind menţionat şi pe un plic închis în care vor fi incluse datele autorului şi adresa, telefon, e-mail, pe adresa Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, Str. Unirii 10, Botoşani, până la data de 1 octombrie 2016.

Un juriu format din personalităţi marcante ale culturii române va acorda următoarele premii :

- Premiul I - 2.500 lei
- Premiul II - 2.000 lei
- Premiul III - 1.500 lei
- Premiul special – 1.000 lei

Juriul are latitudinea de a redistribui sau diminua valoarea premiilor.

Relaţii -
la telefon 0231 – 536322, e-mail: centrul_creatiei_botosani@yahoo.com.

Gheorghe Grigurcu

„Amoralitatea unei singure culori”

În sine inteligenţa e amorală. Ea dobîndeşte moralitatea individului ce-o instrumentează. N-am putea oare vorbi despre inteligenţa criminalului care tinde la „crima perfectă”? A. E.: „Dar virtuosul?” Ei bine, acesta n-are nevoie îndeobşte de a-şi raţiocina virtutea. A. E.: „Prin urmare nu poate fi socotit inteligent?” Cum să zic? Poate fi inteligent în afara virtuţii sale.

Cinismul nu e rodul raţiunii, ci al iraţiunii, uneori poznaşe, a lucrurilor în derivă.

* * *

În relaţiile cu semenii, X ţine a se afirma. Y doreşte a se confirma.

* * *

„Excludere prin infinitatea depărtării, mai degrabă decît prin vreo limită de rezistenţă şi de apărare prin îngrădire. E o splendidă *explozie* a unei inviolabile esenţe, mai mult decît o geloasă excludere” (Monseniorul Ghika).

* * *

Să fie fragilitatea fiinţei semnul premonitor al unei hierofanii care neîndoielnic se va produce?

* * *

A reveni în viaţa lăuntrică la secvenţe puţine, tot mai puţine, în speranţa nebună că ele se vor dizolva astfel mai lesne în luminiscenţa oarbă a totalităţii.

* * *

Toamna, la Sighet. Aşezat pe o bancă, privesc seninul adîncimii celeste. Observ însă ceva ciudat. Pe cablurile electrice, la o respectabilă înălţime, o pereche de pantofi feminini atîrnaţi acolo cine ştie cum. Uşori, tinereşti, întrucît fără toc cum se poartă azi, legănîndu-se delicat în adierea vîntului, aidoma unei minuscule ambarcaţiuni pe valurile de azur.

* * *

În alt loc sighetean, mai către periferie. Doi bătrîni aşezaţi tacticos lîngă un bloc privesc prelung, cu un surîs crepuscular, o fată trupeşă. Fata trece de cîteva ori prin faţa lor, legănîndu-se din şolduri, cu braţele încărcate de pachete. Pesemne o vînzătoare la micul magazin de alături. Dar nimic libidinos nu apare pe figura acestor oameni simpli, munciţi. Chipul lor nebărbierit, cu ţepi albi, puternic ridat, cu pleoape obosite degajă o resignare vag uimită, o împăcare cu ceea ce le-a fost dat. O acceptare irizată de-o ancestralitate mărturisind totuşi zvîcnetul erotic care încă nu se îndură a se şterge de tot. O înscriere demnă în vremuire, un fragment de moarte.

* * *

„În 2015, 65,3 milioane de oameni au încercat să părăsească zonele de conflict şi să se refugieze în alte părţi ale lumii, spune Înaltul Comisariat al Naţiunilor Unite pentru refugiaţi. Ca să vă faceţi o idee, e vorba despre o cifră comparabilă cu populaţia unei ţări ca Franţa sau ca Marea Britanie. Iar 51% din ei sînt copii” (**Dilema veche,** 2016).

* * *

O distanţă convertită în sentiment, aidoma unui ateu convertit la credinţă.

* * *

Cel mai nobil mijloc de-a combate suferinţa morală: asumarea sa iluminată, precum un fapt voluntar. Cînd e cu putinţă...

* * *

Nu orice poveste are sfîrşit, după cum nu orice poveste are început. Eşti atras îndeobşte de sfîrşitul unei poveşti, dar începutul său ar trebui să fie mai tentant pentru spirit decît sfîrşitul. Încercînd a-l improviza, poţi avea nesperata şansă de-a te improviza pe tine însuţi. Într-un fel să începi cu fiecare început al uneia din inepuizabilele fabule existenţiale.

* * *

Faţa unui bătrîn de la ţară cum un mic petic de pămînt uscat, brăzdat de crăpături.

* * *

Bacalaureatul de azi, în comparaţie cu cel de odinioară. Un siderant răspuns găsim în amintirile lui Jeni Acterian, cuprinse în volumul **Jurnalul unei fete greu de mulţumit,** din care cităm doar prezenţa autoarei la primul test al acestuia: „28 august 1935. Duminică încep. Optsprezece examene în paisprezece zile. În fiecare zi unul, fără nici un răgaz: 29 august: am făcut 185 de versuri din Eneida. 2 septembrie: am dat examen la literatura franceză. La scris am avut de ales între caracterizarea operei lui Balzac şi analiza romanului Salammbo. La oral mi-a cerut să spun ceva despre şcoala parnasiană. Am enunţat toate principiile Parnasului, am citat toţi parnasienii, am intrat în simbolism. M-a întrebat dacă pot să îi spun ceva din Baudelaire. Aş fi putut să îi vorbesc o oră... Mîine am fi avut istoria, dar s-a amînat din cauza înmormîntării reginei Astrid a Belgiei. Poimîine, istoria. 5 septembrie: Ieri, istoria românilor. Bine, chiar foarte bine. Mai ales scrisul. Azi, ştiinţele naturale, biologia şi geologia. La scris, mi s-a dat generaţia spontanee şi Pasteur. Am făcut perfect, desigur. La oral, evoluţia celulei în decursul epocii geologice. Mîine, filosofie, logică şi psihologie. Acum mă apuc de logică şi învăţ pînă la prînz, apoi la psihologie pînă dimineaţa... 7 septembrie: ieri, filosofie. Destul de bine. Azi, astronomie. De o săptămînă nu am dormit decît două sau trei ore pe noapte. Sînt teribil de obosită. Mîine, nu am nimic, dar trebuie să învăţ la greacă pentru luni dimineaţă. Sîmbătă 14 septembrie: şi iată că s-a terminat. Cred că am trecut, dar în materie de examene nu poţi fi sigur de nimic”.

* * *

Amoralitatea unei singure culori care se intensifică exclusivist, sfidător.

* * *

Pentru a privi cum se cuvine un obiect se cade a introduce între tine şi acel obiect o interfaţă. Într-un anume grad a te înstrăina de el, lăsîndu-l în voia fermenţilor necunoscutului. Eventualele aspecte atracţioase ale oraşului pe care-l vezi zilnic ajungi să nu le mai percepi. Dacă un timp frumos se prelungeşte săptămîni în şir, nu-l mai apreciezi precum atunci cînd apare după nişte zile mohorîte. Întrucît obişnuinţa e aidoma unei culori aplicate pe aceeaşi culoare, ale cărei tuşe nu mai pot fi distinse. Se impune o intervenţie a necunoscutului precum în actele de creaţie.

* * *

După o zi de ceaţă îndesată ce părea a nu mai lăsa nici o speranţă, parcă marcînd deja finele anului, alta incredibil de caldă, solară. O primăvăratică enclavă în mijlocul lui noiembrie. În pădure, pe acest incandescent fundal, un copac înalt, de-o aspră verticalitate, dezbrăcat de frunziş, dar cu o creangă înspre vîrf, răsucită, purtătoare încă de frunze aurii, acum cu o exotică alură. Amestec de anotimpuri şi timpuri...

* * *

N. Steinhardt despre Gabriel Liiceanu: „E foarte profesoral, foarte doctoral. Prea din cale fară de didascalos, de Herr Professor. Exact contrariul lui Noica, mereu amen, gentil, modest”.

* * *

Rostul taumaturgic al cuvîntului. Realitatea însăşi poate fi schimbată de puterea rostirii ce-o are în vizor. Harul cuvîntului, suflînd unde vrea aidoma harului ceresc, o decupează în forme unice, imprevizibile care par născute *ad hoc*. Crează creaţia însăşi. Nu e o sfinţenie, cum socotea Berdiaev, ci o replică sieşi suficientă în dramatismul său postparadiziac dată acesteia. Astfel încît un autor cu o viziune personală ar putea încerca de la un moment dat senzaţia că se întîlneşte pretutindeni cu propria-i umbră scriptică, similidivină.

* * *

Avarul. În cazul acestui tip se produce o imixtiune a lui a avea în sfera lui a fi. Economisindu-şi bunurile, avarul ajunge a se economisi pe sine pînă la infirmitatea morală.

* * *

Jean Cocteau se mîndrea adesea cu cărţile, tablourile şi alte obiecte de artă adunate într-o viaţă. Despre toate se confesa unui ziarist. Acesta, după ce l-a ascultat cu atenţie, i-a pus o întrebare: Dar dacă, prin absurd, casa ar lua foc şi n-aţi putea salva decît un singur obiect, ce aţi lua cu dumneavoastră? Focul, a fost răspunsul dramaturgului.

* * *

Stimulul pe care ţi-l induce forţa Celuilalt, inhibiţia pe care ţi-o induce slăbiciunea sa. Ori, tot atît de bine, invers.

* * *

„Trufaşul e unul care-şi mănîncă - şi cu cîtă plăcere! – propriile excremente” (Monseniorul Ghika).

* * *

Nopţi dezarmant de frumoase, parcă ale unui mai etern, care vin ori prea devreme ori prea tîrziu. Ori, concomitent, şi una şi alta.

* * *

Fixezi pe hîrtie un motiv, apoi încerci a-l retuşa, apoi rămîi în faţa unui gol dulceag-amărui, ca atunci cînd tocmai te-a părăsit un musafir nu lipsit de interes, „eliberat” totuşi, brusc înstrăinat inclusiv de răsfrîngerea prezumată pe care ai fi putut-o avea în fiinţa aceluia. Încerci a reveni la locul tău, însă nu izbuteşti decît cu întîrziere.

* * *

„Toată lumea ştie că girafele au gîtul lung ca să poată ajunge la surse de hrană inaccesibile «concurenţilor» precum antilopele. Aşa a scris cineva la începutul secolului al XIX-lea, încercînd un fel de filosofie a zoologiei. Mai apoi, lui Darwin explicaţia i-a venit perfect pentru teoria lui despre adaptarea speciilor şi aşa a rămas. Dar se pare că nu e chiar aşa. Recent, cercetătorii americani au constatat că girafele se hrănesc mai degrabă cu gîtul aplecat spre tufişuri deloc înalte, mai ales cînd începe sezonul uscat. În plus, masculii au gîtul cu mult mai înalt decît femelele. Hm, ce să fie, ce să fie? Ca întotdeauna cînd nu avem explicaţii imediate despre formele vii, ne repezim la sexualitate. Americanii cu pricina au descoperit că masculii cu gîtul mai înalt sînt preferaţi de către femele. Iată! Gîtul mai înalt presupune un piept mai puternic şi coapse mai solide. Aşadar, girafele au gîtul înalt ca să placă femelelor. Orice asemănare cu situaţia bărbaţilor este nerelevantă” (**Dilema veche,** 2016).

* * *

E un spirit prea elevat pentru a fi lipsit de caracter. Cu toate că...

(continuare în p. 10)

A reveni în viaţa lăuntrică la secvenţe puţine, tot mai puţine, în speranţa nebună că ele se vor dizolva astfel mai lesne în luminiscenţa oarbă a totalităţii.

aforisme

Nicolae Oprea

Foto: Liviu Ioan Stoiciu

Cronica întârziată

Pro memoria. Iustin Panţa (1964-2001)

Ataşat poeticii postmoderne a generaţiei optzeciste, Iustin Panţa se vădeşte un manierist în sensul bun al cuvântului. Formula deplin închegată a poeziei sale are, însă, antecedente în lirica poeţilor întârziaţi de la sfârşitul deceniului al şaptelea. În cazul său, memoria involuntară îndeplineşte o funcţie contrapunctică în provocarea lirismului.

Chiar dacă n-ar fi convieţuit în perimetrul aceluiaşi străvechi oraş îmbibat de cultură – Sibiul Cercului Literar -, Iustin Panţa (dispărut într-un tragic accident, în 27 septembrie 2001, pe când se întorcea de la Festivalul Internaţional din Neptun) s-ar fi întâlnit pe spirala creaţiei cu Mircea Ivănescu. Căci amândoi descind din aceeaşi matrice stilistică, deşi sunt despărţiţi de decenii întregi ca vârstă şi debut (Mircea Ivănescu s-a născut la 26 martie 1931 şi debutează în 1968, cu *Versuri*; Iustin Panţa s-a născut la 6 noiembrie 1964 şi debutează în 1991, cu *Obiecte mişcate*). Dealtfel, ucenicul şi maestrul s-au întâlnit efectiv în laboratorul de creaţie, publicând în colaborare aşa-zisul „roman rusesc”, *Limitele puterii sau mituirea martorilor* (Ed. Litera, 1994). Cum spuneam şi altădată în legătură cu volumul de debut (din 1991), purtând acelaşi titlu ca antologia postumă în două volume, îngrijită impecabil de editorul-poet Nicolae Ţone (*Obiecte mişcate, Cuvânt de însoţire: Mircea Ivănescu*; *Studiu introductiv: Mircea Martin,* Ed. Vinea, 2003), Iustin Panţa – spre deosebire de înaintaşul său obsedat de eludarea livrescului – vede în factorul imaginativ posibilitatea coabitării dintre viaţă şi literatură. În viziunea sa animistă, erodată de ironie, lucrurile simple au contururi „gelatinoase”, schimbătoare, dispersându-se în infinitatea spaţială. Rezultă astfel un peisaj mental dominat deopotrivă de obiectele mişcate şi de „logica imaginaţiei”. Ca şi în lirica mircea-ivănesciană, convenţia observării insistente a obiectelor îndeplineşte o funcţie ordonatoare, întrucât realitatea se animă în momentul cunoaşterii, al privirii iniţiatice. Îi desparte, totuşi, un interval de generaţie, ucenicul înclinând spre postmodernismul optzecist.

Deloc întâmplător, prima culegere lirică a lui Iustin Panţa se deschide cu un citat semnificativ din opera lui Proust. Rolul invocatei Albertine din ciclul romanesc proustian este îndeplinit în *Obiecte mişcate* de o fiinţă eterică („Frumoasa doamnă din provincie”), surprinsă în diverse ipostaze, a cărei *absenţă* devine figura tutelară a discursului. Recuperarea imaginii obsesive din informitatea *timpului pierdut* survine pe fondul discernerii esenţei din multitudinea de aparenţe, cum deducem din *Prolog*. Din acest punct, începe misia poetului care scrutează profunzimile lăuntrice pe măsură ce se afundă, rătăcindu-se, în meandrele memoriei afective. Dar configuraţia lirismului se întemeiază, în registru preconceput verist, pe succesiunea logică a scenelor desprinse din viaţa cotidiană. Într-o atmosferă de plictis şi pierdere de sine, protagoniştii *scenelor-întâmplări*, mereu aceiaşi, par împietriţi în comparaţie cu obiectele care îi înconjoară. Se produce, aş spune, cu termenii poetului, un transfer fiinţial între evocator şi lucrurile evocate. Fiindcă Iustin Panţa îşi propune, nici mai mult nici mai puţin, să scrie despre „liniştea şi simplitatea adâncă a lucrurilor”.

Poezia este aidoma unei oglinzi plimbate de-a lungul şi de-a latul realului. Mişcarea necontrolată a obiectelor, fenomenul ca atare, provoacă reverberaţii nebănuite în aria conştiinţei: „Liniştea nu este deloc un lucru simplu,/ aşa cum am crezut mai demult –/ uneori simţi cum cade ceva de la o înălţime imensă/ în tine – un obiect despre care nu ştii nimic/ şi în liniştea aceea aştepţi bubuitul care să însemne sfârşitul căderii. Înălţimea este nebănuită,/ obiectul se mai află mult timp în cădere, ţinându-te încordat” (*Lucruri simple*). În atari circumstanţe, poetul nu se mulţumeşte cu rolul neutru al „descriitorului”. Dimpotrivă, îşi asumă actul creaţiei şi procedează ca un demiurg care conferă atributele realului lumii sale („Ceea ce-ţi place este creaţia ta: îţi place piatra, asta înseamnă – ai creat piatra,/ îţi plac puterile magice ale frumoasei barbare –/ ai creat puterile magice ale frumoasei barbare”).

Precum în lirica mircea-ivănesciană, convenţia observării insistente a obiectelor simple îndeplineşte aici funcţie preponderent ordonatoare, întrucât realitatea ia fiinţă în momentul cunoaşterii, al privirii iniţiatice. „Lucrurile s-au născut în numele meu” – declară poetul cu nedisimulat orgoliu. El se aşază într-un unghi privilegiat de vedere a universului, în “camera umbrită”, în faţa ferestrei prin care priveşte “lumea indiferentă”. De cele mai multe ori, însă, privirea se retrage în climatul intim, dezamăgită de imaginea lumii “incolore”. Tot căutând spaţii securizate în afara şi înăuntrul său, poetul modifică ambientul care, la rându-i, îi modifică gândirea: „Construieşti un obiect, poate dai viaţă unei fiinţe,/ apoi vrei să revii, să modifici pe ici, pe colo,/ dar el îţi strigă, Pleacă! Nu mă atinge!,/ cuvintele astea te tulbură, se cheamă că tu eşti, în cele din urmă, modificat./ Creierul prin care, ţi-a spus ea odată, cunoşti totul, adică transferi realitate,/ atins de cel mai neînsemnat obiect cunoscut de el…” Obiectele aievea create în demiurgia artistică, se răzvrătesc împotriva creatorului, nelăsându-se fixate în tipare: „Lucrurile de lângă noi cresc de parcă ar fi nişte copii/ şi-i privim într-o zi surprinşi că au ajuns oameni în toată firea,/ nu ne vine să credem când le găsim în buzunare ţigări/ sau când îi surprindem sărutând o fată. Lucrurile ajung nubile, devin mai puternice decât noi,/ când le revezi (când, adică le vezi întâia oară cu adevărat,/ aşa cum sunt în realitate)/ şi-ţi dai seama de vigoarea lor, nu-ţi vine a crede –/ tu eşti din ce în ce mai fragil, mai sfărâmicios –/ vaza de sticlă abia acum e ciobită,/ îţi aminteşti seara când ea a vrut să aşeze acolo garoafele,/ vaza i-a alunecat şi a spus, Urăsc florile”. Este pus la îndoială, cu alte cuvinte, însuşi actul creaţiei. Refugiul în imaginaţie nu poate contracara forţa lucrurilor care întreţin dinamica realului. Spre deosebire de M. Ivănescu, saturat de livresc – codexul lui poetic fiind bazat pe principiul *să nu literaturizezi* –, Iustin Panţa crede aievea în simbioza dintre Viaţă şi Literatură.

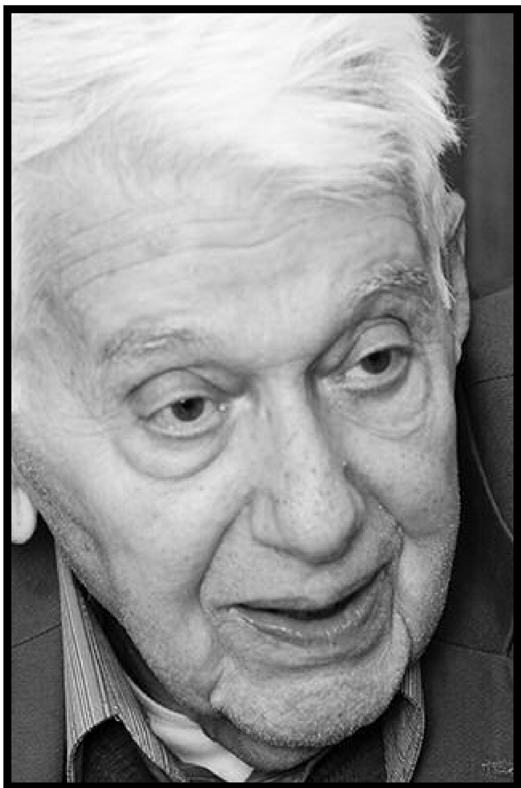
Fără să-şi modifice maniera, Iustin Panţa preferă în *Lucruri simple sau echilibrul instabil* (1992) formula hibridă a poemului în proză, situându-se, în aparenţă, la frontiera dintre liric şi epic. În realitate, specia aleasă convine unei subiectivităţi exacerbate căreia îi repugnă orice fel de constrângere formală şi înseriere convenţională. Autorul *Lucrurilor simple* cultivă un gen aparte de *lirică a rolurilor*, pe urmele baladiştilor din Cercul Literar de la Sibiu, Radu Stanca şi Ştefan Aug. Doinaş. El apelează, de această dată, la câteva personaje care exprimă paradigmatic propria interioritate bulversată. Sunt, mai precis, *trei eroi* care întreţin polifonia discursului liric: bătrânul („cărunt şi epuizat”), tânărul („cam hirsut şi neîndemânatic”, care „trădează urmele unei existenţe boeme”) şi *ea*, iubita tânărului, dublată aievea de alt personaj imaginar: „Aşa cum îmi vorbeşte – parcă toate lucrurile îi întorc ecoul, o urmăresc şi îmi repet automat în minte fiecare cuvânt al ei – uneori îi pierd şirul...Vorbeşte ea şi parcă o îngână un personaj imaginar, care spune aceleaşi cuvinte, dar cu alt înţeles. Privind holul ea a spus: ‹Fugeam de el, dar mă simţeam o fugară călătorind pe scaunul din faţă al unei maşini în viteză – iar el, cel de care voiam să mă îndepărtez, stătea pe bancheta din spate›”. Este vorba, aşadar, de un cuplu amoros, aflat într-o „situaţie deznădăjduită”, care se destramă irevocabil sub privirea blândă a vârstnicului prieten chemat pentru reconciliere. Trama ca atare – decelabilă în mod convenţional – poate fi rezumată într-o singură frază. Dar tensiunea care se naşte prin alternarea unghiurilor de vedere asupra „conflictului dramatic” (existent *in nuce*) conferă prozo-poemelor o surprinzătoare relevanţă în plan expresiv. Nu relaţia dintre cele trei personaje contează, în acest caz, ci atmosfera care însufleţeşte obiectele şi animă *textul* în sine, păstrându-l în cadrele liricului.

Ca într-un poem cinematografic, uzând de stop-cadru şi replay, poetul explorează straturile profunde ale memoriei. Din simple gesturi „elegiace”, din impresii şi senzaţii difuze, din replici inconsistente, el recompune universul intim tutelat de două sentimente în destrămare: dragostea şi prietenia. Locul privilegiat unde subiectul evocator îşi construieşte priveliştea mentală este „camera cu intrare separată” dintr-un cartier de la periferia oraşului; aici trăieşte singuratic, înconjurat de multitudinea *lucrurilor simple* însufleţite prin transfer afectiv: „Am stat câţiva ani buni, aproape zi de zi printre lucrurile camerei cu intrare separată; am părăsit-o de şi mai mulţi ani. Aici am dormit somnul tinereţii, am dat frâu liber sau am pus zăbală dorinţelor, printre lucrurile acestea, uneori, am luat în derâdere ce este bun şi frumos. Mă întind în patul care ocupă aproape jumătate din cameră şi privesc lucrurile din jur, stau relaxat şi le privesc şi privindu-le, deodată, simt aşa, o bucurie-n mine. Memoria îmi spune ce aş simţi dacă le voi atinge în clipa următoare cu mâna – de atâtea ori am făcut-o, într-o risipă de gesturi care avea cu totul alt scop decât cunoaşterea lucrurilor…” Celelalte topos-uri ale poemului – ce ţin de mitologia cotidianului - sunt: un parc, un tren, o sală de aşteptare, o scară cu şase trepte, holul unui cămin studenţesc ş.a. În registrul proustian al amintirii, personajele reconstituie scene reale din trecutul apropiat, convertindu-le însă în paradigme ale discursului, întrucât apar estompate sub aura ficţiunii. *Astea se petrec în imaginaţie* – suntem avertizaţi atunci când „elanul după realitate” este amortizat de morbul ficţiunii. Protagonistul însuşi, cu rol de *alter ego*, este adeptul „minciunii artistice”, „un mic dictator al regiei” – cum îl defineşte partenera, un rob al închipuirii care înscenează dezinvolt, călăuzit de o subînţeleasă „disciplină a imaginaţiei”: „- Spunea că poţi învăţa mai multe despre Paris spălând vase într-o cafenea dubioasă din Montmartre decât cufundându-te în biblioteca unei academii franceze, acolo tot pe Céline ai să-l citeşti. Minţea pentru că în ceasurile când nu ne întâlneam citea aproape continuu (...). Rămâneam uimită şi contrariată, neîncrezătoare”. Descompunând mişcarea într-o infinitate de gesturi reale sau iluzorii, imaginativul reface, în fond, pregnante stări sufleteşti. Plictisul şi angoasa, amplificate de solitudine, declanşează automat mecanismul închipuirii: „Uneori îmi place să mă plictisesc – atunci mă imaginez reuşind lucruri care niciodată nu mi-au reuşit, de pildă îmi închipui că pictez, în realitate sunt incapabil să pictez o floare, să schiţez, oricât de simplu, un animal.”

Încântarea produsă de lucruri şi bucuria privirii posesive, reveria modelatoare se consumă în cazul lui Iustin Panţa la graniţa dintre vis şi veghe: *Dacă în timp ce dorm există personaje care mă vestesc în vis, în timpul veghei mă înconjoară fiinţe sau lucruri şi ele mă introduc în stări de reverie* – în enunţ poetic. Depăşind impactul oniric, se arată interesat de ***sufletul obiectelor*** - ca să uzez de sintagma unui poet mai vârstnic din aceeaşi familie spirituală, Petre Stoica -, copleşit de fascinaţia lumii obiectuale. Există, le-aş spune, nişte tropisme ale discursului, câteva „figuri” cu funcţia deschiderii supapelor lirismului: eşarfa vişinie, vaza albă, pipa din scrumieră, bomboniera ş.a. Şi, ⟶

Un om de omenie – Ion Ianoşi

Pe 1 iulie 2016 s-a stins din viaţă profesorul, scriitorul şi filosoful Ion Ianoşi, autor al unei opere vaste ce cuprinde teritorii precum: cultura rusă şi germană (monografiile consacrate lui Tolstoi, Dostoievski şi Thomas Mann vor rămâne de referinţă pentru oricine va mai fi interesat de aceşti uraşi autori), estetica filosofică (unde aş remarca studiile despre sublim, despre relaţiile dintre filosofie şi literatură şi cele două volume *Nearta – artă*), morala (despre care a scris un întreg ciclu de cărţi numit *Moralităţi*), istoria filosofiei româneşti şi lucrările autobiografice care culminează cu monumentala *Internaţionala mea. Cronica unei vieţi*. În toate operele lui Ion Ianoşi este prezent, mai la suprafaţă sau mai în adâncime, filonul biblic interpretat ca unul dintre izvoarele culturii europene. Pe lângă lucrările de sine stătătoare, cred că orice cititor cu oarecare experienţă are cunoştinţă măcar de unele dintre numeroasele prefeţe, postfeţe sau studii de dimensiuni mai mici la cărţi importante, dintre care multe traduse de soţia sa, doamna Janina Ianoşi. Acestea au fost adunate în două volume cu titlul *Autori şi cărţi*, cel dintâi dedicat culturilor occidentale, al doilea culturii ruse, publicate la editura Euro Press Group. Era anunţat şi un al treilea, dedicat culturii române, despre care nu ştiu să fi apărut. În primul dintre aceste volume există un eseu, *Nietzsche şi Marx – Asonanţe, disonanţe*, după părerea mea definitoriu pentru stilul pasional, fără a fi deloc pătimaş, anvergura culturală ce implică accesul direct la surse şi vocaţia autorului de a arunca punţi între domenii divergente sau între autori ce par, la o primă privire cel puţin, situaţi pe poziţii contrare, ireconciliabile.

Eseul amintit a fost iniţial o conferinţă ţinută în 1994 la Institutul Goethe din Bucureşti, cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la naşterea lui Nietzsche. Ea a trezit atunci reacţii dintre cele mai contradictorii: aprobatoare în rândul universitarilor occidentali prezenţi, de contestare vehementă a înseşi legitimităţii comparaţiei în rândul intelectualilor români. Reluată peste 6 ani, în 2000, când se împlineau 100 de ani de la moartea autorului *Naşterii tragediei*, comparaţia se amplifică prin noi puncte de vedere. Sunt luate în considerare coincidenţe legate de mediul cultural şi perioadele formării, deşi între Nietzsche şi Marx există un decalaj temporal de o generaţie (Marx s-a născut în 1818 în vestul Germaniei, Nietzsche în 1844 în est), afinităţile polare din anii de maturitate, în special în ce priveşte diagnosticarea racilelor secolului al XIX-lea şi speranţele schimbării într-un viitor anticipat de ambii. Evidenţierea punctelor comune, ce ţin într-o anumită măsură şi de spiritul epocii (*Zeitgeist*) nu-l împiedică pe autorul român să ia în seamă diferenţele majore dintre perspectivele celor doi. Dimpotrivă, scopul mărturisit este să scoată la iveală modul cum *„premise apropiate* duc la *concluzii divergente*" (s.a.). Citind textul realizezi că niciunul dintre cei doi filosofi nu poate fi înţeles fără a pătrunde în atmosfera spirituală a secolului al XIX-lea, marcată de mari contradicţii: iluminism *versus* romantism, materialism *versus* idealism, credinţă *versus* ateism, lupta de clasă între burghezie şi proletariat şi multe altele. Relevanţa filosofiilor lui Marx si Nietzsche pentru secolul următor a constat şi în faptul că ei propun, fiecare în felul său, viziuni totalizatoare din care nu lipsesc aspecte profetice şi utopice, ca soluţii ale respectivelor conflicte. Se ştie că elemente din gândirea lor au inspirat regimurile totalitare din secolul XX, comunismul şi nazismul. Ion Ianoşi nu evită întrebarea referitoare la gradul de vinovăţie al fiecăruia. Preluând titlul unei piese a dramaturgului rus Ostrovski, el înclină să-i considere „vinovaţi fără vină". Sunt vinovaţi fiindcă anumite exagerări prezente în scrierile lor, pe care autorul le documentează minuţios, au putut fi preluate în scopuri ideologice criminale, şi nevinovaţi pentru că nu au putut prevedea consecinţele şi nici nu există o cauzalitate mecanică între ideile lor şi regimurile lui Stalin şi Hitler. Nietzsche şi Marx sunt, cum îi definea Thomas Mann, seismografele ce anunţă cutremurele. Problema în ce măsură vor fi contribuit la viitorul pe care-l anunţau rămâne una deschisă, iar a o menţine astfel ţine de spiritul de obiectivitate concretizat în analiza raţională, argumentată, impregnată de simţul nuanţelor, fenomen nu prea des întâlnit în spaţiul cultural românesc. Dacă Ion Ianoşi le reproşează ceva celor doi gânditori, acesta este „tăişul «antiumanitar», la extrem inuman", detectabil, de exemplu, în consideraţiile lui Marx despre predominanţa socialului şi economicului asupra individului, dar şi în fragmentele unde Nietzsche exaltă voinţa de putere a celor puternici în detrimentul celor slabi.

Autorul îşi încheie eseul cu mărturisirea că, aşa cum conjunctura de până în 1989 nu l-a împiedicat să-l studieze pe Nietzsche, nici cea de după nu-l poate determina să-l ignore pe Marx, în ceea ce a avut actual pentru epoca sa şi prin anumite aspecte poate mai are încă pentru a noastră[1]. Este o poziţie de mare consecvenţă intelectuală şi de onestitate în primul rând cu sine, pe care, bineînţeles, i-au reproşat-o unii, dar care merită, convingerea nu e numai a mea, tot respectul şi admiraţia. La fel şi spiritul tolerant, cu adevărat liberal, nu doar declarativ, înclinând spre poziţii de stânga din compasiune pentru cei defavorizaţi. Toate au drept fundament un crez umanist, pe care, lăsând de-o parte conotaţiile savante[2], îl putem echivala simplu cu omenia.

Personal m-am apropiat de domnul Ion Ianoşi mai mult după susţinerea lucrării de doctorat, la care m-a primit doar pentru că îl interesa tema: o comparaţie între Nietzsche şi Freud[3]. Cele câteva întâlniri pe care le-am avut acasă la domnia sa mi-au rămas vii şi cred că ilustrează din plin ideea de omenie. Dumnezeu să-l odihnească în pace, căci la mulţi ne-a făcut bine.

[1] În 2004, Ion Ianoşi a publicat o antologie adnotată, *Karl Marx în 1234, fragmente*.

[2] Cu privire la problematica umanismului, autorul a publicat în 1978 lucrarea *Umanismul: viziune şi întruchipare*.

[3] Şi această temă este atinsă în acest eseu, care a constituit pentru mine, în perioada elaborării tezei de doctorat, un reper.

LEONID DRAGOMIR

În toate operele lui Ion Ianoşi este prezent, mai la suprafaţă sau mai în adâncime, filonul biblic interpretat ca unul dintre izvoarele culturii europene

Poemul de colecție

Ovidiu Genaru

Profeții și turma

Au venit unii și au pretins că ei sunt Mesia
au venit alții și l-au răstignit pe cel dintâi.
Au venit unii și au propus să mergem înainte
au venit alții să ne spună că înainte e în urmă.
Au venit unii și ne-au corectat că în urmă e la dreapta
au venit unii să ne convingă că la dreapta e la stânga.
Au venit unii și au recunoscut că au uzurpat
au venit alții să se tânguie că au fost uzurpați
și că greșelile vinovaților sunt
mai oneste decât bunăvestirea mincinoșilor.

Apoi s-au înhăitat între ei și ne-au explicat
că solia lor
e asemenea trâmbițelor Ierihonului
și că turma își urmează oarbă profeții
când iese la păscut din deșertul fierbinte.
Își urmează oarbă profeții
până la sfârșitul veacurilor.

→ dincolo de ele, *cartea* ca figură a imaginarului propriuzis. Lucrurile sunt pline de viaţă (*toate obiectele sunt vii* - sună deviza poetică), se deplasează imperceptibil în spaţiile interioare şi, neatinse de patina vremii, strălucesc în lumina difuză a lunii. Între obiectele purtătoare de încărcătură emoţională şi stările sufleteşti intens haşurate se stabileşte un firesc acord. Printr-un fel de transfer existenţial, *lucrurile simple* şi *obiectele mişcate* evocă fiinţa absentă şi i se substituie în acelaşi timp: „Te împiedici de ceva – un obiect pe care-l ridici şi-l aduci foarte aproape de ochi ca să-l poţi privi, apoi dându-ţi seama de ce ţii în mâini îţi doreşti să nu-l fi ridicat niciodată. Apoi brusc se face lumină. Nimic nu lipseşte, toate mobilele sunt la locul lor, la fel vaza din sticlă albă, bomboniera din colţul bufetului, pipa în scrumieră, eşarfa vişinie. Şi eşarfa vişinie eşti tu chiar dacă îţi vorbeşte, de atâta amar de vreme de când stă abandonată în locul acela şi tu nu ai avut curajul sau bunăvoinţa să o ridici, despre frivolitatea celei care a uitat-o acolo. Şi eşarfa vişinie, desigur, eşti tu".

Ataşat poeticii postmoderne a generaţiei optzeciste, Iustin Panţa se vădeşte un manierist în sensul bun al cuvântului. Formula deplin închegată a poeziei sale are, însă, antecedente în lirica poeţilor întârziaţi de la sfârşitul deceniului al şaptelea. În cazul său, memoria involuntară îndeplineşte o funcţie contrapunctică în provocarea lirismului. Este un procedeu cvasi-manierist de care se uzează în fertilul joc al metamorfozelor poetice, pe fundalul contopirii trecutului cu prezentul. Poemul se edifică, în fapt, prin colaţionarea unor „bucăţi de timp", ilustrând crâmpeie de viaţă, recuperate ca atare din fluxul memoriei. De aici decurge descrierea amănunţită a obiectelor/fiinţelor contrase în perimetrul imaginarului până la limita dizolvării lor în climatul intim. Antologia postumă, însoţită de *Cuvântul* de ataşament al lui Mircea Ivănescu, învederează un program artistic fără fisuri, plasându-l pe Iustin Panţa în primele rânduri ale postmodernismului, ilustrat deopotrivă de poeţii optzecişti sau nouăzecişti.

Mihaela Aionesei

dragoste, altfel

delicioasă aruncarea în necunoscutul care furnică.
delicioasă căderea în visul colorat
croit după sângele meu răzvrătit de atâta apus.

pretutindeni stau ochi pregătiţi să condamne
minunea din Cana. descălţată de moartea care-mi plânge prin casă,
pentru prima dată, nu-mi pasă!

mă las cârpită de focurile
care umblă precum lupii hămesiţi
şi-n loc să mă ascund,
să mă ghemuiesc,
desfac braţele larg,
clipele cad –
fulgi de lumină,
pe geana uimirii
se rotunjeşte o sferă,
e plină de noi
şi cântă
ca o catedrală în sărbătoare...

niciodată nu s-a înălţat din mine
ceva mai frumos...

încă nu ştiu ce ne leagă,
ce ne desparte –
raiul sau infernul,
astăzi amândouă îmi zâmbesc la fel
şi-atât de duios se cutremură o fântână –
sufletul meu/ plăpândul,
ani întregi l-a umilit urâtul
încât n-am puterea să-l opresc acum
când e atât de hotărât
hăurile să le înfrunte,
să le facă ghem
şi să le arunce departe,
cât mai departe,
acolo unde odată ajunse
pe nimeni să nu mai poată atinge
angoasele/ frigul/ absenţele...

în hohot de toamne aceste nerespirări se despind
cum puii de mama lor
şi cad în pământul pe care nu-l mai calc,
plutesc între mine şi tine
fără să mai ştiu care sunt eu...

din buricele inimii de-atâtea ori retezate,
încolţeşte viaţa
ca un trup în alt trup
care te învăluie
te pătrunde
şi te trezeşti întreg
într-un poem
cu buzele înroşite de maci

priveşte liziera de lacrimi
crescută în ochii mei
e limpede ca dragostea asta care e
care e...
altfel

mă iartă, voi pleca în lume

mă iartă...
voi pleca în lume cum pleacă puiul căprioarei
să înfrunte necunoscutul după ce s-a alintat

aş mai fi vrut să stau...
ne dau târcoale lupii iernii
lasă-i să vină în urma mea
şi tu te du/ te du departe
fără să întorci nici un regret înapoi
n-aş vrea să auzi cum sfâşii între pleoape
lacrima acestei despărţiri de noi

pipăi mâinile acestei lumi şi marginile ei
mă strâng/ mă sting
în braţe simt cum mi se cuibăreşte a moarte
tăcerea ta şi atâta dor
curg pe pământul strâmt
de nu mă mai încape...
de aceea plec
dar nu fi trist
rostogoleşte-te ca până acum
prin ierburile acestui cuvânt crescut
din buza spartă de tumult

voi lua cu mine atingerile caste şi aripi le voi da
să crească din malul meu în malul tău
aceste pete de lumină ce n-au căzut
venind spre tine în păcat

mă iartă...
voi pleca puţin în lume
să mă eliberez de tine şi de moarte

voi lua cu mine atingerile caste şi aripi le voi da

să crească din malul meu în malul tău

aceste pete de lumină ce n-au căzut

venind spre tine în păcat

mă iartă...

voi pleca puţin în lume

să mă eliberez de tine şi de moarte

M.A.

colivia de nisip

e iarnă
e prima iarnă în care nu stau cu sufletul întins în zăpadă
ci în dragostea care inundă cerul şi pământul
în carnea ei e cald ca în aburul unui staul
plin de oi
în sângele ei cineva cântă
lerui Doamne lerui ler

prin cetini se înstrăinează dorul
copilăria nu mai are nimic de povestit
pentru că iată în mine creşte
un alt paradis
în care tu eşti cel care mută din loc în loc
lumina care ştie să vindece
pereţii acestei colivii de nisip
scrijeliţi până la strigăt
acolo unde acum de dragul tău
se aud îngerii
şi un lerui Doamne
lerui ler

anotimp fără vămi

ce tainică uimire încearcă
să modeleze în suflet
aripile acestui cântec nou
rostogolind oftat şi dor
prin cerurile îngrădite
de ninsori

câte Siberii rabd
să ard pentru amândoi
să-mi iau liniştea înapoi din ochii tăi
adânci ca marea
din buza ta ce tremura
ca frunza smulsă de-un destin
silit să împietrească şoapte
şi braţe întinse peste munţi
să le zidească

ah, câtă învolburare
câtă nedreptate împiedică
zborul acesta peste ape
şi câte nerostiri tresar în somn
să mâne depărtările
ca pe o turma de oi
spre crestele unui
anotimp fără vămi

Magda Grigore

În numele poemului

(aşteptând, picătură cu picătură)

Să fiu ca tine, limpede, adâncă, meditativă,
ca să pot trăi cu adevărat –
puternică şi curajoasă, neobosită în călătorii,
picătură cu picătură
spre un nou legământ. Al libertăţii.
Trupul meu duce cu el ca o luntre cântece vechi
şi vorbe pe care nu le desluşesc totdeauna;
poartă trecutul strămoşilor mei,
păcatul şi crucea – rugăciunea şi rătăcirea.
În jurul meu pluteşti tu,
apă dintotdeauna;
treci prin mine de mii de ani,
matrice a trupului meu şi a sufletului.
În apa ta îşi spală răspunsul toate întrebările,
acolo se ascund toate latenţele;
în cristalele tale au scris toţi înţelepţii lumii
despre iubire şi deznădejde.

Picătură cu picătură ne înţelegem reciproc.
Tu îmi asculţi cel mai bine emoţiile,
tu înţelegi cel mai bine schimbul de viaţă între mine şi celălalt;
relaţia ta afectivă cu focul inimii mele
se întinde întru eternitate zi după zi.
Tu legi un pod, din braţele tale,
între fiinţă şi nefiinţă;
taina ta îmi deschide spre viaţă cărări
văzute doar de ochii ochilor mei;
picătură cu picătură strâng la temelia apelor
zi după zi, taina asemănării dintre noi.

Şi pe mine mă vei purta în memorie,
şi pe mine mă vei duce cu tine mii de ani,
mă vei vindeca şi mă vei purta în altă parte,
mă vei continua dincolo de mine
înţelegând altfel începutul şi sfârşitul.
Din sămânţa ta voi creşte din nou
de-a lungul anilor pe care azi nu-i cunosc.
Limpede, adâncă, meditativă,
tac picătură cu picătură
aşteptând să se împlinească ceasul imersiunilor creative –
aşteptând să fiu ca tine,
aşteptând să pot trăi cu adevărat!

Lazăr Magu

Prezenţă

Absenţa-ţi uneori e o prezenţă
triumfătoare, ca un tren pe şine...
Când se zideşte lirică din mine,
când se încheagă grea, din remanenţă.
Ştiută este lecţia, că duhul
e mult mai viu, mult mai prezent ca trupul!
Nici chiar pe El nu-l observăm, ca formă,
dar e prezent în noi, în duh şi normă.
Asceţii toţi, departe stau de lume,
dar lumea se strecoară-n ei prin nume.
Doar numele se-ntâmplă să-l pronunţ
şi simt prezenţa ta, ca un denunţ.

Ca ceaţa eşti, părând pe veci absentă,
în văi de suflet eşti mereu prezentă.

poesis

Vitalie Răileanu

De mâine...

de astăzi nu-ţi mai scriu
cuvinte-dragoste
în gând
m-ai dus ca pe-un Corsar de Malta
pe insula Uitării
şi m-ai prefăcut în ochiul tău ascuns
de pândă...

în serile lungi
mediteraneene
singur voi naufragia în labirinturile amintirilor
unde corpurile noastre îmbrăcate-dezbrăcate
poate se mai caută
cu o primitivă foamete
de *nu-mă-uita*

dacă doreşti
îţi promit
n-o să mă întorc în trecut
iar punţile mele spre *mâine* vor dispărea
mai curând
dacă aş putea presupune...
voi rămâne cu spaimele mele
strigând numele tău
rămas ca o aripă neagră
într-o grădină cu flori de geranium
unde poate înflori doar verbul
te iubesc...

probabil că voi trimite un schooner
cu pânze albe
pentru a răpi orhideea cu ochi imenşi
să mă-nchin
enigmelor din palmele tale
de palori boreale

ştiu
ţi se va spune că trăiesc ca un boschetar
în castelul de Piatră-de-Mare,
că m-am pus pe macheală
sau că sunt un simplu tarabist

de mâine
suflete ciudate vor locui de mâine
în zilele mele –
şi-mi vor răpi singurătatea
şi mă vor devasta în curând

Pianul fără clape negre

(pentru S.R.)

o să te invit
în inima acestei insule solitare
din Arhipelagul Galapagos
aflată la 3° de Ecuator
unde
de un an te aşteaptă
un pian bleumarin
înfăşurat în alge albe
şi presărat cu scoici sidefii
vreau să te aşezi (la pian)
şi în vuietul Pacificului
în frumoasa furtună
să interpretezi ceva din Dmitri Şostakovici
evitând/ignorând clapele negre
iar furia muzicii tale
să-mi transforme
singurătatea într-un uriaş
vârf de munte
subacvatic

***

în acest remuu de aer
şi de ani
a re/ versului
o să încerc să-i scot ochii întunericului
şi nu voi mai pretinde să se termine totul

îmi desfac braţele
oprind furtuna agăţată printre degete
mă simt iarăşi viguros
ca un personaj din dramele ibseniene

cei mai puternici oameni sunt cei mai singuri...
doar ei reuşesc să sculpteze destine în marmura neatinsă
şi în noaptea uitării

te voi dezamăgi!
eu n-am fost niciodată chiar singur...
m-am aflat mereu în acest imens larg
fără să mă fure gândurile sinuciderii
deşi
uneori
fiind deprimat
m-am simţit îngrozitor
oribil
dincolo de toate
că cineva îmi poate remedia izolarea morală
care mă mistuie

cu alte cuvinte
singurătatea este ceva ce nu mă incomodează
în acest întuneric fără un ochi
deoarece am trăit mereu
o sete teribilă de solitudine

mă disimulez în acest infinit
ce-mi aparţine
mă ascund în aceste valuri imense
deoarece nu vreau să mă tăinuiesc
în scoici sidefate

îi compătimesc pe unii/ unele
dar eu n-am fost niciodată
singur...

astfel sunt cea mai bună formă
de divertisment pe care o am...

Food de Levant

O, Levant, Levant ferice!

Floare-a lumilor,
Val verde cu licori de pietre rare...

Posibil, Mircea Cărtărescu a
avut şi surse culinare de inspiraţie,
scriind epopeea intertextualistă.

Aş vrea să pricepi,
pe mine mă inspiră
bucatele levantine.

Îmi este suficient doar o linguriţă
de *hummus* pentru a mă duce
cu gândul la savori orientale,
la lumi pe care încă nu le-am
descoperit prin intermediul papilelor
gustative
şi la alte lumi
care aşteaptă încă să fie aflate!!!

Tu nu vei cunoaşte această
Floare-a lumilor,
fiind cu un ochi închis în trecut,
fără să identifici prezentul.

O, Levant, Levant ferice...

Cu ceva ani în urmă,
într-o seară de vară
am poposit împreună cu tine pe o terasă a restaurantului Belvedere
din staţia Neptun
şi am comandat *Hummus Etil ve Fistikli*
ce conţinea: năut, thină, muguri de pin, carne tocată, ulei de măsline,
lămâie, condimente şi...
doar atât,
pe care le-am uns,
vârf de lingură după vârf de lingură,
pe o lipie cât toate zilele.

Tu
n-ai acceptat gustul de *Hummus Etil ve Fistikli*
păreai mai puţin fericită,
şi ai comandat două prăjituri-*négressa*.

Eu
am băut o ceaşcă mare cu *ice tea*
din partea casei.
Le-am spus
că merge de minune pe caniculă.

Apoi am plecat de pe terasa restaurantului
cu gândul la sucul iute de napi
pe care am uitat să mi-l comand,
de data aceasta,
deşi
e un deliciu,
îmi spuneai
tu.

O, Levant, Levant ferice!
Floare-a lumilor,
Val verde cu licori de pietre rare...

Le vent nous portera...

Până spre zori

(Bunului meu prieten – G. Ch.)

– Cine va bea din paharul meu,
Voi merge cu el până la moarte!
Zice şi întreabă, întreabă şi spune
bunul meu prieten,
oferind paharul său cu vin negru ambroziac,
infuzat cu petale albe de măr înflorit,
devenit roşu ca sângele, alb ca moartea...
Nici un metal n-are inima petalelor florilor acestea,
flori ce înfloresc în carnea şi inima
prietenului meu...
Luna-i paşte drumul şi roua ochilor blânzi,
poposind adesea nedumerită
în odaia sa,
unde scrie şi citeşte,
texte calde, bonome pentru toţi.
Luna, învelită în petale albe de flori de măr,
adesea adoarme pe braţele lui până spre zori, până dimineaţa,
când Bunul meu Prieten devine iarăşi – *Homo Humanus*.
O să-l iau pe acest Om cu mine,
– între malurile fără râuri ale Timpului Prezent,
să rămână şi-n inima mea!
Acolo vom bea împreună vin negru ca somnul,
sau roşu ca sângele nobil,
prin care vor pluti petale albe de flori de măr.

Bine că moartea e albă şi vinul e negru...

***

în viitorul
ce poate deveni – prezent
mă voi închide în mine
şi îmi voi suspenda existenţa
extirpată cu forcepsul (ne-)steril
din uterul însângerat
al timpului trecut

apoi voi deveni o absenţă atât
de pregnantă
încât ar putea să pară
că n-am murit

dar vreau să-ţi mai confirm
că nu va fi o singurătate
de bonton
şi nici singurătatea
geniilor triste
pe care voi rupe-o
ca pe un papilom benign
fără a avea teama
că se va transforma
într-o plagă
cancerigenă...

probabil
sunt
totuşi
o prezenţă
pentru care
mă judec
şi mă condamn
fără apel

singurătatea este ceva ce nu mă incomodează

în acest întuneric fără un ochi

deoarece am trăit mereu

o sete teribilă de solitudine

poesis

Ioan Lascu

Altfel despre generația ’80

AMESTECURI RAFINATE

Cu un an înainte de *Mezanin*, Nicolae Iliescu publica un „roman-cocktail” – *Completarea însușimii mele* (Fundația „Scrisul Românesc”, Craiova, 2003). Fără a anunța prin ceva romanul-pamflet care avea să urmeze în 2004, *Completarea însușimii mele* este – așa cum se poate ghici din titlu – un text (nu prea lung) despre sine însuși scris la modul insolit poetic. Cel puțin în prima parte... Prozatorul care mi-a venit în minte lecturând romanul-cocktail al lui Nicolae Iliescu este Fănuș Neagu, unul din preferații „preparatorului de cocktailuri”, de altminteri menționat pe parcursul cărții. Rețetele preparării la propriu a multor cocktailuri sunt inserate, cu jubilație, către final, oferindu-ni-se... *Puțină istorie*. Pentru început însă, un pic de etimologie:

„Cocktail este un cuvânt englezesc de sorginte populară, apărut în secolul XVIII, care înseamnă « cu coada ridicată ». Mai întâi, a desemnat în engleză calul corcit, sau, prin extensie, gloaba de la curse. Cum a fost posibilă alunecarea sensului dinspre coada de cal (sau de cocoș, *n. m.*, I. L.) spre băuturi? Poate datorită caracterului amestecat al băuturilor combinate față de cele seci, poate datorită culorii”. Ori poate datorită culorilor amestecate ale penelor din cozile de cocoș? Așa ar părea că stau treburile la o vedere superficială, la o explicare *mot-à-mot*. Dar în engleză cocktail mai înseamnă: 1. *a horse with a docked tail*, unde *docked* înseamnă *tăiat(ă) scurt* și 2. *a horse that is not a thoroughbred*, unde *thoroughbred* înseamnă mai întâi *of pure or unmixed breed, stock or race, as a horse or other animal*, adică *de creștere, linie sau rasă pură sau neamestecată, precum un cal sau alt animal.* Toate explicațiile au fost luate din *Webster’s Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*, New Revised Edition, consultat(ă) dintr-o pură curiozitate stârnită de incursiunile etimologice ale romancierului Nicolae Iliescu. Altminteri, chestiuni oțioase într-o analiză, fie ea și literară... dar totuși, în urma cercetării, etimologia populară dă înapoi în fața argumentelor lingvistice.

Istoricul chestiunii crește în intensitatea detaliului și te ține cu ochii pe pagină, căci urmează rețetele:

„Primele rețete de cocktail-uri provin din Anglia secolului XIX. Ele s-au născut în epoca reginei Victoria și a Imperiului colonial britanic. Când aveau invitați, englezii beau un pahar de Bordeaux, după ce luau ca aperitiv un xeres (sherry), la sfârșitul mesei degustau un porto vechi, apoi, pentru a-și clăti gura, foloseau vinul de Madera. Dar, la club, nu erau rare cazurile când beau diferite amestecuri, servite în cupe ce deveneau cu timpul trofee renumite, oferite la diverse întreceri sportive. De atunci s-au păstrat numele multor cocktail-uri apreciate și astăzi: Cobbers, Coolers, Crustas, Cups, Daisies, Filips, Punchs, Sangarees, Smashes.” (*Completarea însușimii mele*, pp. 105-106). Un rafinament al amestecurilor, o plăcere a diversității nescontate, care se transmit și stilului, cu mult diferit de al „pamfletarului cinic și mizantrop”, așa cum l-am încadrat, mai în glumă, mai în serios, pe Nicolae Iliescu atunci când am referit pe marginea *Mezanin*-ului. Oricum eu am parcurs drumul invers, dar, indiferent de direcția parcursului, surpriza rămâne... Apropo, a fost și un film *Cocktail*, încântător, cu Tom Cruise. Rețeta este deci aducătoare de succes?!

Dacă privim mai atent, vedem că la începutul cărții sunt postate patru motto-uri, extrase din gândurile unor scriitori mari, trei francezi: Mallarmé, Alexandre Dumas și Baudelaire, și un savant, tot francez – Pasteur. Deschiderea lui Nicolae Iliescu către cultura franceză e indubitabilă, chiar mai mult decât către cea anglo-saxonă. În toate motto-urile se aduce vorba despre vin și despre abandonul cărnii, al materialității, vinul reprezentând partea spirituală solară, care incită la filosofare. Elocvent este Alexandre Dumas: „Il s’agit du vin, c’est-à-dire de la partie intellectuelle du repas. Les viandes n’en sont que la partie matérielle”. Urmează dedicațiile, mai numeroase decât motto-urile, adresate părinților, soției, tuturor prietenilor, „vecinului meu”, „zis și nea Căpșună”, motanului, dușmanilor, Șoselei Ștefan cel Mare etc., dar mai ales mentorului Ovid S. Crohmălniceanu, Moise Kahn pe numele adevărat, scriitorului Dumitru Radu Popescu și profesorului Eugen Simion. Numărul mare de motto-uri și dedicații probează, între altele, gratitudinea și starea de jubilație în care a fost ticluită cartea. Urmează părțile propriu-zise care sunt servite ca delicatese după o aranjare a mesei („mise en place”): „aperitivul” din care se degustă „singurătatea”, „antreul” presărat cu „amintiri”, felul principal sau „platoul desfătărilor” și, în fine, „desertul tătarilor”, o parafrază aparent gratuită a titlului dat de Dino Buzzati unui bine cunoscut roman. Ca să ajungă „la capătul lui-însuși” („au bout de moi-même”) Nicolae Iliescu apelează, ca un adevărat intelectual, la o „punere în abis„ („mise en abîme”).

Așadar în *Partea întâi* avem de-a face... mai întâi cu un personaj singur, Lucian, care stă întins într-un șezlong, seara, pe o plajă, aproape de mare, și savurează, ce altceva decât un cocktail? După ce descrie cu lux de amănunte personajul, e degustat, cu subtilă plăcere..., acel cocktail:

„E același Lucian dar paharul de sticlă, evazat, de cocktail, luat din casă, e nou și din cristal. Sau, mă rog, aproape nou, căci la gură e ușor știrbit, îl luase din bufetul bunicii, din sufrageria întunecoasă. [...].

În pahar, lichid. Un lichid de-o culoare ciudată, de basm, ceva între albastrul de metilen al mării și verdele căpos al smaraldului. Un amestec de șase părți vodcă, o parte curaçao bleu, sucul unei jumătăți de lămâie, o frunză de izmă, gheață. Sau șapte părți de tequila, una de peppermint, suc de grapefruit, un strop de scorțișoară, gheață...” (*op. cit.*, pp. 19-20).

În ton cu acel cadru natural pictural, cam așa ceva își putea oferi Lucian, și tot ceva asemănător poate oferi unei cunoștințe ce iese din mare și se apropie, nimeni altcineva decât... povestitorul. Între cei doi se înfiripă un dialog, ca în romanele lui Diderot, menționat anterior în text:

„El: - Tu ai băut ceva?

Eu: - Chiar nimic, doar știi că sunt mai afurisit treaz decât abțiguit. Á propos, nu dăruiești și tu un antreu filosofic?

El: - Ne aflăm la răscruce de ape. Vrei să-ți ofer ceva vaporos?

Eu: - Desigur, o adiere de gin amestecată cu un voal de Cointreau și cu o lungă țâșnitură de sirop de rodie. Totul sub faldurile aburinde de gheață”. (*ibid.*, p. 21).

Prin urmare, tot un cocktail! Deliciul expunerii rețetelor se însoțește cu plăcerea descrierii – a cadrului, a personajelor – de o poezie, de o plasticitate aparte, rafinată, surprinzătoare, de care nu l-ai fi crezut a fi în stare pe experimentalul (altădată) sau pe causticul (ulterior) Nicolae Iliescu. Dar să îmi aduc aminte că, din loc în loc, pasaje descriptive asemănătoare am întâlnit și în *Mezanin*! Fidel rețetei optzeciste cum că realitatea poate mereu deveni literatură, compoziția cocktail-ului poate sublima în structura cărții, în fond după aceleași principii. Rafinamentul gustului, inclusiv literar, ține de și vine din personalitatea și din experiența fiecăruia:

„Eu: - Ce gust bun are porcăria asta!

El: - Gustul este funcție de amintirile din copilărie, de deprinderile și apucăturile din aceeași perioadă (pe la șapte, opt anișori, este deja format) și de obiceiurile alimentare (obișnuite cu anumite mâncăruri și băuturi). Mai participă în formarea lui, a gustului, practicile culturale și mediul (climatul, constrângerile religioase etc.).” (*loc. cit.*, p. 23).

Și cum dintre formule nu putea lipsi recursul biografic, *Partea a doua*, *Antreul amintirilor*, ne introduce și ne plimbă *în direct* prin copilăria și tinerețea lui Nicolae Iliescu, cu prieteni de la vârste mici, cu colegi, vecini, mediu – de cartier muncitoresc – cu fotbal dinspre echipa „Dinamo”, apoi cu secvențe din studenție, ocazie cu care este evocat iar „Crohul (Ov. S. Crohmălniceanu), cel mai apropiat prof pe care l-am avut, puteam să zic că eram prieteni, ne vizitam, ne îndruma, în anul ăla (1983) chiar ne apărea prima carte și, în iarnă, « Desantul » – sunt, iată, douăzeci de ani de atunci! – care nu mă mai întrerupea, « da, zicea, sigur, așa » și eu nu auzeam « mulțumesc, treci la subiectul doi! ». (*ibid.*, pp. 33-34). Amintirile culinare, alimentare, sunt combinate asemenea unui... cocktail, deodată cu magazinele unde se găseau. Ce vremuri, ce copilărie, ce bunăstare... cu parfum de socialism bucureștean!

„Îmi aduc aminte de toate bunătățile care au încetat, din păcate, să mai fie prezente în galantare începând cu anii copilăriei (în vitrină, la vechea « Deltă a Dunării » se găseau tartine cu icre de Manciuria și cu icre negre, doi lei cincizeci, la etaj era pescăria – saramură, câte o burtă de crap, calcan prăjit, sau la cuptor, ca în celebra rețetă a lui Dumas!) și terminând cu ai tinereții când aria mâncărurilor fine se restrânge din ce în ce mai mult, retrăgându-se în cele din urmă la magazinul Beldiman (conserve de șuncă în aspic, gulaș, brânză fermentată « Bucegi », și « Homorod », coniac « Milcov », pui picorom, mușchi « Azuga », șvaițer de Vatra Dornei, ness) sau la cel recent înființat aflat la « Grădinița », în spate, între blocul « Muntenia » și Institutul de folclor (ICED), conținut de casa lui Take Ionescu. (salam « Sibiu » sau « Bacău », țigări « Tomis », « Doina », « Unirea ».) (*loc. cit.*, p. 29).

Uzând mereu de „propriul... văz, auz, miros”, Nicolae Iliescu ne descrie și „platoul desfătărilor” și „desertul tătarilor” după care nu omite să se explice printr-o *mise en abîme*, altfel spus *addenda*: „Documentația materială necesară executării romanului cocktail « Completarea însușimii mele » sau « Au bout de moi-même ».” (p. 76). Dintre documentele necesare compunerii romanului cocktail se pot spicui *Procesul în alb (Răspuns la o anchetă), Demonstrație în asalt, Puțină istorie* (deja menționată), *Class Struggle*. „Punerea în abis” este deci raportarea la secvențe, elemente concrete, trăite ori gândite ca atare de autor. În acest fel e comisă, de către Nicolae Iliescu, *punerea operei în operă*, un procedeu deloc străin de proza optzecistă.

Deliciul expunerii rețetelor se însoțește cu plăcerea descrierii – a cadrului, a personajelor – de o poezie, de o plasticitate aparte, rafinată, surprinză-toare, de care nu l-ai fi crezut a fi în stare pe experimen-talul (altădată) sau pe causticul (ulterior) Nicolae Iliescu.

cronici

Din poezia lumii

Elpidifor TITOV (1896-1938)

În prezentarea şi traducerea lui **Leo BUTNARU**

S-a născut în familia unui preot-misionar şi a unei învăţătoare, în Bureatia. A studiat la Seminarul Teologic din Irkutsk, de unde, la 17 ani, chiar dacă are rezultate eminente la învăţătură, este exmatriculat provizoriu pentru atitudini de liber-cugetător. După absolvirea Seminarului lucrează învăţător. A fost redactorul ziarului „Steaua Pacificului”, unul din fondatorii asociaţie scriitoriceşti „Şlepul poeţilor” din Irkutsk. Autorul primului „Dicţionar tunguz”. A publicat o singură carte, „Versuri. 1918–1922” (Irkutsk, 1923). În ultimii ani ai vieţii s-a consacrat eminamente studiilor ştiinţifice. În 1937, Elpidifor („purtătorul de speranţă”) Titov cade jertfă represaliilor staliniste (executat în 1938), acuzat de legături cu organizatorii unei grupări contrarevoluţionare din Extremul Orient.

Chiar dacă e din rândul epigonilor, mai multe din poemele sale au zvâcniri de originalitate, citite azi rezistând prin stilistica lor, prin metaforele ingenioase, exotice, de sorginte şi coloratură siberiană, japoneză, chineză. Titov e mai curând apropiat de akmeişti, în travaliu prozodic orientându-se spre M. Kuzmin, N. Gumiliov, M. Zenkevici.

Cu alte cuvinte, poetul e dintre cei din vecinătăţile avangardismului, uneori joncţionând eficient cu acesta.

CÂNTECELE TUNGUZILOR DIN BAZINUL AMURULUI

I

Fruntea ta – lasă-mă să o înfăş ca o bandă frontală!
Mă gudur alintat, precum cercelul prelung se gudură-alintă lângă obrazul smead.

Te voi strânge ca un pieptar cusut meşteşugit cu mărgele albe, sinilii şi negre;

Mă voi lipi de tine ca un şorţ din crepdeşin chinezesc înflorat;

Cu acest brâu lat dimpreună pieptul să ţi-l încingem;

La şorţul tău să fiu de brelocuri zângănitoare,
când tu atingi grăbită pânza iurtei,
îndepărtându-te cu paşi uşori şi repezi, –
Fă-mă breloc zângănitor la şorţul tău!

II

Ţie – celei cu frumoasele icre ale picioarelor! – îţi doresc coapsele,
Cum aş mai zbura întru-ntâmpinarea ta
Şi cu acest braţ încordat să te cuprind şi să te sărut, să te tot sărut...
Te-aş înconjura cu iubirea, cum cu plasă-i înconjurat negrul sobol,
Ca o plasă cu clopoţei de aramă cu care-i înconjurat scumpul sobol, –
Te-aş înconjura cu dragostea şi fericirea.
(1921)

NEOLITIC (epoca pietrei şlefuite)

Les Hommes de cette èpoque sont des dolichocèpales...
Ch. Debierre, „L’Homme avant l’histoire”. P. 1888, p. 178.

Din nou cleştele disperării
Îmi striveşte tâmplele.
Nu văd dimineaţa înflăcăratelor sultănele
Şi nicidecum nu mă-mbată primăvăratice iele.

Prisma are atâta nevoie de confortul gotic,
Rămâne fidel zăvorul ruginit.
Vieţile în neolitic sunt triste
În triunghiul nasului turtit.

O, adânc întristate dolicocefale!
Eu sunt ultimul vostru strigăt gelos,
Şi, înclinându-mă, sărut în negre ovale
Un chip lat şi fălcos.

Să uităm suliţele de piatră
Şi fumul focurilor de rugă ce înălţaţi.
Noaptea, în peşteri, încântate gemete de muieri
Şi plânsetul copiilor speriaţi.

Acum holbaţi orbitele coşmareşti,
Căscând gurile ştirbe, jimbate,
Însă nopţile, ştiu, voi visaţi
Bucăţi de nefrit, însângerate.

O, adânc întristate dolicocefale!
Eu vă sunt ultimul semănat.
Dimineaţa avară, în pirostii, din munţi
Adună opalul mort, împrăştiat. *(1921)*

* * *

Când se revarsă zorii
şi zarea
precum prima iubire
inundă cu solemnul potop de lumină
apusul neliniştit;
când vrăbiile trezite din somn
presimţind dezgheţul de februarie
se sfătuiesc între ele despre una, alta, –
(posibil, despre cuiburi şi ouăle pe care le vor depune-n ele);
Când, asemănătoare vulpilor urmărite,
rotocoalele de fum roşcat ale hornurilor înalbăstrite
se dispersează în cer
lăsând umbre-nguste peste acoperişuri înflăcărate;
când mânjii noateni
mânaţi la adăpat
nechează
cabrându-se sforăitor
arcuindu-şi cu mândreţe gâturile
şi ridicându-şi cozile tuşinate, –
când se-nstăpâneşte dimineaţa
mie îmi vine să plâng şi să-i mulţumesc cuiva
(oare nu acestor munţi, smeriţi străjeri ai eternităţii,
sau păienjenişului din ungherele bibliotecii mele?)
pentru că eu sunt viu
pentru că primăvara aceasta e timpurie,
pentru că fânul ne va ajunge până la ierburile din mai,
pentru că albinele au iernat în bună stare,
pentru că, iată, curând e martie şi trebuie să ne pregătim
de scoaterea stupilor, aranjarea prisăcii.
(1922)

* * *

Pe harta veche, preocupat,
Îmi trec degetul arătător.
Chiar în acest martie îmbietor
Tu nu vei pleca de acasă?

Să uiţi totul, legăturile cu străinii,
Să semnezi şi să te strămuţi la nord.
Tu vei sta sus, pe punte,
Înfruntând vântul tăios.

Iar acolo, la Anadîr,
Vei fi considerat *amerikan man* –
Dragoman pentru Siberia,
Cercetătorul muierilor ciucci.

Iar dincolo – Canada, metropole,
Cultură, *ladies* şi *capstan*.
Iar tu în chipiul tras pe ochi
Arăţi a bogătan palid la faţă.

Ajunge! Beatrice şi suratele ei – peste bord!
Zife as Love is sweet.
Mocasini, caţaveica de blană, *breeching*,
Şi cartea despre ciucci a lui Nordqvist.
(1922)

* * *

Pe cenuşiul cer al sticlei
Lăstunu-n zbor ţipă pătrunzător
Ne-nduplecat şi lugubru
Tânjirea-ncordează arcul.

Cuprins de spaimă, înţepenind,
Eu aştept paşii tăi.
Însă opaiţul e stins
Şi iţe de-ntuneric se ţes tot mai des.
(1922)

ÎN CEAINĂRIE

I

– „În grădina mea înfloresc azaleele
Şi colindă flamingo sinilii”...
– Mie seara-mi pare prea scurtă...
Ce mai lucesc în noapte ochii tăi!

Nu trebuie să cânţi răscolitor din koto[1],
Eu voi săruta aceste degeţele
Şi netede picioare, şi acest coc –
Încordat şi nesupus lujer de tuia.

Nu aprinde flacăra-n felinare şi
Cu mâna-ţi fierbinte nu da la o parte paravanul...
Ce bine e!
Bâzâie gâzele prinse în plasă.

II

Pe rogojină, pentru mine micuţa maiko[2]
Dansează radioasă şi desculţă
În revărsările argintii de shamisen[3].

Iat-o că ridică, largi şi prelungi,
Înfloratele mâneci de mătase,
Până la călcâiele roze desfăcând evantaiul amplu...

Şi tot mai iute, ca o petală de vişin,
Luată de învârtejirile de-aprilie,
Maiko se-nvârte pe galbena rogojină de orez.

III

Dinspre golf a prins să adie briza crăpatului de zori.
Prin indolenta ceaţă sinilie
Albesc pânzele bărcilor de pază.

La balcoane s-au stins micile felinare,
Ruptă e struna shamisenului.
Iar micuţa maiko cu mânuţele-i subţiri,
Acoperită cu veşmântu-i sfâşiat,
Ca un fluturaş dormind pe-o crizantemă –
Stă nemişcată pe saltea. *(1922)*

1. Koto – instrument nipon cu coarde, asemănător cu harpa.
2. Maiko – ad litteram „fată dansatoare” ; numele dat ucenicelor gheişe din Kyoto şi Osaka. La Tokio se numesc hangyoku („jumătate de piatră preţioasă”) sau oshaku.
3. Shamisen – instrument popular japonez, având ataşată cutiei de rezonanţă o tijă lungă şi subţire pe care sunt întinse cele trei corzi.

când se-nstăpâneşte dimineaţa
mie îmi vine să plâng şi să-i mulţumesc cuiva
(oare nu acestor munţi, smeriţi străjeri ai eternităţii,
sau păienjenişului din ungherele bibliotecii mele?)
pentru că eu sunt viu
pentru că primăvara aceasta e timpurie,
pentru că fânul ne va ajunge până la ierburile din mai...

traduceri

Echipa Filialelor Sibiu-Piteşti, învingătoare la Turnirul de Poezie – Neptun 2016

Desfăşurată într-un format extins, cu participarea Filialelor Chişinău (prima echipă, învingătoarea precedentei ediţii de la Balcic), Sibiu-Piteşti (a doua echipă), Alba-Hunedoara, Târgu Mureş şi Braşov (a treia echipă) şi Sud-Est, Dobrogea şi Bacău (a patra echipă) , ediţia din acest an a Turnirului de Poezie, a şasea, desfăşurată la Neptun, în perioada 7-10 iulie, a fost câştigată de echipa Sibiu-Piteşti, în componenţa Ioan Barb, Mircea Bârsilă, Liviu Capşa, Virgil Diaconu, Emil Cătălin Neghină şi Ioan Radu Văcărescu, şase poeţi cu stiluri diferite, individualizate, potenţate însă într-o formulă lirică puternică şi expresivă.

Juriul Turnirului. Foto: Laurenţiu-Ciprian Tudor

Toţi cei enumeraţi mai sus, într-o ordine, evident, de „catalog", au convins prin prestaţiile lor lirice un juriu prestigios, alcătuit din Nicolae Manolescu (preşedinte), Gabriel Chifu, Angelo Mitchievici, Adrian Popescu, Traian Ştef şi Alex Ştefănescu (membri), cu excepţia preşedintelui, tot într-o enumerare strict alfabetică.

În plus, şi la fel de important, Cununa de Lauri de la Tomis, ediţia 2016, i-a revenit lui Mircea Bârsilă, câştigător ex aequo, împreună cu Leo Butnaru, iar Premiul de Popularitate, prin votul tuturor participanţilor la lecturi, poeţi şi spectatori, lui Ioan Radu Văcărescu. Deci, pentru echipa Sibiu-Piteşti, trei premii dintr-o, bine ţintită, lovitură lirică.

Desigur, dincolo de aceste distincţii, ceea ce rămâne, în primul rând, este vibraţia poetică din sala de consiliu a casei Scriitorilor de la Neptun şi din sala de conferinţe a Hotelului Rio din Jupiter, unde s-a desfăşurat întâlnirea de gală cu publicul şi decernarea premiilor, şi unde, prin cuvântul a doi dintre membrii juriului, Nicolae Manolescu şi Alex Ştefănescu, precum şi prin intensele recitaluri poetice ale laureaţilor acestei ediţii şi ale precedentelor, Gabriel Chifu, Adrian Popescu şi Arcadie Suceveanu, s-a întruchipat o puternică şi vibrantă pledoarie pentru poezie, în general, dar şi în susţinerea poeziei române contemporane.

Şi ar mai fi, desigur, bucuria întâlnirii între poeţi din zone şi spaţii culturale diferite, într-o grădină înverzită deasupra mării, umbrită de pomi şi haşurată de zboruri de pescăruşi, cu schimburi de cărţi şi împărtăşiri de gânduri şi speranţe şi proiecte poetice care nu trebuie să eşueze în simple reverii.

Şi amintirea, peste timp, a spadasinilor, cu un Leo Butnaru, veşnic în formă maximă, cu molcomul (ca „prezenţă") şi involburatul (liric) Ion Tudor Iovian, cu Mircea Bârsilă şi puternica sa poezie cu fibră de pământ izvoditor, cu intransigentul, uneori cam prea neguros, Virgil Diaconu, cu dragii noştri basarabeni, poeţi adevăraţi, Arcadie Suceveanu, Irina Nechit, însoţită de fermecătoarea sa nepoţică, Grigore Chiper, Dumitru Crudu, Teo Chiriac şi Nicolae Popa, cu sensibilul trio feminin din echipa Filialelor Sud-Est, Dobrogea şi Bacău, Ruxandra Anton, Silvia Bitere şi Emilia Dabu, sub permanenta ocrotire a lui Corneliu Antoniu, cu hunedoreano-sibienii Ioan Barb, Emil Cătălin Neghină şi Ioan Radu Văcărescu, muşchetari lirici cu vocaţia duelului cavaleresc, cu toţi ceilalţi, mai juni sau mai maturi, dar bine înstăpâniţi în teritoriul lor poetic.

Turnirul de Poezie, un excelent proiect al USR, alături de multe altele, organizat la această ediţie cu sprijinul financiar al Ministerului Culturii şi în colaborare cu Primăria municipiului Mangalia, care trebuie dus mai departe, poezia şi poeţii în „ arenă", în confruntare benefică, fiind o modalitate de a menţine vie creaţia lirică, de a-i da strălucire şi prin glasul competitorilor şi prin bucuria din ochii unui public iubitor de aleasă rostire poetică.

LIVIU CAPŞA

„Amoralitatea unei singure culori"

(urmare din p. 3)

Sinceritatea nu e doar instrumentul confesiunii lirice, ci şi cel al integrării lucrurilor, în absenţa căruia acestea nu răspund autorului în cauză. Pentru montarea unui asemenea dialog, e nevoie de-o încredere mutuală.

* * *

D. P., un caracter pînă una-alta imprecizabil, aşa cum, privind unele persoane, nu-ţi poţi da seama cu uşurinţă cărui sex îi aparţin.

* * *

Efemerul ca o paradă a modei pe care o prezintă sezonier eternitatea, cu toalete care de care mai extravagante.

* * *

La o margine de drum, un copac aidoma unei guri ştirbe prin care trece monodia vîntului de noiembrie.

* * *

Cuvintele spuse de Teoctist Arăpaşu, da, de către fostul patriarh Teoctist, în faţa lui Ceauşescu, în 1986: „Preţuim la cea mai înaltă valoare capacitatea geniului dvs. creator, adevărat făuritor al vieţii noi din ţara noastră, gîndirea dvs. punînd pecetea păcii şi a iubirii de patrie pe toţi cei zidiţi şi creaţi în scumpa noastră patrie. În fiecare nouă zidire, fiecare lăcaş, fiecare izvor de lumină şi viaţă poartă pecetea gîndirii dvs. geniale, a dragostei faţă de popor şi de ţară, poartă pecetea păcii a cărei vocaţie o transmiteţi cu toată dăruirea şi atîta hărnicie în această epocă pe care o trăim cu toţii şi pe care, pe bună dreptate, o numim «epoca Ceauşescu». Făcînd parte din această epocă, noi sprijinim înfăptuirea ei". A. E.: „Să-ţi faci cruce, desigur. Dar e de-ajuns?".

* * *

Cabotin cu fiecare din gesturile sale, cu fiecare din respiraţiile sale. Pînă şi umbra ce-o lasă e cabotină.

* * *

Oare din fascinaţia pe care o exercită şi acum asupra ta amintirea copilăriei, provine interesul constant ce-l porţi istoriei? Istoriei intuite încă de la o vîrstă fragedă drept o copilărie a umanităţii, o copleşitoare copilărie, incapabilă a se încheia.

* * *

Rătăcite, vai, suspinele sale în labirintul de sunete, culori şi miresme al textului ce le împiedică a mai ajunge la suprafaţă.

* * *

Un pericol al democraţiei. „Marii gînditori, Hristos, Lao Zi vor dezvălui adevărul, oamenii mai prejos de ei în duh, ucenicii (Pavel), îl vor coborî, îl vor adapta majorităţii. Majoritatea îl va coborî şi mai mult, va născoci legende. Cu cît este mai larg cercul, cu atît este mai mărunt adevărul. Iar apoi se vor ivi oameni străini de credinţă care vor consolida totul" (Tolstoi).

* * *

Sinceritatea nu e doar instrumentul confesiunii lirice, ci şi cel al integrării lucrurilor, în absenţa căruia acestea nu răspund autorului în cauză. Pentru montarea unui asemenea dialog, e nevoie de-o încredere mutuală.

* * *

Obişnuieşti desigur a-ţi ordona activităţile zilei. Unele din ele îţi apar din capul locului prea puţin atractive, chiar nesuferite, dar nu o dată acestea sînt, vai, obligatorii. Deşi ai dori din suflet, nu te poţi eschiva de la ele. Se întîmplă însă nu o dată să intervină o ciudată mobilizare emoţională care te ajută să le duci pînă la capăt, chiar cu rezultate mai bune decît cele previzibile. Un puseu de milă pornind dintr-un strat afund ca-n faţa unei fiinţe neajutorate...

* * *

„Nu există tragedie acolo unde spectatorul se simte superior personajului" (Jean-Marie Domenach).

* * *

De la Carol Mălinescu cetire: posesorii de pisici trăiesc cu opt ani mai mult decît cei care n-au pisici în preajmă.

* * *

Între voioasa vorbă de spirit şi cumpănita, disciplinata frază sapienţială e o deosebire sub unghiul cineticii. Pe cînd prima e (prea) mobilă, a doua tinde la imobilitate. Vorbele de spirit, aidoma unor fluturi cu palpitul de aripi în preajma zidurilor cu iz de vechime ale înţelepciunilor.

* * *

Dacă într-un galantar se află alături de o serie de bijuterii de mare calitate şi una aşa şi aşa, ultima poate scăpa nebăgată în seamă. Fără a prejudicia astfel eclatanţa ansamblului.

* * *

„Contemplat îndelung dealul de peste Pad şi notat că de fapt totul e alcătuit din parcuri, vile, străzi cunoscute şi arhicunoscute. Unde este interesul pentru *sălbatic* care totuşi te inspiră? Ceea ce se întîmplă cu *sălbaticul* este că ajunge într-un loc cunoscut şi civilizat. *Sălbaticul* ca atare nu are în fond realitate. Este ceea ce *erau* lucrurile în măsura în care sînt inumane. Dar lucrurile, în măsura în care sînt interesante, *sînt* umane" (Cesare Pavese).

* * *

Enorma dorinţă de-a face un lucru întrucît îţi dă senzaţia că l-ai şi făcut. Resorbit, efortul efectuării sale comasează potenţialitatea cu împlinirea.

* * *

Începutul unei zile radioase, alintînd extremele. În transparenţa sa, fiinţa se umple calm cu nefiinţa cum un pahar se umple cu apă.

* * *

Un vis îmbîcsit de termeni, termeni îmbîcsiţi de sonorităţi, sonorităţi îmbîcsite de vidul aflat la treabă.

* * *

Histrionismul regretelor care, proţăpindu-se într-o perspectivă publică, îşi riscă autenticitatea. Veritabilele regrete nu se arată în lume, asemenea organelor noastre intime.

* * *

„Beijingul se află în pericol. Capitala chineză se scufundă din cauza greutăţii uriaşe a clădirilor şi a creşterii populaţiei. Unele părţi ale oraşului se afundă cu 100 de milimetri pe an. Procesul e deosebit de periculos pentru populaţie şi infrastructură. Scufundarea a început din anul 1935, dar în ultima vreme s-a accelerat. O altă cauză a fenomenului îngrijorător este pomparea a tot mai multă apă din subsol pentru a face faţă cererii unui număr din ce în ce mai mare de locuitori" (**Click**, 2016).

* * *

A fi cu adevărat singur înseamnă a te simţi în acelaşi timp plin de tine însuţi şi pustiu.

Dumitru Augustin Doman

Muzeul Instalatorului Dorel sau o nouă avangardă

* Nimic din ce e absurd nu-i e străin lui Ion Barbu

Ion Barbu ot Petrila este cunoscut ca un artist total, cu nenumărate idei originale, ca să nu le zicem de-a dreptul trăsnite, pe care – spre deosebire de alți artiști doar începători de proiecte sau înțepeniți în proiecte – el le și pune în practică. Cea mai nouă realizare marca Ion Barbu – inaugurată în 23 iulie a.c. la Petroșani – este Muzeul Instalatorului Român, al cărui patron spiritual este celebrul de-acum Dorel, meseriașul isteț care ratează/rasolește totul. Deviza sau sloganul muzeului parafrazează pe nemuritorul Marx: „Instalatori din toate țările, uniți-vă!" Inaugurarea propriu-zisă a fost făcută în cadru mai larg, începută cu o zi mai devreme cu lansări de carte și cu recital poetic în cadru rustic la vreo șapte-opt kilometri de Petroșani, cu participare selectă: Adrian Alui Gheorghe, Adrian Popescu, Ruxandra Cesereanu, Nicolae Coande, Ionel Ciupureanu, Gavril Țărmure... Manuscrise ale poeților prezenți, dar și ale altor celebri poeți contemporani au fost introduse în sticle și aruncate într-un iaz, ca mesaje pentru posteritatea imediată, mai curând pentru antumitate.

Muzeul Instalatorului Român este cel de-al patrulea proiect ionbarbian, după *Casa Memorială Ion D. Sârbu* de la Petrila, apoi *Mother's Museum* pentru cinstirea mamei sale (ca și a scriitorului Mihai Barbu, a profesorului Constantin Barbu și a doamnei Rodica Glont), casă în care nu se mai poate găti pentru că toate cratițele și oalele și cam totul a fost vopsit în bronz galben, pentru a aminti de „iepoca de aur", iar cel de-al treilea e *Centrul Pompadou* din curtea Minei Petrila care – după propria-i mărturisire – „vrea să dovedească în mod cât se poate de viu că două treimi de lumină este mină!"

Așadar, Muzeul Instalatorului Român este cea de-a patra ctitorie de acest fel a lui Ion Barbu, ctitorie gândită ca „un omagiu lui Rene Magritte, artistul care mi-a dovedit toată viața că lucrurile nu sunt niciodată așa cum le vede toată lumea"; de unde și conotația negativă a tuturor inscripțiilor de pe exteriorul clădirii, dar și multe din interior, în sensul că nu contează ce sunt obiectele din muzeu, contează ce NU sunt ele, unele fiind „contrazise" chiar sub ochii celor vreo două sute de participanți la inaugurare, fiind serviți, de pildă, cu bere la pahar de la un... hidrant, pe care e scris: „Acesta nu e un hidrant". Aș zice că aceasta este găselnița genială a proiectului de la Petroșani: recuperarea a sute de obiecte vechi, de la butelii de aragaz, cărucioare, cârje, tablouri, manuscrise, televizoare alb-negru cu tot cu Ceaușescu pe ecran, tricouri cu inscripții nebune, obiecte de lenjerie intimă, unelte și scule din toate domeniile, colaje de obiecte de artă și de obiecte a/anti/non artistice etc., etc. și punerea lor într-o lumină/negură inedită. Maestru de ceremonii, alături de Ion Barbu, a fost Ovidiu Mihăiță, directorul Teatrului *Scârț* din Timișoare, un alt „nebun" gen Ion Barbu, ctitor și el al unui asemenea proiect. Inaugurarea a început cu tot ce e în curtea muzeului: pomii inscripționați: „Ceci n'est pas Stejarul din Borzești... Plopul fără soț... Teiul lui Eminescu" (aici neputând fi așa ceva, pentru simplul motiv că toți erau pini), cu gardul de tablă colorată și inscripționat: Kierkegaard, Roger Martid du Gard, cu WC-ul transparent și cu tron galben auriu, panglica tăiată fiind din hârtie igienică, apoi cu Triunghiul Bermudelor, un triunghi marcat cu panglică tricoloră între trei pini, în care apar trei păpuși cu capul îngropat și cu picioarele crăcănate în aer, cu o mașină marca Matiz suspendată pe roți de căruță pe care scrie „Ceci n'est pas un Matisse" și pe care IB a reprodus niște desene chiar de Matisse, vă dați seama, cele cu iile românești.

Cele patru ziduri ale clădirii muzeului sunt o „varză" multicoloră, un colaj de obiecte reale sau doar desenate și scoase în evidență, cum spuneam, ca nefiind ceea ce vedem noi: „Ceci n'est pas un aspirateur,... un telephone,... un miroir,... un ordinateur (e adevărat că în poză e un calculator de buzunar),... un cintre,... un violon,... un kunta-kinte (o minusculă păpușică neagră)...

Nu se va înțelege nimic din acest text dacă nu vom face măcar o sumară tablă de materii a obiectelor imposibile ale lui Dorel din muzeul lui Ion Barbu de la Petroșani: o roabă fără roți, un abajur întunecat din „epoca de aur" pe care scrie LUMINĂ, sticle și farfurii galbene, tot așa, fiind ele din aceeași epocă, un pick-up cu un fund de lemn cu ceapă roșie și ardei pe post de disc de vinil, o combinație de telefon fix cu instalație de duș, un Marx cu mașina de tuns înțepenită-n barbă, un televizor pe ecranul căruia se află Ceaușescu cu jumătate de față alb-negru și jumătate colorată, deci „PARȚIAL COLOR", un alt televizor, de data asta color, din zilele noastre, cu avertismentul nostru de fiecare seară, răstălmăcit, parafrazat: „**AP** Acest program conține scene de o prostie feroce, simulări de acte intelectuale și scene de-o cretinătate nudă", un scaun numit *Statul românesc* plin de pioneze, un glob pământesc în care continentele sunt Moldova, Oltenia, Ardeal... Așadar, nimic din ceea ce e absurd nu-i e străin lui Ion Barbu, translatorul perfect al lui Dorel cel celebru.

La inaugurare a participat primarul Petroșanilor Tiberiu Iacob Ritzi, un primar, iată, cu simțul umorului, care a tăiat cu un bonfaier „panglica": un fier beton tricolor, desigur. La intrare a funcționat un sistem de securitate, un filtru mânuit de o frumoasă tânără format dintr-un pămătuf multicolor cu care erai controlat la subțiori și printre picioare. Cuvântul de deschidere l-a rostit poetul Adrian Alui Gheorghe. Îl redăm integral, fiind o reflexie fidelă și spumoasă a inițiativei lui Ion Barbu:

„Cîteva date, în completare, la fișa de cadre a instalatorului Dorel.

S-a născut, s-ar părea, odată cu instaurarea Republicii ...! Sau la 23 august?

Locul nașterii este și el imprecis. Exact ca la Homer, a cărei baștină și-o revendică de milenii șapte cetăți, și în cazul nostru mai toate orașele și satele din România își dispută calitatea de loc de origine a lui Dorel, instalatorul.

Am să rețin doar cîteva lucruri dintre cele atribuite lui Dorel, ne-ar trebui zeci de tomuri pentru a cuprinde totul.

Dorel ne-a făcut autostrăzile, însă nu oricum ci în stilul său: suspendate, adică. Și sînt atît de suspendate, atît de sus, încît nu le vede nimeni. Doar cîte un ministru, în zborul său cu avionul spre o destinație de concediu exotică le zărește iar la întoarcere povestește despre ele. Cu mîndrie. Da, le-a văzut, sînt acolo. Poporul să stea liniștit, să muncească eventual, să ajungă pînă la ele.

Dorel ne-a făcut rețeaua națională de drumuri, întortocheată, ondulată, plină de curbe și asta dintr-o pornire încărcată de metafizică: să nu știi, în timp ce înaintezi, dacă vii sau dacă te duci. El a tradus, astfel, teoria ondulațiunii universale, enunțată mai înainte de o liotă de filozofi.

Dorel ne face politica din 1945 încoace. Deși sunt două etape, din 1945 pînă în 1989 și de acolo pînă azi, principiul după care s-au format și structurat parlamentele a rămas cam același: Proști, da' mulți! Această consecvență, englezească aproape, ne dă, practic o identitate în rîndul celorlalte țări. Ion Iliescu însuși l-a avut consilier de nădejde pe Dorel. Au colaborat de minune.

În politică Dorel este cel care a pus în practică în societatea noastră celebra teorie a lui Jean d'Ormesson, despre inaptocrație. Adică cei mai puțin capabili să conducă sînt aleși de cei mai puțin capabili să producă.

Dorel ne distrează în fiecare zi: nici nu mai știe ce să inventeze ca să ne binedispună. Are o putere de autotransformare teribilă. Se deghizează în primar, în ministru, în profesor, în doctor, în inventator, în gropar, notar, clopotar.

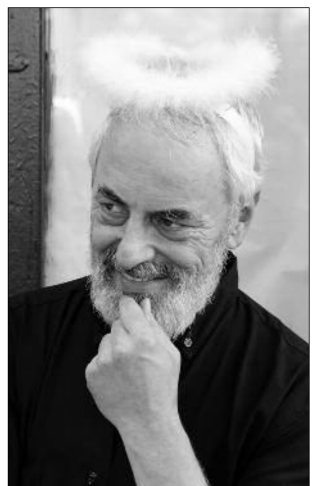
Proiectează terenuri de fotbal în pantă, face blocuri fără scară interioară, promite să dea tot ce nu are. O bănuială: Dorel i-a luat locul *miticului* Mitică!

Ajunge cu subtilitatea deghizamentului atît de departe, încît românul se uită uneori în oglindă și strigă speriat: Au, Dorel!

Acum are și muzeu! S-a învîrtit și de data asta, măi dragă!

Al dracului, Dorel!"

Ion Barbu ot Petrila

Undeva, pe un zid exterior, poate că o altă deviză justifică existența muzeului, o zisă celebră a lui Picasso: „Mi-ați dat o casă, vă dau un muzeu!" Cam pe aci trebuie căutată dimensiunea gravă a proiectului, trezirea din râsul homeric de la tot pasul. O nouă avangardă stă, la propriu și la figurat, etalată în centrul Petroșanilor. E de văzut, de vizitat, deși – în spiritul absurdului din muzeu – nu se știe încă de poate fi vizitat, pentru că nu există un custode, un muzeograf. Asta, ca o părere proprie, s-ar putea să fie o „sinteză" între intoleranța artistului total Ion Barbu care are o replică celebră: „În materie de... eu sunt singurul!", deci refuzând colaborarea cu cineva din Valea Jiului, și strămoșeasca birocrație administrativă românească.

Fotografii de OVIDIU MUNTEANU

non fiction

Dialoguri neconvenționale

„Pînă cînd se va demonstra (ştiinţific?) că tendinţa indivizilor de a scrie poezie e, totuşi, o boală, cred că e bine să ne bucurăm de această anomalie”

ADRIAN ALUI GHEORGHE în dialog cu Angela Baciu

Din păcate cititorul de poezie de azi ştie foarte puţine despre scriitorul de poezie de azi. Am constatat acest lucru „în exerciţiul funcţiunii” fiind, provocînd o mulţime de poeţi de azi să vină la Bibliotecă, să citească, să lanseze cărţi, să intre în dialog cu publicul de toate vîrstele.

„Fiecare om aspiră spre un absolut personal, spre un absolut colectiv, poezia e parte în această aspiraţie”

– Domnule Adrian Alui Gheorghe, mă bucur că ne-am revăzut la Piatra Neamt, la Primul Festival QPOEM, după o seară de lecturi publice la Curtea Domnească. A fost o primă editie reuşită, ne-am bucurat să vedem atât de mulți membri ***qpoem*** *prezenți, autorii cărților publicate în colecția cu același nume și, mai ales, un public numeros prezent la acest eveniment, cu toate că vremea nu prea a ținut cu noi, așteptam să vină ploaia și ne și pregăteam de...un important meci de fotbal! Deschiderea Campionatului European de Fotbal, mai bine zis, meci la care era prezentă naționala noastră...! Manifestarea de la Piatra Neamț a avut un generic, pe care l-ați propus de fapt, „fenomenul QPOEM”. De ce considerați că e vorba de un fenomen?*

- Da, cred că există un „fenomen QPOEM”, care se desfăşoară sub ochii noştri, nu ştim însă care sînt, care vor fi, consecinţele. Ca să vezi un lucru, priveşte-l de aproape, ca să-l cunoşti, priveşte-l de departe. Nu avem încă distanţa suficientă pentru a cunoaşte consecinţele acestui fenomen, care e un fel de adaptare a poeziei la mijloacele cele mai moderne de promovare. Oricum, ceea ce se întîmplă, la iniţiativa lui Călin Vlasie, care a preluat din mers toate modalităţile noi de promovare ale poeziei, e una dintre provocările majore ale vremii noastre care privesc deopotrivă pe cititor, dar şi pe autor; pe autorul care trebuie să fie un pasionat cititor, pe cititorul care intră în contact direct cu autorul. Mulți (dintre noi) spun că poezia e o religie și că ea trebuie să rămînă în spațiul intim, cel dintre pagina cărții și cititor; dar alții (tot dintre noi) spun că poezia trebuie să fie, da, o religie, dar care trebuie să coboare în stradă. Aşa cum e fotbalul? Hai să delirăm şi să ne imaginăm că pe stadioane ar fi confruntări poetice între poeţi din zone diferite, generaţii diferite, ţări diferite; cu transferuri de poeţi de la o echipă la alta; că arbitrii ar fi criticii literari care ar fi prinşi, la

un moment dat, că truchează meciuri, ar fi arestaţi, fireşte, casele de pariuri ar lucra spornic etc. etc. Da, e o glumă, dar la un moment dat, ştim cu toţii, poezia a coborît realmente, în arenă. La primele Olimpiade, cele clasice, concurau atleţii şi ... poeţii. Aşa s-a afirmat Pindar, de exemplu. Dar să revenim la QPOEM, ca fenomen. Sînt voci care amendează caracterul „de masă” al poeziei, cum sînt voci care apreciază acest lucru. Din punctul meu de vedere, aşa cum şi Călin Vlasie a intuit, e vorba, acum de o modificare a modului de promovare a poeziei şi nu de o valorizare a ei, valoarea tot critica, cititorii şi ... timpul o dau.

- Lumea se schimbă, paradigma umană se schimbă, cum credeţi că evoluează poezia? La Piatra Neamţ, la Turnul lui Ştefan cel Mare, au citit poezie peste 40 de poeţi. Credeţi că în poezia lor se regăseşte poezia zilei de mâine?

- Poezia e un fenomen viu, evoluează odată cu omul, e parte în istoria fiecăruia şi a tuturor. Poezia citită la Piatra Neamţ a reprezentat poezia momentului „de la Piatra Neamţ”, mai bine de patruzeci de voci s-au armonizat, au vorbit „pre limba lor”, au intrat în rezonanţă cu atmosfera de la Curtea Domnească, cu audienţa şi cu istoria locului. Dacă am avea definiţia absolută a poeziei, plus o unitate de măsură a sensibilităţii şi a talentului, ne-ar fi simplu. Dar aşa? Poezia e, în ultimă instanţă, o aspiraţie. Fiecare om aspiră spre un absolut personal, spre un absolut colectiv, poezia e parte în această aspiraţie. Poezia zilei de mîine o va scrie şi o va trăi lumea zilei de mîine. Poezia zilei de azi este apanajul lumii de azi. Fiecare timp cu poezia lui, de fapt. Cine îl citeşte pe Blaga azi, de fapt îl reinventează pe Blaga. Pe Bacovia, la fel. Sau pe Eminescu. Fiecare epocă reinventează poezia mai veche cu o nouă sensibilitate. Ca să răspund la întrebare, totuşi: dacă vom mai avea cititori de poezie mîine, cu siguranţă că la Piatra Neamţ, la Festivalul QPOEM s-a citit şi poezia zilei de mîine.

- Ne leagă o mai veche prietenie şi preţuire, bucurîndu-mă de fiecare dată de reuşitele dumneavoastră: o nouă carte, o distincţie, un nou premiu. De data aceasta vă rog să îmi permiteţi să vă felicit pentru cartea publicată la Editura “Paralela 45”, în Colecţia “Opera Poetică”. Citind-o, mă întorc parcă în timp, cunoscandu-vă la toate vîrstele poetice. Cum s-a născut aceasta carte şi această colaborare?

- Invitaţia pe care mi-a făcut-o Călin Vlasie, de a aduna „opera poetică” într-un volum sau chiar două, m-a speriat la început. Acceptarea nu ar (fi) însemna(t) cumva recunoaşterea faptului că am terminat-o cu poezia pe lumea asta, în condiţiile în care simt că mai am multe de spus? Apoi mi-am spus că e vorba de o configurare a unei etape doar, că dacă mai am ceva de spus e un fel de a o lua de la capăt, cu alte cîteva cărţi, două, trei, în care trebuie să mă reinventez. Un scriitor, cred eu, trebuie să se reinventeze cu fiecare carte în parte. Omul însuşi se reinventează, de fapt, cu fiecare vîrstă. De asta cred că ne şi sărbătorim aniversările, ca să devenim conştienţi de noi înşine, să ne regîndim „povestea” personală. Deşi am publicat „opera poetică” de pînă acum, bucurîndu-mă de un „cuvînt înainte” extrem de riguros formulat, sentenţios, al lui Răzvan Voncu, trebuie să recunosc că sînt încă un poet viu, aşa mă simt. Anul viitor voi veni cu o carte nouă de versuri, ceva care mă surprinde şi pe mine scriind-o.

„Detest şovinismul, extremismul de orice fel. Am prieteni pe toate continentele, de toate rasele, cu care comunic cultural şi uman fără nicio urmă de prejudecată”

- Cele două noi colecţii OPERA POETICA si QPOEM, ale Editurii “Paralela 45”, au fost deja prezentate la Targul de Carte “Bookfest” Bucuresti, la Primul Festival QPOEM pe care l-aţi organizat si vor urma si alte lansari. Ajută acest gen de colecţii să aducă cititorul mai aproape de carte, de scris, de poezie, de valoare? Mai ales îl poate aduce mai aproape de cartea publicată pe hârtie? Sînteţi directorul unei prestigioase Biblioteci publice, cea din Piatra Neamţ, ce ne puteţi spune, în aceste condiţii, despre cititorul de poezie de azi?

- Din păcate cititorul de poezie de azi ştie foarte puţine despre scriitorul de poezie de azi. Am constatat acest lucru „în exerciţiul funcţiunii” fiind, provocînd o mulţime de poeţi de azi să vină la Bibliotecă, să citească, să lanseze cărţi, să intre în dialog cu publicul de toate vîrstele. Din păcate sistemul de educaţie, şcoala, nu sînt conectate la literatura momentului, evoluează încă într-o dureroasă desuetudine. Facultăţile de litere din România mai mizează pe elefănţei didactici care nu au trecut pragul poeziei lui Blaga, Eminescu, traduşi în teme tocite, fără orizont. Degeaba au apărut pe lume paradigme poetice noi, universuri poetice noi, autori, cărţi, la facultăţile noastre sunt profesori care încă mai tresar cînd aud de A Toma. Nu stau acum să analizez activitatea facultăţilor, deşi am

interviu

suficiente date să propun stîrpirea mediocrităţii care s-a instaurat în multe centre universitare ...! La o facultate de litere din Moldova noastră, de exemplu, o profă coptuţă bine (chiar aşa!) la un curs de teatrologie, care ar fi trebuit să conecteze nişte tineri la tendinţele dramatice noi, să prezinte autori şi opere care sunt capabile să modifice paradigme culturale încremenite, un an întreg a repetat pe roluri, cu masteranzii, un text de Alecsandri! Iubesc bătrînii, dar nu cînd sînt abuzivi şi ... depăşiţi intelectual. Vom fi toţi bătrîni, într-un final, de asta e bună şi un pic de ... autoeducaţie! Dar să ne întoarcem la proiectele de anvergură, promovate de Editura „Paralela 45” şi de Călin Vlasie...! În primul rînd prin cele două mari proiecte apar cărţi frumoase, „apetisante”. Cînd vezi o carte din colecţia „opera poetică” te apucă, realmente, foamea de poezie! Ca autor te simţi confortabil într-o colecţie frumoasă, trebuie să recunosc.

- Cum se scrie astăzi? Este o mare diferenţă de cum se scria acum 20, 30 de ani? Sunt sprijiniţi, încurajaţi poeţii tineri de azi de critica literară?

- Dar acum 20, 30 de ani tot noi eram cei care scriam poezie, nu-i aşa? Alături de confraţii mai maturi, evident. Critica literară trebuie să lase literatura în pace, numai aşa poate să o ajute. Confuzia de valori este rodul exerciţiului critic făcut defectuos, tendenţios, din prostie, din interes. Critica cumetrială, critica amabilă, critica de dragul de a te numi critic literar, critica făcută de oamenii fără gust, fără caracter chiar, toate astea la un loc sunt un Vezuviu într-o literatură. Pînă cînd se va demonstra (ştiinţific?) că tendinţa indivizilor de a scrie poezie e, totuşi, o boală, cred că e bine să ne bucurăm de această anomalie.

- Curentele şi generaţiile literare pot forma şi contura destinul unui scriitor?

- În condiţiile în care poezia evoluează spre minimalism şi spre mizeribilism, mai degrabă cred că poezia e influenţată de... curenţii marini, de curenţii dintre două ferestre lăsate deschise, de curenţii din paharul cu apă...! Mai degrabă cred că fiecare scriitor adevărat, fiecare poet adevărat generează un curent poetic propriu.

- Şi pentru cei ce vă cunosc mai puţin, daţi-mi voie să vă fac o scurtă prezentare, preluînd cîteva date din „Dicţionarul Academiei”: sunteţi născut la 6 iulie 1958, Grumăzeşti - Neamţ, absolvent al Facultăţii de Filologie din cadrul Universităţii „Al.I.Cuza” din Iaşi, specializarea Română – Limba latină cu licenţa în anul 1986, cu teza „Paradigma erosului în poezia lui Ovidius”. Sunteti Doctor în Filologie din anul 2004 cu teza „Tinereţe fără bătrîneţe şi sentimentul tragic al timpului”. De asemenea, fondator şi director al revistei de cultură „Antiteze” în perioada 1996 – 2007. Director şi fondator al revistei de cultură, arte, atitudini „Conta”, din anul 2010. Director al Direcţiei pentru Cultură a judeţului Neamţ din anul 1995 (cu mici întreruperi) şi profesor asociat la Facultatea de Muzică din Piatra Neamţ, filială a Academiei de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj Napoca, din anul 2005, unde a susţinut şi susţine cursul de Estetică generală şi estetică muzicală. În prezent, sunteti director al Bibliotecii Judeţene „G.T. Kirileanu” din Piatra Neamt. Ce ar mai fi de adaugat? Ce nu ştiu încă cititorii despre dumneavoastră?

- La o întrebare aşa de lungă, am să dau un răspuns la fel, care să completeze, de fapt, introducţia: sînt ortodox practicant, familist de vocaţie, chibiţ de fotbal, povestaş, fost fumător, patriot, de două ori pe an iau bilete la loto, şofez din plăcere sute de kilometri într-o zi, dacă e cazul, călătoresc spornic pe urma imaginaţiei, prefer apa minerală apei plate, scriu romane din plăcerea de a-mi povesti mie diverse lucruri, iubesc Grecia, scriu pentru cititori deştepţi şi împăcaţi/ neîmpăcaţi cu sine, scriu, în general, cărţile pe care aş fi vrut să le citesc scrise de alţii. Să mai spun? Îmi lipseşte organul invidiei, de asta nici nu ştiu cum să reacţionez la invidia celorlalţi. Detest şovinismul, extremismul de orice fel. Am prieteni pe toate continentele, de toate rasele, cu care comunic cultural şi uman fără nicio urmă de prejudecată. Detest ideologiile care vor să ne confişte destinele, care urîţesc istoria. Am să spun şi eu ca părintele Iustin Pârvu: toate ideologiile sînt bune în istorie, sînt admirabile, pînă cînd apare prima picătură de sînge. După aceea sînt absolut detestabile. Să mai spun? Am cultul prieteniei, din păcate nu am găsit aşa de mulţi prieteni pentru cît suflet am de risipit. Dar nu toţi oamenii ştiu să se comporte cu sufletul pe care li l-ai pus în palme. Unii se comportă aşa cum se comportă cu fluturele pe care îl culeg de pe o floare: întîi îl admiră, apoi îi smulg aripile. A primi prietenia cuiva e o chestiune de har, de educaţie, pînă la urmă.

„Orice călătorie este o chestiune de imaginaţie. Sînt oameni pe lumea asta care au atîta imaginaţie încît îşi resimt toată viaţa ca pe o vacanţă continuă pe pămînt”

- Aţi publicat numeroase cărţi, din care am să amintesc cîteva: „Poeme în alb-negru” (1987), „Intimitatea absenţei” (1992), „Fratele meu, străinul” (1995), „Supravieţuitorul şi alte poeme” (1997), „Complicitate” (1998), “Goliath” – proză scurtă (1999), „Îngerul căzut” (2001, ediţia a II-a în 2003, Premiul Uniunii Scriitorilor din România), „Bătrînul şi Marta” (2002, ediţia a II-a 2005), „România pe înţelesul tuturor”, (2003, ediţia a II-a 2012), „Gloria milei” (2003), “Podul” (2004, teatru); “Tinereţe fără bătrîneţe şi sentimentul tragic al timpului” (eseu, 2004; ediţia a II-a, 2012), “Părintele Iustin Pârvu şi morala unei vieţi cîştigate” (2005), “Poezii alese” (2006), “Cu părintele Iustin Pârvu despre moarte, jertfăşi iubire”, (2006); “Părintele Iustin Pârvu: daruri duhovniceşti”, (2007, ediţia a II-a 2011), “Părintele Iustin Pârvu: o misiune românească şi creştină” (2008, ediţia a II-a 2013), „O dramă la vînătoare”, (2008), „Frig”, roman epistolar, în colaborare cu Aurel Dumitraşcu, (2008), „Iadul etic, iadul estetic” (2008, conferinţe, studii, eseuri despre influenţa eticului asupra esteticului în societatea actuală), „Paznicul ploii” (2010), „Cucuta” (2011), „Contribuţii la estetica umbrei” (2012, eseuri, dialoguri, conferinţe), „Urma”, roman (2013, Editura „Cartea Românească”), „Laika”, roman (2014, Editura „Cartea Românească”, Premiul Uniunii Scriitorilor din România), „Luna Zadar”, roman (2016, Editura „Cartea Românească”) ş.a. este o muncă enormă, aproape că te poţi întreba cînd aveţi timp să scrieţi atît, să citiţi, să conduceţi o instituţie, o revistă, să organizaţi atîtea evenimente, să publicaţi...!

- Practic aş fi vrut să scriu o singură carte, dar mi-au ieşit mai multe. Uneori mă recitesc, cîte o pagină, două şi mă găsesc străin. Cărţile mele sînt biografia mea, sînt vîrstele şi experienţele mele de viaţă. Ca şi cum ai avea în faţă nişte fotografii din copilărie sau adolescenţă şi chipul celui de acolo îţi face semn, la un moment dat, cu ochiul. Tresari.

- După atîtea evenimente şi proiecte, cred că vă pregătiţi şi de o vacanţă frumoasă. Cum ar arăta vacanţa ideală pentru dvs.?

- Vacanţa ideală este în teritoriul unui „dincolo” indistinct, de unde să te poţi întoarce acasă cu un chef de muncă împrospătat. Îmi plac vacanţele active, culturale care mă scot din mărunţişurile lumii cotidiene. Vacanţele cu familia mea formată din Carolina şi Vlad îmi sunt memorabile, am descoperit împreună cu ei ţări fără nume, oraşe fără nume, cărora a trebuit să le dăm noi identitate. Orice călătorie este o chestiune de imaginaţie. Poţi să ajungi în insulele cele mai exotice, dar să nu poţi ieşi din sinele tău. Poţi să ajungi la Paris, dar să te simţi ca acasă. Or, la Paris trebuie să te simţi ca la Paris, în insulele exotice trebuie să fii „un sălbatic” al locului. Sînt oameni pe lumea asta care au atîta imaginaţie încît îşi resimt toată viaţa ca pe o vacanţă continuă pe pămînt. Poţi să îţi imaginezi acest lucru?

- O dorinţă neîmplinită, dar perfect posibilă?

- Să prind peştişorul de aur şi el să îmi propună să îmi îndeplinească trei dorinţe. Şi eu să îi cer, în contul fiecărei dorinţe, cîte un peştişor de aur care, la rîndul lui/ lor, să îmi îndeplinească cîte trei dorinţe. Apoi fiecare dintre aceşti peştişori de aur să stea la coadă şi să îmi ceară să formulez cîte trei dorinţe şi eu să le cer la nesfîrşit cîte trei peştişori de aur, cărora să le cer să îmi îndeplinească cîte trei dorinţe ...! În final, mările lumii să fie pline de peştişori de aur care să îndeplinească dorinţe cît nu poate omenirea să formuleze. Nu-i aşa că ar fi o lume ideală?

- Da, cu siguranţă că ar fi o adevărată lume ideală. Deşi răspunsul acesta pare o adevărată poezie, în încheiere vă rog să ne lăsaţi un poem din cartea de versuri în pregătire ...!

- Cu plăcere.

Călătorie la capătul morţii

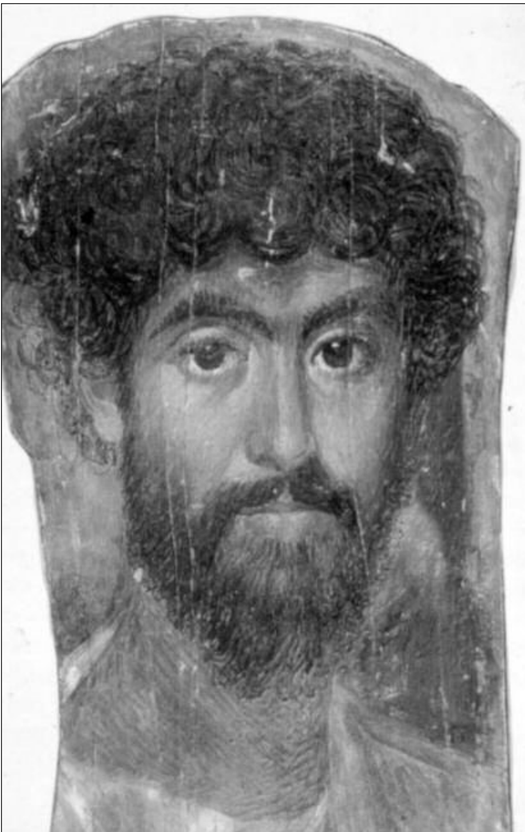
Lucrurile sînt în esenţă simple
stelele sînt pe cer
marea e în cuibul de nisip
rana lui Ahile e în călcîiul vulnerabil

ochiul captiv în imaginea bolnavă
clipeşte rar
ca un zeu obosit de atîta serenitate;

iar viaţa?
viaţa e dovedit
- cu miliarde de martori -
că e o călătorie
la capătul morţii

bine, eu ştiu, toate lucrurile astea,
le spun, dar nu am cum să probez
pentru că în jur
totul se degradează într-un ritm
care mă lasă mut de surpriză.

Galaţi – Piatra Neamţ, iulie 2016

...sînt ortodox practicant, familist de vocaţie, chibiţ de fotbal, povestaş, fost fumător, patriot, de două ori pe an iau bilete la loto, şofez din plăcere sute de kilometri într-o zi, dacă e cazul, călătoresc spornic pe urma imaginaţiei, prefer apa minerală apei plate, scriu romane din plăcerea de a-mi povesti mie diverse lucruri, iubesc Grecia, scriu pentru cititori deştepţi şi împăcaţi/ neîmpăcaţi cu sine, scriu, în general, cărţile pe care aş fi vrut să le citesc scrise de alţii.

interviu

Marin Ioniţă

HĂNĂNĂU- BĂNĂNĂU, FILE DINTR-UN JURNAL DEMENŢIAL

CÂNTECUL LEBEDEI

FD: Puteţi să cântaţi ceva ?

BD:- O, Doamnă, asta e vocaţia mea. Am fost născut pe clapele unui pian, cu colindători şi urători sub fereastră..."La mulţi ani, tare ca fierul, iute ca oţelul, să trăiţi şi să nu îmbătrâniţi... Pe când ursul îşi vâra coada în apa care îngheaţă să prindă peşte, şi vulpea râdea în vizuină...Şi Apollo îşi strunea lira în timp ce Hermes îi fura cirezile.

G: - A luat-o razna, băiatul ...

BD: - Pasiune irevocabilă, doamnă... Declam excelent...Premiul I la serbarea de sfârşit de an şcolar, în prima clasă..."Şi nicovala ţine zala, roşie pe spinarea ei ! Iar ciocanul, năzdrăvanul, bate-n ea de sar scântei! : Jip-jap-jip, nu mă bate rău că ţip !"... Am fost bătut în cap, doamnă! Cu pumnii. Pe când nu mi se sudaseră bine oasele creştetului. De ăla care zicea că-mi este tată şi a sfârşit într-un spital de nebuni...

G: - Se moşteneşte...

BD: "Nicuşor avea o tobă, bum- bum- bum/ Şi-o bătea după sobă, bum-bum-bum..." Aţi fost într-un detaşament de pionieri ? Cu cravată roşie ? Cu fustă albastră plisată, până la genunchi ? Vă zvâcneau sânii sub bluza apretată?...

"Roata morii se- nvârteşte, / Boc- boc-boc, / Morăriţa prinde peşte,/ Boc- boc- boc !"

G: Totul se amestecă în mintea lui confuză...

BD : Apuc mătura dintr-un colţ şi o duc sub bărbie, degetele le strâng pe cotor. În chip de pană, un pix şterpelit de pe masă. Fac o plecăciune plină de demnitate..." Eu sunt Barbu Lăutarul/ Starostele şi cobzarul/ Ce bine era mai- nainte,/ Dacă v-aduceţi, boieri, aminte, / Nici un chef nu se făcea,/ Fără astă cobză-a mea!"... Ce vremuri, Doamnă !...Ce vremuri !... Nu le-aţi apucat !...Ce păcat!...Nici eu !...Genial !... A reprodus după ureche o arie din opera lui Liszt, spre uimirea marelui compozitor... Îi cânta lui Alecsandri, Negri şi Negruzzi...Poate l-au prins şi Creangă, şi Eminescu...

G: Ăsta e dus cu barca pe arătură !...

BD: "Să-mi cânţi ceva, ţigane, / Să-mi cânţi ce ştii mai bine,/ Şi bani ţi-oi da, şi vin ţi-oi da,/ Şi haina de pe mine!"... Îmi scot sacoul şi-l flutur ca pe o capă la coridă, în faţa gorilei. Îl invit să-şi înfigă în ea coarnele, pe care nu le are. El îmi sfâşie pânza cu gârbaciul. Eu continui. "Tu, un ochi nu ai, ţigane, / Îl închide şi pe celălalt !"

G: - Auziţi, doamnă, după ce că m-a făcut maimuţoi, mă mai face şi ţigan !

BD: - Poate preferaţi cântecele cu refren... Sunt mai zglobii..." *N-am o scară să mă sui,/ Zumbai, zumbai, meştere !/ Până la toarta cerului.../Zumbai, zumbai, meştere!/ Să dau drumul dorului,/ Zumbai, zumbai, meştere!"*... Cerul..." O ceaşcă răsturnată sub care se învârt proştii !"

G: Vedeţi, doamnă, se ia tot de mine !

BD: *"De-ar fi dorul vânzător,dorule, măi, dor, m-aş face un negustor, dorule – dor, şi să strig în gura mare, dorule- dor, hai la dor de vânzare, dorule, dorule, măi, dor!"*

Dorul... Cuvânt intraductibil. În alte limbi, dorul înseamnă junghi, înţepătură în carne, în oase, oriunde-n trup ! La noi, la români, dorul înseamnă o adiere de nostalgie, de amintire, de iubire, de chemare, o suferinţă, o bucurie, toate laolaltă şi încă altceva nedefinit... Aţi cunoscut dorul, doamnă ? I-aţi cunoscut fiorul? " Cine-n lume nu iubeşte, / La ce dracu' mai trăieşte ? ..." Ce tot scrieţi acolo ? Munciţi prea mult, doamna mea !...V-aţi mâniat pe viaţă ? *Azi , mânie, mâine mânie, dragoste când să mai fie ?!"*...Timpul trece ! Ne duce cu el!...Îmbătrânim! Ne stafidim ! Nu putem să mai iubim ! V-a fost dor de cineva, doamnă ? V-a dorit cineva ? Eu, de pildă, aş fi beat de fericire dacă aş avea ocazie...

G: Uite că se ia şi de dumneavoastră !

BD: *"Cine te-a făcut pe tine, Tudoriţa Nenii,/ Aşa-naltă şi subţire, Tudoriţa Nenii,/ Parcă m-a-ntrebat pe mine, Tudoriţa Nenii,/ Tu nu eşti fată de muncit, Tudoriţa Nenii,/ Eşti bună numai de iubit, Tudoriţa Nenii...* Iubiţi, doamnă ! Până nu e prea târziu !

G: Uite, săracul, din ce i se trage !

BD: "Sfinţii Pătru şi Mihai diri- diri-diri babuşka, dai trei lei şi tragi cu puşca, au deschis cârciumă-n Rai, diri-diri-diri babuşka, dai trei lei şi tragi cu puşca !"

G: Nu te lua de cele sfinte, că-ţi crăp capul!...

BD : *"Cine bate potecuţa,/ Zor, zor, zor,/ Ionel duminecuţa,/ Zor, zor, zor,/ Şi nu bate totdeauna,/ Zor, zor, zor,/ Numai când răsare luna,/ Zor, zor, zor !"*

G: Zor – zor în capul tău !

BD:" La un colţ de stradă/ Apare un nas.../Hop şi nea Tănase/ Dup-un sfert de ceas !" („Cântă, puiul mamei, pui, pui, pui, / Eu sunt din Vaslui !...") Carol, Lupeasca, Malaxa, senatori, miniştri, deputaţi, boieri, oameni de afaceri, toată protipendada Bucureştilor în burta Cărăbuşului..."Vă ordon, treceţi Prutul!" Bomba, bum, Cărăbuşul moare pe spinare dând din picioare, ca gândacul lui Kafka...Mihai, Sănătescu, Mareşalul la Grefă, Groza şi cu Dej, ocupaţia roşie, ciolovicii, "davai ceas, davai femei ", Nea Costică, Nea Costică, fără frică, davai, davai, davai, poc-poc-poc..., otrava e mai silenţioasă, Nea Costică, Nea Costică...Davai, davai...

G: Ai terminat?

BD: *„Cine iubeşte şi lasă,/ Dumnezeu să-i dea pedeapsă,/ Târâişul şarpelui,/ Şi pasul gândacului!"* Iubiţi, copii! Iubiţi, până nu ajungeţi moşnegi! Cu iubirile arse în priviri... "Iubiţi-vă pe tunuri!" *Am stat toată ziua la portiţă,/ Aşteptându-te să treci,/ Dar ai apucat alt drum, bădiţă,/ Ai apucat alte poteci..."*

G: I-auzi, nenorocitul !

BD: *" Aseară ţi-am luat basma,/ Şi-acum te văd fără ea!... Cine ţi-o mai lua basma, / Să se spânzure ca ea !" "Aseară ţi-am luat cercei/ Şi-acum te văd fără ei!" / Cine ţi-o mai lua cercei,/ Să se spânzure ca ei !" "Aseară ţi-am luat mărgele,/ Şi-acum te văd fără ele !/ Cine ţi-o mai lua mărgele, / Să se spânzure ca ele!"*

Purtaţi cercei, doamnă ? De aur ? Cu pietre scumpe ? Mărgele ? Coliere de perle ? Brăţări? Diademe?... Azi se poartă... În nări... În buze... Pe gingii... În buric... Înfipte în sâni... Îmi daţi voie ? Aş putea să-mi arunc o privire ?!...

Îşi întinde mâinile... Gorila îl loveşte cu gârbaciul. Îl fixează pe scaun.

FD: S-a terminat!... (Opreşte magnetofonul. Scrie referatul. Completează fişa.)

BD: Privesc de-mi pleznesc ochii din cap. Tăcere. De început de lume. Mă nasc şi mă zămislesc de atâta vreme. Iată destinul meu în vârful peniţei acestei femei. Sfinxul din marginea deşertului, cu întrebări aiurite. Soarta îmi este pecetluită. Citesc de-a-ndoaselea. Cu litere mari, de tipar, diagnosticul... Sar de pe scaun... Nu ca s-o strâng de gât... S-o sărut...

FD: (Pune-n mâna gorilei fişa.) DU-L!...

G: (Îl prinde de braţ.) HAI !

BD: Şi mă duce. Sar. Ţopăi. Strig. SUNT LIBER ! UN OM LIBER! LIBER !...

G: Taci !

BD: Sunt cineva ! Destul am fost nimeni! Ajunge... Faceţi loc... Daţi-mi atenţie! Respectaţi-mă! Am o legitimaţie! O identitate! Sunt cine sunt !

G: Eşti un rahat !

BD : Dobitocule ! O să rămâi mereu ce eşti ! Aşa o să sfârşeşti ! Eu am ieşit din anonimat ! Ce n-am făcut ! Cât m-am zbătut ! Am reuşit! O viaţă întreagă am pierdut şansa nebuniei ! Alţii au prins-o din zbor, i-au pus frâul, s-au aruncat în spinarea ei, i-au dat călcâie şi i-au ajuns până în vârful piramidei ! A venit şi rândul meu... Dementul... Nebunul cartierului...

G: Ţine-ţi gura, că scoli pacienţii, idiotule... Vrei să pun pulanul pe tine ?!

BD: Du – mă la poartă, cretinule! Cheamă un taxi ! Sunt liber ! Sunt cineva!

G: Eşti pe dracu' să te ia! Citeşte! Îţi citesc eu ?! " Demenţă de etiologie necunoscută! Se impune supraveghere, investigaţii şi tratament !"

BD: (Moment de uluială. Şi când se mai lămureşte...) Dumnezeule... În ţara asta, care mişună de nebuni, prefăcuţi sau adevăraţi, ce joacă pe toate treptele puterii, nu e loc şi pentru mine...Sunt aruncat în balamuc. Pentru că am încercat să ies din anonimat...Simt că înnebunesc cu adevărat... (În genunchi). Doamne, nu există nici o scăpare?

FATA SĂLBATICĂ (În veşminte albe şi negre, parcă pluteşte.) Vino cu mine !

BD: (Surprins , dezorientat, fascinat). Cu tine ? Unde ?

FATA SĂLBATICĂ: Undeva, departe, departe, şi mai departe... (Îi întinde mâna... Dispar în umbră...UNDEVA, ÎN DEPĂRTARE, PÂLPÂIE UN SÂMBURE DE LUMINĂ...)

Privesc de-mi pleznesc ochii din cap. Tăcere. De început de lume. Mă nasc şi mă zămislesc de atâta vreme. Iată destinul meu în vârful peniţei acestei femei. Sfinxul din marginea deşertului, cu întrebări aiurite. Soarta îmi este pecetluită. Citesc de-a-ndoaselea. Cu litere mari, de tipar, diagnosticul...

Festivalul Naţional de Literatură „Marin Preda"

Ediţia a XV-a, 22-23 septembrie 2016

Consiliul Judeţean Teleorman şi Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Teleorman, în parteneriat cu revistele: „Luceafărul de dimineaţă", „Argeş", „Bucureştiul literar şi artistic", „Litere", „Pro Saeculum" şi „Caligraf", organizează **Festivalul Naţional de Literatură „Marin Preda"**, ediţia a XV-a, ale cărui manifestări finale se vor desfăşura în zilele de 22 şi 23 septembrie 2016, la Alexandria şi la Siliştea Gumeşti.

Festivalul îşi propune să promoveze prozatori de talent, care nu au debutat în volum. Concurenţii vor trimite ***1-3 proze scurte***, care pot avea în total 20 pagini. Vor fi acordate următoarele premii:

- ***Premiul „Marin Preda"*** şi Premiul Revistei „Luceafărul de dimineaţă" (în valoare de 900 lei);
- ***Premiul I*** şi Premiul Revistei „Argeş" (în valoare de 700 lei);
- ***Premiul al II-lea*** şi Premiul Revistei „Bucureştiul literar şi artistic" (în valoare de 600 lei);
- ***Premiul al II-lea*** şi Premiul Revistei „Litere" (în valoare de 600 lei);
- ***Premiul al III-lea*** şi Premiul Revistei „Pro Saeculum" (în valoare de 500 lei);
- ***Premiul a III-lea*** şi Premiul Revistei „Caligraf" (în valoare de 500 lei).

Prozele scurte premiate vor fi incluse într-un volum, ce va fi lansat în cadrul manifestărilor finale ale festivalului; de asemenea, vor fi publicate de revistele partenere.

Concurenţii vor trimite prozele scurte pe suport de hârtie, culese cu font 12 (Normal, Times New Roman, 1.5 Space), ***în câte 7 (şapte) exemplare***, semnate cu un motto, acelaşi motto figurând şi pe un plic însoţitor, în care va fi introdusă o fişă cu datele de identificare ale autorului: numele şi prenumele, data şi localitatea naşterii, adresa poştală, adresa de e-mail şi numărul de telefon mobil, precum şi un CD cu textele trimise, inscripţionat cu acelaşi motto.

Lucrările pentru concurs vor fi trimise, ***până la data de 1 august 2016***, pe adresa: ***Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Teleorman***, str. Ion Creangă, nr. 52-54, 140056 – mn. Alexandria, jud. Teleorman, cu menţiunea „pentru concurs".

proză

Liviu Ioan Stoiciu

Dinspre poezie, azi. La români

Mă simt norocos că am apucat vremuri în care poezia scrisă în limba română a rămas în prim plan și că poeții au dat tonul reînnoirii în literatura română. Există o continuitate magnifică a poeziei la noi, nici măcar Revoluția din Decembrie 1989 n-a provocat o ruptură, un gol. În condițiile în care în alte literaturi cu pretenții din Occident (să rămân numai la el) poezia a intrat în reflux, trecută în plan secund, nu se mai premiază... Vă rog! (Mă iertați, e curioasă noua mea admiratoare, Alexandra) — *Cum vă imaginați un portret al poetului român din ziua de azi? Este el definit de anumite predispoziții, motivații intrinsece?* (Înțelegeți, nu sunt singur, acum, când vă vorbesc. Ea e vocea mea interioară. N-am cum să-i ignor întrebările. Îmi permiteți să-i răspund, fără farafastâcuri, ne putem completa) Deci: Nu cred că s-a schimbat, de când lumea, condiția poetului — dacă s-a născut poet, dacă e tânăr sau bătrân, doar conjunctura s-a schimbat, particularitățile epocii în care s-a născut. Un portret al poetului român de azi? Pot fi și eu un exemplu? „Poet" e un cuvânt magic, prefer scriitor... Citiți Fișa mea biobibliografică și vă puteți imagina un portret de scriitor român (mai bun, mai rău)... Sau vă referiți la un portret al poeților anilor 2000? Stau și ei în cârciumi, au obsesii erotice (sigur, ei sunt avantajați față de mai vechile generații trecute, având acces gratuit la site-uri porno și la filme porno „după miezul nopții", plătite pe cablu TV), au încercat stupefiantele care te pot sensibiliza și inspira. Nimic nou, sunt predispoziții care sunt specifice poeților (artiștilor, în căutare de inedit și de surescitare a „genei creației"). Până la 25 de ani am trăit și eu într-o boemă nebună, dar după ce mi s-a născut un copil, după căsătorie, m-am „adunat de pe drumuri" și am renunțat la orice exces. Azi sunt un banal scriitor, neinteresant prin nimic în viața de zi cu zi — mai merg la redacția *Viața Românească*, la București (unde am domiciliul stabil), cu o colaborare; totodată, m-am retras parțial la marginea Brașovului (fără să mă apropii de scriitorii brașoveni și de viața lor literară), urc pe munte de câte ori am chef, fără să forțez, colaborez la reviste literare (la unele am rubrici; pierd multă energie să mă achit de obligații), citesc neîndestulător și mai scriu fără să mai am vreun scop...

Am fost întrerupt. Spuneam că poezia a rămas o regină spirituală, cel puțin din 1964 încoace, de când eu am început să citesc și să scriu „regulat"... (Intervine iar admiratoare mea, Alexandra) — *Aș dori să vă întreb: ce anume vă determină să scrieți? Scrieți dintr-o nevoie personală sau pentru public? Doriți să transmiteți un mesaj anume prin intermediul poeziilor dumneavoastră?* (Parol...)

— Scriu de la 14 ani „regulat", va să zică, din 1964 (până la 14 ani am scris la întâmplare; am poeme păstrate de la 11 ani, din 1961), trebuind să „umplu" *reviste* ale mele (scrise de mână, pe coli A 3 îndoite) cu poezie, proză, jurnal, eseu sau cronici literare, dramaturgie și publicistică. Am avut la un moment dat șapte „reviste" ale mele (le citeau colegii și profesorii de liceu, sau cei din familie, rude, cunoștințe; le și vindeam). Am debutat în *revistele* mele. Am crescut din scrisul meu, n-am avut modele. M-am profesionalizat, vrând-nevrând (în bine sau în rău) în mai toate genurile literare — azi am cărți de versuri, de proză (romane), de jurnal-memorialistică-eseu-publicistică și de teatru, adică de-a lungul vieții am acoperit mai toate genurile literare promovate în „revistele" mele cu ghilimele din adolescență. Poezia, firește, a rămas tot timpul pe primul loc, sunt dependent de ea „fiziologic". Am abandonat însă din prima tinerețe critica literară (interesant, azi sunt critici literari care nu se consideră scriitori; avem astfel scriitori și critici, separat dar... împreună în Uniunea Scriitorilor; așa cum nici traducătorii nu se consideră scriitori, dar sunt membri ai Uniunii Scriitorilor; sigur, creația ne leagă pe toți), considerând că-ți trebuie școală specială pentru critică și o simțire aparte de analiză și studiu „la rece", de gust și impresie (scriitorul rămâne la masa de scris un visător cu capul în nouri, nu și criticul, mereu cu picioarele pe pământ). De ce am început să scriu? Habar nu am, a fost o pornire interioară, de nestăpânit. Vocație? De ce mai scriu și azi, la 66 de ani? Din aceeași pornire, chiar dacă între timp am înțeles că totul e zădărnicie pe lumea asta. Scrisul m-a împins la sinucidere și tot el m-a salvat, el produce otravă și totodată, antidotul ei... Nu mă refer la viața literară (cu dezamăgiri, frustrări legate de funcționarea Uniunii Scriitorilor sau de supraviețuirea între colegi scriitori, unii geniali, alții „mai puțin dotați, dar... buni"), ci la viața personală. „Personal" sunt interesat numai de limitele mele, cu mine mă lupt, nu cu lumea literară — știind că sunt atât cât mi s-a dat „de la mama natură" și că n-are rost să-mi bat prea tare capul cu nedreptatea publică de la un moment dat (deși reacționez). O problemă nerezolvată fiind aceea a receptării a ceea ce scriu (dar nu-i invidiez pe cei ce au succes, „așa le-a fost lor scris să se bucure de glorie în timpul vieții"; lasă că în regim literar succesul poate dăuna... posterității; știindu-se că prea mulți dintre cei considerați mari scriitori în timpul vieții, după moarte dispar în neant). De ce scriu, totuși? Fiindcă „așa am fost lăsat" (păgubos în lumea reală, sper să fi câștigat în lumea spirituală, dacă pot să spun așa). N-am știut ce să fac în timpul liber cu mine — am scris, am citit (mai ales am citit), inclusiv în zilele de sărbătoare... N-am scris să demonstrez ceva, cuiva din public, Doamne ferește. Am scris descoperind că scrisul e și o formă de tratament intern, el te eliberează de presiunea „sufletului înlănțuit", care mereu tânjește.

Revin. Ce voiam să subliniez din start — în 2016, sunt trecuți cu mult cei 30 de ani ai unei generației creatoare, care-i cuprinde pe optzeciști, pe nouăzeciști și pe douămiiști. S-a închis cercul. E de așteptat acum să apară o nouă generație de poeți. N-am să fac o listă a optzeciștilor. Slavă cerului, optzeciștii au reprezentanți de marcă și în afara țării: un Mircea Cărtărescu și un Matei Vișniec merg pe covoare roșii. Nominalizările la premiile literare care contează sunt și azi dominate de optzeciști. Optzeciștii ocupă poziții-cheie în viața literară, la Uniunea Scriitorilor (la centru și la filiale), la PEN România, în fruntea revistelor literare; sau au edituri și sunt influenți la universitățile și liceele care cresc viitori scriitori. Sunt și ambasadori între optzeciști, dacă o asemenea „acoladă" impresionează. Optzeciștii au antologiile lor de versuri, proză și texte teoretice, au loc de cinste în manuale și cursuri universitare, sau în istorii literare. Optzeciștii au impus o paradigmă a lor în literatura română (și nu mă refer numai la contestatele *textualism* și *postmodernism*), fără prezența lor literatura română de azi este imposibil de conceput. Intrați în competiție cu literatura română scrisă până la ei (și, mai nou, cu literatura română scrisă de urmașii lor, nouăzeciști și douămiiști), au compatibilizat literatura română cu literatura universală, depășindu-și limitele. Pe de altă parte, atitudinea optzeciștilor la masa de scris a grăbit prăbușirea comunismului (a regimului dictatorial): ei au operă scrisă înainte de Revoluție și după Revoluție. Destinul aparte le-a înjumătățit viața literară: tinerețea în

Centrul Cultural Pitești

Conferințele Municipiului Pitești

Liviu Ioan Stoiciu

Poezia românească azi

Foto: M. Zgondoiu

Coordonator: scriitorul Dumitru Augustin Doman, redactor-șef revista *Argeș*

Joi, 30 iunie 2016, ora 17.00, Centrul Cultural Pitești, Sala *Ars Nova*

totalitarism și maturitatea în libertate. Adică optzeciștii se dovedesc a fi produse performante ale comunismului și ale democrației postcomuniste. Din păcate, nu și-au prea găsit criticii pe măsură care să-i evalueze la adevărata valoare. Și Nicolae Manolescu (ceilalți autori de istorii literare nu contează) le-a perceput esența operei doar tangențial. Dacă n-ar fi avut proprii critici de excepție, optzecismul ar fi fost considerat ca o mișcare literară care a acționat în grup și s-a autoimpus forțat, liderii lui fiind detronați din interior, conform unor politici de gașcă. Scepticii pot vedea însă că personalitățile optzeciste au stilul lor recognoscibil. Sunt poeți optzeciști care au publicat și cărți de proză, teatru și eseu sau publicistică, dar și de critică de valoare, ocupând primele locuri în ierarhiile fiecărui gen...

„Ascultă-ți vocea interioară"! Sunt întrerupt, grațios, iar de admiratoarea mea, Alexandra, de care sunt atât de mândru, vă dați seama: — *Având în vedere că ați publicat numeroase volume de poezie, ne puteți spune care au fost momentele cheie, definitorii, care v-au marcat cariera literară?*

— Am publicat 15 volume originale de versuri. Momente cheie? Anul 1973 (împlinisem 23 de ani), când am avut șapte tentative de sinucidere (cu șapte salvatori), luând seama că sunt un ratat — conduceam la București un cenaclu literar studențesc (intitulat „3,14", care a dat literaturii române o seamă de scriitori, în timp) și ajunsesem într-o fundătură. Culmea, ultima tentativă de sinucidere a găsit un remediu: definitivarea primului meu volum de versuri (care avea să nu apară niciodată), intitulat „Libertatea de a fi"... Au urmat ani la rând de definitivare de volume de versuri, trimise la concursurile de debut editorial, deschise de editurile de stat, volume care nu aveau nici o șansă în fața

Principii, convingeri legate de creaţia literară? În timp, îţi creezi propriile reflexe la masa de scris, nu vrei decât să fii tu însuţi. Eşti intrat într-o competiţie personală, în primul şi în ultimul rând, mergi în direcţia primită din naştere, adăugând ceea ce ţi se dă din mers, în împrejurări diferite.

juriilor! A trebuit să aştept şase ani să se înveţe juriile cu „noua poezie", care avea să se numească „optzecistă", şi să debutez cu o carte a mea, „La fanion", în 1980, impus de Laurenţiu Ulici (volum premiat de Uniunea Scriitorilor, care avea să-i dea greutate), aveam deja 30 de ani... Moment cheie a fost şi când mi s-au selectat cinci poeme (dintr-un volum trimis în manuscris) într-un „Caiet al debutanţilor — 1977" (la Editura Albatros, apărut în 1978), m-am bucurat cum nu m-am mai bucurat la nici un alt volum publicat. Atunci am înţeles că pot să continui să sper că voi debuta cu o carte a mea (a trebuit să apar cu alte zece poeme într-un alt „Caiet al debutanţilor — 1978", la aceeaşi editură, apărut în 1979), eram pregătit... N-am făcut parte dintre „poeţii" care să fi fost răsfăţat de public nici înainte de Revoluţie, fiind „neînţeles" (cum sunt avangardiştii); sunt şi azi un „outsider".

Observ că Alexandra e mai mult interesată de evoluţia mea. Pot fi eu un exemplu, totuşi, legat de tema conferinţei, „Poezia românească, azi"? Despre ce poezie ar trebui să vorbesc, de fapt? Despre arte poetice contrare, în particular? Sau despre dimensiunea estetică a expresiei lirice, în general? Vin dintr-o lume a poeziei de avangardă. Voi pleda pe scurt pentru reevaluarea ei critică. E anacronică o asemenea etichetare, *poezie de avangardă*, azi? Teatrul de avangardă e o permanenţă, acceptat-considerat valoros (o mărturie şi el a sensibilităţii postmoderne), la fel filmul de avangardă sau pictura de avangardă (las la o parte un Dali sau un Picasso, rămaşi în istoria recentă). Ba chiar şi clipurile muzicale, de un suprarealism nebun, au succes (las la o parte muzica de azi cultă, ruptă în bucăţi), nu se plânge nimeni că... nu sunt uşor de înţeles. Ce să înţelegi, o stare de spirit, perenă? Toate sunt „înţelese" şi apreciate, nu sunt blamate. Numai poezia de avangardă de azi (starea de creaţie în spiritul avangardei) nu e înţeleasă, şi cel mai adesea e minimalizată, considerată minoră, dacă nu e aruncată direct la coş, autorul fiind acuzat de incoerenţă, imaturitate sau mai rău, de submediocritate. Şi asta se întâmplă într-o limbă română care a dat lumii o avangardă ieşită din comun, iniţiind-o chiar. O avangardă care a traversat secolul XX şi care continuă şi la generaţiile postdouămiiste... Care e secretul poeziei de avangardă? Întrebaţi-i pe Eugen Ionescu şi Emil Cioran. Sau pe poeţii mari români contemporani, dispăruţi sau în viaţă. Puteţi s-o confundaţi cu absurdul psihic, inclusiv de tip Nichita Stănescu, jucat. Autorul poeziei de avangardă se exprimă „natural", fragmentând discursul, urmărind cursul gândului – care o ia tot timpul razna, gândim în paralel la mai multe lucruri deodată şi la cu totul altceva decât vorbim, el face caz de biografia lui (fie şi jurnal) sau a altuia, încercând să transfigureze viaţa concretă, cotidiană. La el contează substanţa sufletească...

Aveţi o Ars Poetica în acest sens? Alexandra nu se lasă: *Ars poetica — simţiţi că v-aţi definit de-a lungul anilor un crez literar pe care îl urmaţi? A suferit acesta modificări de-a lungul timpului?*

— Principii, convingeri legate de creaţia literară? În timp, îţi creezi propriile reflexe la masa de scris, nu vrei decât să fii tu însuţi. Eşti intrat într-o competiţie personală, în primul şi în ultimul rând, mergi în direcţia primită *din naştere*, adăugând ceea ce ţi se dă din mers, în împrejurări diferite. Totodată, lectura (insistând pe cultura scrisă) îţi îmbunătăţeşte şi vocabularul, nu numai „inspiraţia" (făcând comparaţie). E important să te respecţi la masa de scris, să ai principii cu trimiteri creştine, convingeri morale (ele te conduc în tot ce întreprinzi, datorită lor subconştientul nu te trădează), să nu laşi liberul arbitru să-şi bată joc de sensibilitatea ta, de gândurile ascunse, de ideile tale „trăsnite". Sigur, eu am o fire zbuciumată, sunt tot timpul nemulţumit de mine şi am îndoieli şi dileme, sunt răzvrătit şi greu de stăpânit atunci când ating o limită. Toată tinereţea mi-a fost excedată de nelinişte şi nerealizare, a trebuit mereu să mă retrag în propria carapace să mă regăsesc, să nu intru în spitalul de nebuni, nefiind răsfăţat în viaţa publică. M-am risipit, să dau un exemplu, după Revoluţie, în publicistică politică (egală cu zero, fără viitor; vă reamintesc, eu n-am fost membru de partid nici înainte şi nici după Revoluţie, n-am fost interesat de funcţii politice). Să mă dezintoxic de această publicistică de cetăţean responsabil, scriam literatură (poezie, proză, teatru)... Acum, spre final, încerc să stau deoparte, să nu mă mai implic nici măcar în viaţa literară — încet-încet vreau să mă izolez cu totul, să nu mai enervez pe nimeni cu prezenţa mea, să scriu şi să citesc pentru propria-mi fire, să nu mai fiu interesat de vreo „ieşire în faţă", să mă retrag „la vatră", considerând că mi-am făcut destul datoria publică, şi faţă de mine. N-am nici o *artă poetică* de justificat (sună artificial), scriu „natural, aşa cum îmi vine" — dacă sunt crezut pe cuvânt, bine, dacă nu sunt, atâta pagubă!

Să continui. Făceam o mărturisire legată de faptul că vin dintr-o lume a avangardei (asemenea colegilor mei de generaţie — nu toţi, dar în bună parte: optzecişti, nouăzecişti, douămiişti)... Uitaţi. Întâmplarea face că în aceste zile mi-a apărut, la Editura Paralela 45, „Opera Poetică", volumul 1 (e meritul exclusiv al directorului editurii, poetul optzecist Călin Vlasie; el a inventat această serie de autor, generos): adică primele mele patru volume de versuri, apărute până la Revoluţie, le-am păstrat „la virgulă", fără nici o un adaos sau scoatere de cuvinte. Trebuind să-mi recitesc versurile (de regulă nu le recitesc şi nu le ţin minte), să fac o corectură la culegerea lor pe computer, am constatat că am o grămadă de poeme pe care nu le mai înţeleg! Ele exprimă starea mea de spirit de atunci, uitată. Vă reamintesc, eu scriu de când mă ştiu ***spontan***. Îmi amintesc şi de acuzaţia că optzeciştii au scris „esopic", să păcălească eventual cenzura comunistă. Îmi pare rău că trebuie să subliniez aici că eu am mers tot timpul pe mâna „inspiraţiei", a... „expresiei involuntare", de avangardă, a... „gândirii slabe", a mişcării necontrolate (pe care N. Manolescu o expediază cu eticheta unui suprarealism fără viitor în „Istoria sa critică", după ce-mi laudă prima carte de versuri, „La fanion", 1980; acolo făceam caz de Ochiul Critic, de Dumnezeul creaţiei), nu m-a interesat nici o clipă să „fentez" sau nu lirismul. Ştiţi, am scris „aşa cum mi-a venit, la un moment dat". Vă daţi seama că nu suport să mă înşel pe mine însumi la masa de scris, ce rost ar avea? Îndeosebi a doua ("Inima de raze", 1982) şi a treia mea carte de versuri („Când memoria va reveni", 1985) fac mai ales caz de Inexprimabil... E o obsesie de care nu am scăpat până azi. Să găseşti cuvintele care să te exprime, să exprime o esenţă a limbii în care te exprimi. În volumul apărut în 2015, „Nous", un poem se intitulează „Exprimă-te"! Ajungând, după o viaţă, să-i arăt cititorului „mură în gură" care ar putea fi cheia sensului poemului meu. Să descopere singur, critic, în sfârşit, ce e autentic şi ce e simulacru mitic... La început am considerat că numai o conştiinţă confuză (un mental difuz) proroceşte, că există o dinamică a formelor literare şi că e normal să creşti (sau să descreşti) de la o carte la alta, înţelegându-te iraţional. Că fac mereu recurs...

Stop! Admiratoarea mea Alexandra mă atenţionează, nemulţumită, îşi depăşeşte condiţia, vrea amănunte noi: — *În deschiderea volumului „Nous" oferiţi definiţia acestui cuvânt, pe care ulterior o exploraţi în poezia cu titlul omonim, ca o formă de metatextualitate. Consideraţi că aţi ajuns într-o etapă de redescoperire a sinelui, a eului creativ sau de reevaluare a crezului dumneavoastră poetic?*

— „Nous" e a 15-a mea carte, până la ea am tot „ars etape", fiecare carte dorind să fie altceva. Am început cu Inexprimabilul, fiecare cuvânt pus pe hârtie fiind smuls spontan din inconştient. În a doua mea carte, intitulată „Inima de raze" un poem dă cheia versurilor mele de atunci, îl citez pe tot:

harşt!... taie gâtul
leului ei, ajunsă până sub smochin, care
dormea, sărmanul, ramolit, fără grijă la umbră...
şi mâzgăli cu sânge
tot decorul
azvârlind, la urmă, capul
pe o tavă

doamnelor şi domnilor, acuma
INEXPRIMABILUL: îl
lipim la loc, unu
doi trei, şi!... o voce din public: să
îl trimitem să cumpere
chibrituri... (fluierături) din strada
principală, în spatele
himerei
lui roşii, vorba
vine, la
coadă (una încârligată, cu
săgeată în vârf), „sfântul
ioan" (patronul
meu), cu hernia lui la testicule, cu un felinar
cu ulei uitat

conferinţe

aprins, ziua, în
amiaza mare, duminică, zi de lucru, îi
suflă temător unui ţăran, gură
cască pe acolo: fecior, hei, fecior, ce dau ăia?... eşti
surd?... „sare, petrol... uniforme,
cuie" (a!... au
adus şi la noi, la magazinul
mixt)

băi, ăla, ce te bagi în
faţă, stai
jos: în curtea
şcolii, caravana, cu difuzorul deschis la
maximum, „film
popular"?... „film, film, cu
colectivizarea, cu lămurirea
satului..." cuuum?... iar?... păi, aici, în
ce an suntem
noi?... „omienouăsutecincizecişi...
cincizecişi..." aoleu, aoleu, a
lipit capul
greşit, a... (prăfăraie, trece
o căruţă cu cai cu opt picioare fiecare: o
femeie cu părul adunat în coc, după ce
îşi netezeşte
rochia, traversează pustiul cu o
tavă întinsă în
mâini: pe
tavă, bineînţeles, un
cap, eu, tu, el...)

Volumul „Inima de raze" a apărut la Editura Albatros în 1982, dar a fost scris în 1980, aveam 30 de ani. Volumul „Nous" a apărut (la Editura Limes) în 2015, când eu aveam 65 de ani... Sunt 33-35 de ani distanță între aparițiile acestor două cărți ale mele de poezie. Bineînțeles, acum pot să jubilez că Inexprimabilul inițial (cuvintele care vin greu pe limbă, care par bolovănoase, bâlbâite, dar care au coeziune interioară) a devenit Exprimabil! Că exprimarea a venit de la sine, câștigând în timp în claritate. Chiar dacă fragmentarismul (ca formă de stil, la mine) e același... Fragmentarismul fiind legat de perceperea realității, da? Că vedem și auzim pe mai multe planuri, gândim în același timp pe mai multe planuri — și eu nu fac decât să redau această realitate stratificată pe mai multe planuri, în versuri... Dacă Inexprimabilul era plin de rupturi derutante, mai dificil de urmărit la suprafață (el e salvat de oralitate; dacă eu recit în public poemul, are sens), după o viață de om, Exprimabilul a câștigat în profunzime și pentru un cititor obișnuit... Să se poată verifica, de curiozitate, redau aici un poem care se intitulează chiar așa: „Exprimă-te", apărut în acest ultim volum al meu intitulat „Nous":

Exprimă-te

A câta oară urci până în peșteră, să te închini?
„Întreabă-l pe Daniil Sihastrul! Sau pe părintele stareț
Melchisedec, de la Putna". Ai fi vrut să cobori
până în măruntaiele morții, în
retragere, să-ți descoperi adevărata față și să ceri
iertare. Așa, urcând, ai impresia că
ești buricul pământului, deși știi sigur că nu ești. Nu
ai ajuns nicăieri până azi, nici în
substratul lucrurilor, dar ți-ai făcut datoria: ai încercat
și ai căutat. Pădurile de brad din jur te
îmbrățișează la pieptul lor și te îndeamnă să-ți cunoști
pe mai departe lungul nasului. E de ajuns
că nu ți-ai pierdut entuziasmul, crezând că are un rost
totul — te-ai înșelat, din păcate, nu întâmplător
îți calci pe urmele vechi. Neavând de ales. De la o vârstă
nu ți-a mai rămas decât să te repeți, nu?
Nu e nici o nenorocire dacă te provoci singur și suferi,
numai să nu urci până la capăt și să nu mai cobori! Lumea e așa cum e, nu te apără nimeni de tine
însuți. Iar nădejdea e trecătoare.
Bineînțeles că ai atâtea de răbdat și de aici înainte, atâtea
lipsuri și dureri — de ce te sperii?
Nu te-ai înțelepțit? Îndulcește-ți gâtlejul, ia putere din
așteptare, urcă-te până la inimă și
coboară să-i ceri „viermelui neadormit" îndurare... Ești

o expresie a propriei tale
naturi, ce e așa de greu de înțeles? Exprimă-te,
în continuare, ca atare...

Că la mijloc e o continuă „regăsire a sinelui", de-a lungul celor peste 35-37 de ani trecuți de la debutul editorial (am debutat, așadar, în „Caietul debutanților — 1977", la Editura Albatros în 1978, cu un ciclu de cinci poeme), e de la sine înțeles. Regăsire, reevaluare, reabilitare, reașezare, recreare.

Bun. A trebuit să mă repet, să-i intre bine în cap Alexandrei ce aveam de explicat... Azi, slavă cerului, poezia are încă statut de vedetă a literelor românești — dar mâine? Să nu fiu prăpăstios, chiar dacă noii poeți nu mai dau doi bani pe moștenirea primită (refuzând să-i citească pe cei de dinainte, le ajung lor înșile așa cum și cât sunt, fără să aibă cultul bibliotecii), nici pe criteriul estetic (singurul în stare să scoată la lumină, critic, valoarea unei cărți, a unui text)... Azi, poezia e susținută de valori, primește premiile importante ale literaturii (cele mai râvnite, Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu" de la Botoșani pentru Opera Omnia, Premiul de Poezie al USR, Premiul Național „Tudor Arghezi"; sunt atâtea alte premii care poartă numele marilor noștri poeți) și are parte de manifestări la care au loc recitaluri extraordinare în lectura poeților, în întreaga țară, în frunte cu Gala Poeziei Române Contemporane organizată de USR (inclusiv în parcuri, cu difuzoare deschise publicului larg), poezia ocupă locul de frunte într-o revistă literară de calitate și, mai ales, în manualele de literatură (fiind și subiect la bacalaureat; dacă ar dispărea poezia din manuale, mă tem că poezia noastră ar dispărea cu totul din conștiința românilor, conștiință formată în timpul școlii) sau în cursurile studențești. Facultățile de Litere au devenit focare elitiste de promovare critică a poeziei. Încă mai sunt cenacluri și cercuri de „scriere creativă" (*creative writing*), la modă din anii 2000, sunt numeroase concursuri de debut în manuscris sau de debut editorial în poezie, sunt atâtea reviste literare și edituri interesate, dispuse să publice poezie fără nici o altă restricție decât să fie cât de cât originale. Limba română, o tot repet, e performantă prin poezie, o știu toți creatorii noștri (e chiar subînțeleasă această observație a mea). Limba română are toate proprietățile să facă poezia să vibreze la frecvențe înalte, să echilibreze autorul și auditoriul; limba română are toate proprietățile să-i dea poeziei profunzime, să provoace emoție aleasă. Într-un fel sau altul, poezia are în primul rând legătură intuitivă directă cu Dumnezeu; poezia are acces la Cuvântul-cu-înțelesuri-subtile, inspirat, care creează și re-creează, și care este cel mai adesea deschizător de noi orizonturi spirituale. Nu spune la Psaltire: *„În Dumnezeu voi lăuda graiul, în Dumnezeu voi lăuda cuvântul"*? Cuvântul, pus să creeze și să re-creeze, trebuie gândit și rostit sau scris, nu ținut la secret. Altfel, auziți un proverb japonez: *Cuvintele pe care nu le rostim sau nu le scriem sunt florile tăcerii!* Mai mult, dacă tot am făcut caz de „Cele Sfinte", să citez și din Maica Benedicta (fostă academician Zoe Dumitrescu-Bușulenga, eseist și critic), călugărită la Mănăstirea Văratic (și înmormântată în cimitirul Mănăstirii Putna): *Pentru mine, marea poezie a fost întotdeauna baia de frumusețe în care m-am cufundat când am avut nevoie de intrarea în altă dimensiune. Poezia ține, după părerea mea, de partea cea mai ascunsă, cea mai intimă a ființei noastre. Poezia echivalează aproape cu o rugăciune. În poezie te cufunzi pentru a te întoarce cu frumusețe. În rugăciune intri pentru a te integra absolutului...*

Super! Câtă distincție în discursul Maicii Benedicta, îmi suflă în urechea dreaptă vocea mea interioară — și mă chestionează: *Am observat în poeziile pe care le aveți în volumele dumneavoastră o tendință de a vă structura poeziile sub forma unor secvențe narative, dând naștere unor microuniversuri poetice. Sunt aceste lumi interioare conectate între ele și rezultate din relația cu lumea cotidiană sau fac parte doar din universul dumneavoastră poetic interior? Simțiți că există un contrast puternic între aceste lumi interioare și cea exterioară sau încercați să stabiliți o punte de legătură între ele prin intermediul poeziilor dumneavoastră?* (Ce punte, Alexandra? Ce să răspund?)

— Nu m-am gândit că stabilesc o punte de legătură prin poezie între lumea mea interioară și lumea din afară... Poeziile sunt expresia lumii mele interioare. Mi-am dezvoltat un „univers" numai a meu, trecut prin sită. În privința „secvențelor narative" — ele sunt specifice poeziei optzeciste, epicul

...acum pot să jubilez că Inexprimabilul inițial (cuvintele care vin greu pe limbă, care par bolovănoase, bâlbâite, dar care au coeziune interioară) a devenit Exprimabil! Că exprimarea a venit de la sine, câștigând în timp în claritate. Chiar dacă fragmentarismul (ca formă de stil, la mine) e același...

conferințe

Poezia mea are un public extrem de restrâns, avizat, care ține pasul cu gustul de receptare și nu e străin de evoluția naturală a poeziei scrisă în limba română... Nu-mi bat capul cu „publicul". Publicul mare percepe și azi doar poezia clasică, rar cea modernă. Poezia o ia tot timpul înaintea publicului (și a criticului), sincronizarea nu mai e azi posibilă, cu atât mai mult cu cât postmodernismul a relativizat și noțiunea de frumusețe artistică. Lasă că nici poeții premiați cu Nobel n-au audiență. Eu scriu până la urmă pentru mine, să mă eliberez de cel rău dinlăuntrul meu (cum m-am mai exprimat).

îmbinându-se de la sine cu liricul. Ele respectând realitatea din lumea mea interioară, redată și cu instrumente ale oralității cotidiene („din afară"). De la primul volum de versuri „secvențele narative" au dat tonul, au impus un stil. „Optzecismul" a scos poezia în stradă, originală, „vie", a avut mesaje artistice directe pentru auditoriu (a apelat și la „secvențe narative", să o facă accesibilă; până la optzeciști poezia era uzată de calofilie, de metafore și locuri comune, uniformizată). Paradigma optzecistă e un capitol important în istoria poeziei române (e confundată cu postmodernismul). Repet, e de așteptat, trecând 30 de ani de la debutul Generației 80, să apară o nouă generație, cu o altă paradigmă. E interesant de reținut că eu, locuind la Focșani din 1975, neavând contact cu cenaclurile care au dat personalitățile lirice optzeciste (Cenaclul de Luni la București, Echinox la Cluj, Dialog la Iași, în principal), am scris în „stil optzecist" (am fost chiar un precursor al lor?), reacționând radical la poezia „șaptezeciștilor", deși „ca vârstă" puteam să fiu preluat de „șaptezeciști" (sunt de vârsta lui Mircea Dinescu). N-am putut să debutez cu o carte a mea de versuri, vă reamintesc, decât la 30 de ani, după ce juriile au acceptat „noua poezie", alt fel de a scrie, stilul *prozaic* optzecist, postmodern.

Admiratoarea mea plusează imediat, abilă: — *Având în vedere tematica poetică, considerați că un poet se poate plafona și deveni sclavul propriilor clișee? Este expansivitatea tematică de dorit sau considerați că abordarea unor teme recurente definește amprenta poetică a unui scriitor?*

— E imposibil să nu te repeți la masa de scris, să nu mergi pe același drum-reper al tău. Cel mai greu e să depășești „formula" în care te cantonezi la un moment dat. Eu m-am luptat la nesfârșit cu mine, să găsesc noi drumuri, să nu mă repet. De aceea fiecare carte la mine e „altceva" și-i sperie pe critici, care nu mai știu ce să creadă, schimbându-mi registrul (nu pot fi recognoscibil decât în subteran)... Sunt poeți (în majoritate) care scriu toată viața „la fel". Eu am încercat să dau un alt timbru fiecărei cărți, fiecare carte a mea să aibă propria personalitate. Îmi e și azi extrem de greu să scap de „un fel de a scrie", care durează ani la rând — și care, dacă insiști, se schimbă de la sine, dar trebuie să ai răbdare și să nu te părăsească „inspirația". Sincer, nu mă interesează dacă las o amprentă „a mea" în poezia noastră. Eu îmi văd de scris și „ce iese, iese". Că au loc permanent mutații de sensibilitate. Principiul conformist al autonomiei estetice poate provoca monștri la masa de scris. Dacă ne uităm fie și numai în istoria recentă a poeziei noastre, vedem că plafonarea e comună tuturor poeților, la un moment dat — și ea nu are nici o semnificație minoră, dacă ai în spate o operă de tip Nichita Stănescu sau Marin Sorescu, „temele recurente" sau „clișeele" intrând în regula jocului.

Mă întorc la fenomenul liric de azi, la limbajul adecvat propriu (la logica lui internă) și la autenticitate, la sistemul de gândire postmodernă, evoluat (nu la cel al subculturii divertismentului), la modificările de sens, la schimbarea de accent existențial și a codurilor intuitive, a emoției. E nevoie să întreținem conștiința creatoare toată viața? Fiindcă ea, această conștiință „creează energia care susține universul". Pur și simplu. O facem natural. Poezia are funcții existențiale, spunea Benjamin Fundoianu. Ba chiar ea dă sens existenței-fără-sens. Nu e frumos zis? Poeții fac și ei parte dintre cei ce creează energia superioară care susține Universul (poeții au acces la stări superioare de conștiință spirituală). Conștiința lor spirituală, vă poate asigura inclusiv un Basarab Nicolescu, interacționează direct cu conștiința cuantică a Universului... Ce înălțător! Măcar trebuie încercat, experimentat, nu?

Din alt unghi, condiția poetului: fiecare e altceva, are alte arderi chimice, alte posibilități de asimilare a culturii, altă abordare temperamentală. Fiecare, mizând pe spontaneitate (nu pe alienare sau contraselecție), are alte accese de ură și de iubire față de sine însuși, sau în raport cu cei din jur. Unii sunt simpli funcționari ai scrisului, alții se radicalizează, unii acceptă oficializarea, alții sunt nonconformiști. Aceasta e condiția poetului? Deziderate fundamentale? Dacă e posibil, toate ar trebui să se reunească într-un singur model de simțire maximalistă („model al supravegherii intelectuale a emoției creatoare"): fiecare poet să se recunoască în el însuși (să se regăsească pe sine prin poezie), să fie altceva decât celălalt, să aibă substanță proprie, să se reveleze, și să nu fie lipsit de autonomie.

Dinspre condiția poeziei. Limba română în care scriem a intrat din 2007 în circuitul limbilor statelor Uniunii Europene. Ați simțit vreo schimbare în bine sau în rău? În afară de indiferență, nu s-a întâmplat nimic deosebit. Se preumblă tinerii scriitori „apocaliptici" prin UE? Așa cum pleacă, așa se întorc, dezamăgiți, cu coada între picioare, că nu le e apreciată poezia. Au luat doar seama asupra limitelor libertății (inclusiv ale libertății de exprimare) și, eventual, asupra exigențelor etice. Ce a mai rămas, pe fondul epuizării formelor de libertate ale poeziei, să cultivăm contradicția? Ce să mai facem să devină poezia compatibilă cu noile realități? Să ne traducem versurile în limbi de circulație internațională? Neuitând că „doar scrierile mediocre se lasă traduse în alte limbi" (Jean Paul). Nu ne-a mai rămas decât să ne încadrăm poezia în ordinea dată, „în sfera consumului"? Sau să rămânem anacronici și sentimentali, încremeniți la masa de scris în acele ipostaze neo- și postmoderne care ne mângâie sufletul, în lipsă de alt tratament? Fiecare poet scrie după legea lui? Înseamnă că e o lege nescrisă în natură care selectează poezia. Sau o lege după care poezia funcționează. „Fiind-pentru-sine" (Hegel), poezia își ajunge sieși? Și dacă e așa, de ce poezia nu și-ar alege poetul? Care e, deci, condiția poeziei? Postmodernismul a relativizat canonul bazat pe estetic. Putem deja crede că e de ajuns expresia artistică personală crudă, în situația în care ne aflăm azi, când evaziunea în cadrul judecăților de valoare depășește orice imaginație, când poeții scriu recenzii literare să plătească polițe dușmanilor lor sau să-i mângâie pe ceafă pe prieteni, spulberând orice reguli ale jocului literar. Azi, când grupurile de scriitori dictează, împart indulgențe, premii, indemnizații, burse – au legătură cu condiția poeziei, cu funcția ei simbolică? Putem vorbi tot de depersonalizare, minimalism, regresie...

Poezia de azi are cititori? — *Cum ați defini relația dumneavoastră cu publicul? Așteptați un răspuns din partea acestuia la lucrările pe care le publicați?* (Mă încrunt, evident. Admiratoarea mea Alexandra promite să nu mă mai deranjeze. Că pleacă să se culce. Salut! Bine că nu-mi e muză!)

— N-am nici o relație cu „publicul" (o entitate nedefinită). Poezia mea are un public extrem de restrâns, avizat, care ține pasul cu gustul de receptare și nu e străin de evoluția naturală a poeziei scrisă în limba română... Nu-mi bat capul cu „publicul". Publicul mare percepe și azi doar poezia clasică, rar cea modernă. Poezia o ia tot timpul înaintea publicului (și a criticului), sincronizarea nu mai e azi posibilă, cu atât mai mult cu cât postmodernismul a relativizat și noțiunea de frumusețe artistică. Lasă că nici poeții premiați cu Nobel n-au audiență. Eu scriu până la urmă pentru mine, să mă eliberez de cel rău dinlăuntrul meu (cum m-am mai exprimat). Cititori de poezie? Nu mai sunt curioși să citească o carte de poezie nici măcar cei ce scriu poezie... Poezia are, repet, și un rol terapeutic. Dintotdeauna poezia a fost „un segment de nișă", azi ea se ascunde sau e ascunsă, se aseamănă rugăciunii rămasă necitită (Ana Blandiana parcă spunea că poezia e scrisă de Dumnezeu).

Poeții de azi, după cei de ieri, au rolul lor, „să revoluționeze sensibilitatea artistică", nu impostura. Că nu mai intră în rezonanță „publicul mare" cu autenticitatea scrisului lor, expresie a unor realități introvertite, utopice? Sigur sunt și maniere de percepție improprii la mijloc, tradiționale.

Universitarul Dumitru Chioaru (poet, director al revistei literare *Euphorion*) atrăgea atenția: *Occidentul crede că a depășit nivelul poetic al expresiei literare, poezia fiind a popoarelor primitive!* Chiar așa? Am citit în *Observator cultural* din 3 iunie 2016 un interviu cu un poet belgian, Charles Ducal (64 de ani, apărut cu poeme de calitate; altfel, „maoist" în tinerețe), interviu de-a dreptul stupefiant, rupt din filmele comuniste. Jan H. Mysjkin, traducătorul lui, subliniază că „în ianuarie 2014, Charles Ducal este numit primul *Poet Național* al Belgiei, pe o durată de doi ani". Ascultați-l pe Charles Ducal: *Am scris mai multe poeme decât cele care mi-au fost comandate. Pe teme diverse: pentru 1 Mai, Ziua Muncii, pentru șomerii din două mari uzine din Valonia și din Flandra, pentru 1 septembrie, începerea școlii, pentru Ziua împotriva sărăciei. Am scris și despre boala Alzheimer, despre Marea Nordului, cu ocazia vacanței, dar și poeme personale, cum ar fi despre nașterea unui copil, a unei fete. Directorul Centrului de poezie din Gand, care este inițiatorul acestui proiect „Poet Național", când a devenit tată, mi-a cerut să scriu...* De necrezut? Iată că statul belgian te face „poet național" și-l contrazice pe Dumitru Chioaru: „nivelul poetic" a atins aici, în Occident, chiar culmea! „Poezia fiind a popoarelor primitive"? Belgia, popor primitiv (sau... popoare primitive)? Vreți să-l mai auziți pe Charles Ducal: *Am făcut o lectură pe 1 Mai, cu ocazia unor manifestații organizate de sindicate... Poemul a fost publicat și în presa sindicală, citită de mulți muncitori.* E de râs, de plâns?

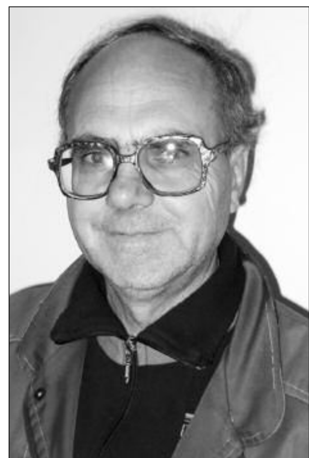
Eu cred în continuare că poezia (creația literară, în sine) e inclusă în gena tuturor — ea trebuie doar activată, în bine sau în rău. Fie că e poezie scrisă sau receptată (citită). Nu întâmplător cei ce o scriu spun că poezia vine de la sine, de parcă ar fi dictată din senin, sau că mâna scrie singură. La fel, pentru a fi receptată, trebuie trezite resursele de sensibilitate din fiecare, specifice. Inconștientul (coborât în inimă) și intuiția, în principal, sunt purtătoare de poezie și o fac să se manifesteze, nu o dată incoerent, depinde de limpezimea mesajului primit de niciunde. Poezia e, totodată, azi, o parte a frumuseții sufletului, frumusețe decantată și scoasă în evidență de talent și simț critic natural, estetic.

PS. N-am nici o admiratoare! Alexandra (pe numele întreg Velicu; habar nu am cine e, cum arată, câți ani are; am corespondat „la rece" de trei ori pe e-mail) e o masterandă a Lidiei Vianu (Director al CTITC — CENTRUL PENTRU TRADUCEREA ȘI INTERPRETAREA TEXTULUI CONTEMPORAN, Universitatea din București), și-și prezintă disertația pe seama poeziei mele în vara lui 2016 „sub forma unor numere de revistă în ediție bilingvă, care vor cuprinde traducere de poezie, împreună cu un interviu cât mai amplu și o cronologie a vieții și operei autorului ales"...

23 / 24 iunie 2016. BV

(N. R. Textul a fost citit de autor la Centrul Cultural Pitești în cadrul Conferințelor Municipiului Pitești)

Viorel Nica

Carte străină

Dintr-o turnură într-alta

Îmbiindu-ne într-o lume ficţională de o originalitate accentuată, de o complexitate remarcabilă, de o profunzime extraordinară, Dag Solstad, autorul concentratului roman *Jocul cu viaţa* sau *Nefericitele isprăvi ale unui homo ludens* (tradus din engleză în română de Ion Monafu, publicat de Panfora în 2011) nu se fereşte câtuşi de puţin să ne facă insistent cunoscute vulnerabilele, tensionatele, precarele moduri de a fiinţa ale unor bărbaţi şi femei din Norvegia contemporană, ţară în care prosperitatea crescândă (atât de invidiată de locuitorii unor ţări europene mai puţin prospere) nu reuşeşte să scoată definitiv din joc mai mult sau mai puţin previzibila dramă umană, siguranţa existenţei curente nu izbuteşte să anihileze pe de-a întregul posibilitatea intervenţiei unor factori cu un puternic potenţial distructiv, normalitatea nu-i până într-atât de consolidată şi de sigură de ea încât să nu se mai confrunte niciodată cu vreun iminent atac la adresa ei, şansa opţiunilor multiple (de care face atâta caz orice formă de capitalism în expansiune) nu-i defel liberă să se afirme din plin, într-un necondiţionat, văzându-se deseori subminată de te-ai mira ce fricţiune obraznică, gata să dea, pe neprevăzute, peste cap orice aşteptare călduţă, de factură euforizantă.

Divorţat de nevastă, trezorierul Byorn Hansen din Kongsberg, în vârstă de 50 de ani, se considera pe el însuşi „o persoană înceată, introvertită şi nu deosebit de spontană". Cândva fusese „un băiat sărac", dar cu multă dragoste de carte, aşa încât „a hotărât să meargă la Oslo să studieze. Cu toate că „era mai mult interesat de artă şi literatură, de filozofie şi aflarea scopului vieţii", „a ales să facă studii economice". Dorind să se afirme cu orice chip, „nutrea un vag sentiment că trebuia să se ridice şi să ajungă cineva în viaţă, să nu sfârşească în aceeaşi sărăcie ca părinţii lui" (care, în pofida nereuşitei evidente, „răspândeau în jur, pur şi simplu", o anumită aură de desfătare"). După terminarea facultăţii, „a ales să devină un funcţionar de stat, din lipsă de alte alternative. Avusese o aventură erotică trecătoare cu o tânără femeie pe care o abandonase cu un copil în braţe. Cunoscând-o pe fermecătoarea şi jucăuşa Turid Lamners, s-a îndrăgostit de ea, a renunţat la o înaltă slujbă ministerială şi, la sugestia viitoarei sale soţii, s-a mutat în provincialul orăşel Kongsberg, acceptând modesta slujbă trezorială. Nu după mult timp, „devenise neîndurătorul colector de taxe", „funcţionarul sever al statului". În paralel, se remarcase ca actor amator, încercând să se afirme ca homo ludens, să se destindă şi, mai ales, să-i facă pe plac soţiei sale, al cărei apetit ludic era de-a dreptul nesăţios. Din pricina unor accese de gelozie, se simţise deseori părăsit, separat de iubita-i zănatică, obişnuită să-şi petreacă timpul mai mult prin lume decât acasă, ba chiar fusese mult de tot nemulţumit din pricina faptului că pentru ea „substanţa nu însemna nimic, mascarada era totul" (motivându-i opţiunea pentru descentratul, iconoclastul teatru de avangardă şi, implicit, aversiunea faţă de temeinica, echilibrata dramaturgie ibseniană). Sesizând, după câţiva ani petrecuţi împreună, că partenera lui conjugală „se veştejise", „nu mai simţise nicio atracţie faţă de ea", fusese cuprins de „un groaznic sentiment de singurătate". Drept urmare, voise să se smulgă din inconvenabilul câmp conjugal. După despărţirea-i de soţia capricioasă, stânjenitoare, înclinată spre exces, nonconformism, exhibiţionism, îşi găsise alinare în prietenia cu dentistul Herman Busk cu care obişnuia să discute îndelung despre cărţile apărute recent, respectându-i gusturile diferite de ale sale, cerându-i sfatul ba într-o privinţă, ba într-alta. Din pricina unei prelungite dureri de stomac nu se simţise prea bine tocmai atunci când împlinise cinci decenii de viaţă. Cum consultatul doctor Schiotz nu-i putuse veni îndeajuns în ajutor, se temuse să nu devină victima vreunei maladii incurabile. Dincolo de faptul că ajunsese să se simtă „profund ambivalent", situaţia i s-a ameliorat simţitor ulterior, aşa că a putut să-şi vadă de ale sale într-un mod satisfăcător.

Fiind înştiinţat de fiul său Peter (pe care-l părăsise cu aproape două decenii în urmă) că intenţiona să-i ceară găzduire câteva luni, a început să pregătească temeinic dificilul moment al întâlnirii cu odrasla abandonată de mult, descinsă în Kongsberg cu intenţia de a studia optica şi de a-l cunoaşte îndeaproape pe atât de puţin cunoscutul tatăl.

Reîntâlnindu-l, a constatat că „era o ediţie tânără a lui însuşi", a rămas impresionat de tinereţea lui „cu toate splendorile", şi-a dat seama că „fiul lui întruchipa stereotipul unui tânăr" activ, entuziasmat, promiţător. În acelaşi timp însă se simţea iritat de faptul că odrasla sa „degaja o nonşalanţă ameţitoare, destrăbălare şi trândăvie". Deoarece trăia „o stare sufletească deosebită", tatăl care nu-şi mai văzuse fiul de o bună bucată de vreme „era neliniştit, preocupat şi fără nicio idee în minte despre cum ar trebui să acţioneze în noua turnură pe care o luase viaţa lui". Luând aminte la ceea ce i se întâmplase, „i se părea ciudat să stea astfel, într-o stare familială idilică, cu „un tânăr străin, aproape total necunoscut, dar despre care ştia că era propriul lui fiu". Cât de curând a descoperit că băiatul său aflat în primul an de studenţie „este un tânăr gentleman modern", „pregătit să sugă cunoaşterea", tânjind „după o viaţă îndestulată", dorind să trăiască intens fiecare moment din existenţa sa pe deplin acordată cu agitatul, freneticul Spirit al vremii. Pe de altă parte însă a sesizat cu nemulţumire că Peter „refuză să-şi asume orice responsabilitate filială", înclinând spre frivolitate, rezervându-şi dreptul de a fi egoist, de a se eschiva din faţa unor îndatoriri elementare. Ceea ce l-a mâhnit profund pe sobrul pater familias, din ce în ce mai consternat şi mai ranchiunos. Depăşindu-şi astfel de stare negativă, mai vârstnicul bărbat i-a împrumutat feciorului maşina, nutrind sentimentul că se achită într-un mod onorabil, de o serioasă datorie paternă, s-a străduit să nu reacţioneze într-un mod exagerat, să nu ajungă la un conflict cu odrasla-i nu tocmai pe placul său. Nu după mult timp a observat că „la fiul lui era ceva care îi afecta neplăcut pe alţii". Drept urmare „a început să se simtă îndurerat când fiul lui vorbea entuziast despre vremurile pe care le trăia", „despre ritmul agitat al timpurilor", „despre faptul că vremurile noastre sunt nemiloase, îi aruncă afară pe cei ce nu intră în ritmul lucrurilor". Oricât de intrigat s-ar fi simţit auzind ceea ce auzea, în imaginaţia-i tolerantă tatăl chibzuit căuta o cale de împăcare cu fiul lipsit de temperanţă. Altminteri „nu putea să sufere maniera moralizatoare şi lăudăroasă a fiului", era înspăimântat de „acel aer tăinuit" al celuilalt, de distanţa ce i-o impunea şi, nu în ultimul rând, de „modul prin care putea să-şi pună propria ştampilă asupra existenţei". De la un timp „nu mai putea suporta să mai asculte declaraţiile despre lumea modernă, de care fiul său era atât de mândru, cu trup şi suflet". Numai că „în acelaşi timp simţea un junghi de culpabilitate", pregeta să-i recunoască odraslei sale statutul filial, după cum şi acesta întâmpina dificultăţi în a-l recunoaşte drept legitimul său tată.

Călătorind prin Lituania, trezorierul Hansen a ajuns la Vilnius, unde a participat la o conferinţă, s-a simţit privit ca un idol, înconjurat de „o aură promiţătoare", s-a operat. După operaţie s-a trezit într-un scaun cu rotile, a fost externat, s-a întors în ţară, s-a comportat ca un „invalid plin de demnitate", „se temea pentru soarta lui", se socotea „creaţia altcuiva". Mai către sfârşit, autorul ne dezvăluie că personajul e un paralizat închipuit, nu adevărat, ce le-a spus autorităţilor o farsă cu scopul de a încasa de la Asigurările de sănătate o sumă uriaşă, împărţită prin două cu versatilul doctor Schiotz.

Pe cât de modest ca întindere, textul românesc solstadian Ellevte roman, bok atten (1992) este scris cu o scrupulozitate împinsă la maximum, evoluează în direcţii multiple (unele existenţiale, altele ludice sau morale), somându-şi cititorii să accepte discontinuitatea, să-i recunoască farsei un enorm potenţial narativ, să se obişnuiască treptat cu o seamă de personaje imprevizibile, neconvenţionale, pline de surprize, eterogene, uneori chiar neverosimile, să umple cu imaginaţia lor prodigioasă nenumăratele spaţii rămase goale, să facă tot ce le stă în putinţă spre a păşi pe urmele protagoniştilor mai mult sau mai puţin înţelepţi, neastâmpăraţi, jucăuşi din cale afară, dispuşi să treacă de anumite limite sau convenienţe, râvnind să-şi joace viaţa din plin, să se situeze la înălţimea celor mai temerare aspiraţii, să-i scutească pe ceilalţi de plictis, de rutină, de monotonie, să se înfăţişeze ca fiinţe pline de nerv, entuziasm, de forţă creatoare.

Pe cât de modest ca întindere, textul românesc solstadian Ellevte roman, bok atten (1992) este scris cu o scrupulozitate împinsă la maximum, evoluează în direcţii multiple (unele existenţiale, altele ludice sau morale), somându-şi cititorii să accepte discontinuitatea, să-i recunoască farsei un enorm potenţial narativ, să se obişnuiască treptat cu o seamă de personaje imprevizibile, neconvenţionale, pline de surprize, eterogene, uneori chiar neverosimile...

Lumea dunăreană

E altceva când un scriitor vorbeşte despre alţi scriitori, deoarece cunoaşte contorsiunile creaţiei, valoarea frazelor, satisfacţia operei finite. Iată că poetul şi prozatorul Iulian Dămăcuş a publicat studiul *Manierism şi pitoresc în literatura sudului românesc* – Editura Napoca Star, 2015 - cu o percutantă prezentare pe coperta a patra, semnată de Mircea Muthu („o analiză estetică, nuanţată, dar şi admirativă"). Autorul consideră ilustrativ pentru literatura sudului românesc cvartetul alcătuit din Ştefan Bănulescu, Ilie Sălceanu, Emanoil Bucuţa şi Nicolae Dunăreanu. Balcanismul poate oferi punţi de comunicare spirituală între Orient şi Occident.

Manierismul comportă artificialitate, afectare, formalism, dar şi fantezie, căutare, paradox, bizarerie. Nu departe e coincidenţa contrariilor şi obsesia pentru „viaţa în oglindă". Poate că manieriştii voiau să cuprindă infinitul într-o ramă de oglindă, printr-o filtrare transparentă, folosind din plin parabole şi hiperbole. Mitizarea, estetizarea şi magia sunt specifice Sudului ţării. Minuţia descriptivă e orientată orizontal, ca un fel de axă a Dunării.

Cum se citeşte cartea despre manierism? Ca o configurare vivantă de spaţii, unde te pierzi între real şi imaginar. Iulian Dămăcuş incită, mereu instalat în spatele unei documentări riguroase. De la cetatea Vidinului la insula Ada Kaleh, până la sate uitate de lume sau teritorii de un pitoresc specific, autorul lucrării nu oboseşte între asociaţii şi delimitări, cu o rigoare de invidiat. Parcă mergem spre Faulkner şi Marquez, ori revenim între dealurile ascunse de Dunăre.

Cu siguranţă, se simte că un scriitor vorbeşte despre alţi creatori. De ce? Pentru că Iulian Dămăcuş desfoliază cu acribie, e atent la frazare, scrie aşa cum...ar dori să se scrie şi despre el cândva. Cine e Iulian? Un scriitor neobosit : de la haiku la romane, de la poezie la proză, cu un dar binecuvântat al observaţiei.

ALEXANDRU JURCAN

studii

Ion Popescu-Sireteanu

Drumuri păstoreşti (II)

Plai se încadrează între termenii geografici de importanţă majoră sau generală. „Acest termen, cu deosebit de mare importanţă în viaţa populaţiei autohtone în trecutul istoric, are originea în latinul plagium care înseamnă "coastă"...

Hogaş. Un sens al acestui cuvânt (în **MDA hăgaş**) este „drum pe care merg vitele la păscut" În **ALR SN**, III, h. 865, găsim varianta **ogaş.** În **Dicţionarul entopic**, I, 267-268, sub **hogaş** se prezintă multe informaţii de interes. Astfel, **hogaş** este „vâlcea lungă, îngustă, adâncă într-o coastă"; „ruptură de teren pe care vine apa ploilor"; „gura râului, canalul de legătură între două lacuri"; „drum îngust, râpos"; „ogaş ca un jgheab pe care se scurg lemnele la vale"; „urma lăsată de căruţe într-un loc mai moale"; „vale adâncă, ruptură mare".

Lăsătoare este un derivat al verbului **lăsá**, cu suf. **-ătoare**. În **MDA** are mai multe sensuri, între care „potecă de munte în pantă pe care sunt coborâte oile la adăpost, în sat". Prezentăm şi alte informaţii: „potecă, drum prin pădure (totdeauna pe coastă)": **Badiu ńeu de la ńioare, Să-i ţân calea-n lăsătoare** (**GS**, VI, 240, din Jina):, „potecă pe unde se lasă să meargă oile sau să pască libere" (**Lexic reg.**, 1, p. 82, din Rm. Vâlcea); „cărare (de la stână la izvor sau în sat)" (**ALR SN**, II, h. 408). Citām şi versurile: **Rămân stâni fără stăpâni, izvoare fără ciopoare, Lăsători fără păstori (GS**, VI, 197). **Dicţionarul entopic**, I, 303, aduce o seamă de noutăţi în prezentarea acestui termen: „coastă cu înclinare foarte mare pe care te poţi lăsa într-o vale"; „drumurile animalelor, sălbăticiunilor din pădure, al oilor"; „drumuri înguste, numai de picior"; „drum între două dealuri sau, în coastă, ca o ruptură a coastei, prin care se coboară la vale (ruscă)"; „drum îngust, râpos"; „loc mai lăsat, de trecere peste munţi, care întrerupe creasta munţilor"; „loc de pândă pentru vânat"; „deal mic, un drum peste deal şi pădure"; „potecă ce merge pe lângă drumul de boi" şi „care te lasă mai uşor la vale", „loc de trecere pentru animale, în munţi". Tot în acest **Dicţionar**, I, 303, vezi **lăsători**, „drumul de coastă al oilor la munte" (din Gilort – Gorj) şi **lăsătură.**

Mergăt „Drum pe care merg de obicei vitele". **Mergătul vitelor**. Din **merge** (**MDA**).

Ar. **părtícă** are sensul „cărare" (**DDA**, 961).

Plai are următoarele sensuri în **MDA**: 1) „versant al unui munte sau al unui deal"; 2) „vârf al unui munte sau unui deal" sin. cu **creastă, culme**: 3) „munte"; 4) „deal mare"; 5) „regiune de munte sau de deal, aproape plană, acoperită de păşune", sin. cu **luminiş, poiană**; 6)„câmpie înaltă", învechit: **plăieţ**, (popular) **plaişte**; 7) (în locuţiunea adverbială) **prin** sau **în plaiurea** = prin sau în toate părţile, sin. cu **pretutindeni;** 8) (în aceeaşi locuţiune) în lung şi în lat; 9) „loc înalt pe care pasc vitele"; 10) „suprafaţă de teren cultivată, în special cu vie"; 11) „drum sau cărare care urmează sau traversează o culme, o regiune muntoasă"; 12) „trecătoare"; 13) „orice drum de pământ, nepietruit"; 14) „drum de munte, cu lemne puse de-a curmezişul, pe care se transportă buştenii la vale"; 15) „subîmpărţire administrativă a judeţelor şi ţinuturilor, mai ales a celor de la munte, în evul mediu, în Ţara Românească"; 16) „reşedinţă a unui plai"; 17) „întindere mare de pământ dintr-o ţară, dintr-o zonă etc.", sin. cu **meleag, regiune, ţinut**; 18) „pridvor încadrat de patru coloane"; 19) „plută".

În cele ce urmează, vom aduce în atenţie unele sensuri necunoscute dicţionarelor sau ameliorări ale celor ştiute.

Plai se încadrează între termenii geografici de importanţă majoră sau generală. „Acest termen, cu deosebit de mare importanţă în viaţa populaţiei autohtone în trecutul istoric, are originea în latinul **plagium** care înseamnă „coastă"; „plaiul şi muntele sunt două noţiuni distincte aici: plaiul cuprinde partea inferioară a „muntelui", dacă ne putem exprima aşa, până la altitudinea de 1000-1400 m, iar muntele începe din plai în sus" (Dragoş Bugă, **Sensul termenului „plai" la populaţia satelor Olteniei subcarpatice**, în **Lucrările simpozionului de toponimie**, Bucureşti, 1975, p. 77-82).

Ion Conea, în **Clopotiva**, II, 498, ne dă informaţia că în Hobiţa şi Grădiştea se spune **plai,** iar în Clopotiva **potiec,** dar în Clopotiva se foloseşte derivatul **plăieş**, dovadă că şi cuvântul **plai** s-a folosit.

„Universul oierului transhumant, care includea întreaga experienţă izvorâtă din felul de viaţă specific acestei îndeletniciri, era strâns legat de plai. Turmele urcau la păşune pe plai, numărătoarea vitelor se făcea la cheia plaiului; exista un picior şi o gură a plaiului..." (Constantinescu-Mirceşti, 14). Munţii româneşti au uşurat legăturile; „plaiurile şi trecătorile care îi străbat au constituit permanente puncte de legătură în pofida unor vremelnice graniţe administrative"(idem, 32); „spre munţii cu nedei se deschideau plaiurile ce străbat înălţimile ca adevărate magistrale transcarpatice, ca vechi drumuri de legătură între aşezările de pe ambii versanţi" (Apolzan, **Carpaţii** , 25).

Consemnăm mai jos toate sensurile termenului **plai** înscrise în **Dicţionarul entopic**, II, 64-65: „latura înclinată a unei înălţimi, terenul prelungit de la poale la vârf pe care se merge la munte"; „drumuri înguste numai de picior în câmp, din pădure"; „drumurile animalelor în pădure"; „drum de picior sau de car pe muchia dealului"; „deal mic, drum peste deal şi pădure"; „loc neted mai puţin întins sau foarte întins"; „înălţime mai întinsă, prelungită, cu spinarea mai largă"; „partea înclinată a unui deal sau munte"; „drum îngust pe marginea unei prăpăstii"; „punct de trecere peste graniţă"; „platformă pe coastă care iese în afara dealului, potecă de-a lungul coastei"; „munte mare şi foarte întins"; „înălţime (deal) cu spinarea larg boltită şi puţin alungită"; „ridicătură stearpă de pe deal, muchie golaşă"; „poiană pe o înălţime sau pe o coastă"; „ogaş ca un jgheab pe care se scurg lemnele la vale"; „înălţime potrivită, cu coaste line, despărţită de alta asemănătoare printr-o vale largă, cu locuri frumoase şi bune de muncă sau de păşuni, pometuri"; „coastă repede, greu de urcat"; „loc neted, înconjurat de dealuri"; „înălţime mai mare, izolată, cu spinare lată în formă de pod"; „locul pe unde se coboară fânul de pe deal cu târşul"; „margine de pădure".

Cu privire la sensurile acestui cuvânt, prezentăm unele extrase: **Plaiul e plai mare, de urdină oamenii cu cai, dar hăţaşul e prin bărc, mai mic, nu urdină atâţia oameni** (Pitiş, 166); **Şi au făcut cărări sau plaiuri din ţara Ardealului (Uricariul)**; **Strângând viorele şi toporaşi de pe lângă plai** (Creangă) (apud Bocăneţu, 258-259); „plai în partea locului e numai drumul de munte" (Conea,**Clopotiva**, I, 132); **plai de munte** (Dosoftei, I, 379, vers 81); „munte înalt, lature, potecă, districte de munte" (Păsculescu, 368); **Plaiurile erau drumurile pastorale de munte în Haţeg** (Apolzan, **Carpaţii**, 88-89); „spre munţii cu nedei se deschideau plaiurile ce străbat înălţimile ca adevărate magistrale transcarpatice, ca vechi drumuri de legătură între aşezările de pe ambii versanţi" (idem, **ibidem**, 25); **plai** „drum de munte" (aşa se numeşte în mărginimea Sibiului) (Dragomir, în **LIGC**, VI, 175); „drum pentru vite prin pădure"(Paţa, **Ţin. Vatra Dornei,** 105); „potecă mai mare, mai largă, prin pădure; sau pe câmp"(Bucovina). O întretăiere de plaiuri se cheamă **crucile plaiului**.

Din **ALR SN**, II, h. 408, reţinem că „sunt două **plaiuri: plaiu mic**, pe care umblă numai oamenii, şi **plaiu mare**, cel mai umblat, pe care se merge şi cu calul"; **plai** este „cărare". Din harta 808, vol. III, aflăm **că plaiu muntelui** este „coama muntelui (dealului)". **Plai** este „drum, cale pe munte" şi este un termen păstoresc (Constantinescu-Mirceşti, 14, 68).

Plai are o mare prezenţă în cântecul popular de haiducie şi de ciobănie: **Măntorsei iară pe plai/Cu mireasa de sub strai** (Alecsandri, III, 284); **De mi-a fi norocul rău,/Plaiul şi codru-i al meu (F. P., I,** 73**); Pe Argiş în jos,/pe plaiul frumos** (Teodorescu, 467); **Toată noaptea mă certai/cu nişte voinici din plai/pe nişte beliţi de cai** (idem, 299); **Pe dealuri mărunte,/pe plaiuri tăcute** (idem, 435); **Hai, murgule, hai, Pe coastă de plai** (Tocilescu, 1264); **Şi plecă pe plai la vale** (Voronca, 116); **Cine-o făcut plaiu-n munte**, **Dumnezău să nu-l ajute** (Papahagi, **Graiul,** 26); **Gomăn gomănind,/Tot plaiuri suind (**Costăchescu, 87); **Sus pe plaiuI muntelui/Mere dorul mândrului** (Precup, 30); **Rău plaiul s-a părăsit**,/**De baci şi de păcurari** (Mohanu, 56).

În **DERS**, 182, sunt amintite unele nume topice **Plai** în Ţara Românească, începând cu anul 1504.

Nicolae Drăganu, în **Românii**, prezintă numeroase nume topice **Plai** sau derivate. El scrie că apelativul **plai** „nu poate veni din slavul planŭ 'eben' [= întins] (cf. ceh. **Planj**, n.-slov. **planja** 'Ebene' [= câmpie, şes]), cum crede Tiktin, **DRG**, p. 1180, ci, cum dovedeşte Meyer-Lübke [...] din lat. **plagium**, care însuşi derivă din gr. πλάγιου".Candrea – Densuşianu, în **Dicţionarul etimologic**, prezintă cuvântul **plai** ca element moştenit din lat. ***plagius, -um**, din **plaga** „bande de terre, étendue, contrée", trimit la o comparaţie cu it. **piaggia** „côte, coteau, penchant de colline"; vfr. **plaie** „contrée, region"; prov. **plaia** „plage", din ***plagia**. Derivatele cuvântului sunt **plăieţ, plăiuţ, plăişor, plăiet** (dispărut), **plăiaş** şi **plăieş.** Din română a fost împrumutat în ruteană, maghiară.

Al. Ciorănescu, 606, prezintă doar sensurile „platou, podiş, parte mai înaltă a unui teritoriu"; „regiune, ţinut"; „diviziune administrativă, subprefectură" şi „drum de munte, potecă". Aromânii au **plai.** „Gr. πλάγιου, probabil printr-un lat. ***plagium**, cf. lat. **plagia** 'ţărm' şi 'câmpie'". „Der. din sl. **planina** 'munte', sl. **planŭ** 'şes' (Tiktin) este dificil din punct de vedere fonetic; cf. sb., cr. **plaj** 'coastă muntoasă, pe care Vasmer [...] îl consideră de origine dubioasă şi care nu se explică bine nici prin gr., nici prin it., este probabil un împrumut din alb. **plaië**, care, la rândul lui, ar putea proveni din mr." (adică din aromână, I. P.-S.). Între derivate, Ciorănescu înscrie şi cuvântul **splai**, care în **MDA** are etimologie nesigură, dar este comparat cu **plai**. Autorii **SDE**, 316, consideră cuvântul ca moştenit din latină, unde este împrumut grecesc. πλάγιου „şes înclinat", „suprafaţă înclinată"; se trimite la o comparaţie cu it. **pláyi** „pantă păduroasă".

În aromână este mult folosit cuvântul **plai**, pl. **plaiuri** şi **plaie.** Reţinem câteva contexte: **tricu plailu a muntilui**; **oile ahurhiră s' l'ea plailu nsus** = oile au început să ia plaiul în sus; **γine dit păduri şi plaie** = vine din păduri şi plaiuri. Cuvântul este comparat cu gr. **πλάγι** „locus declivus", alb. **pllajë** „pianura, valle" dar vine din lat. ***plagius.**

Potecă este un drum foarte îngust, pe care poate merge, de obicei, câte o singură persoană. Este împrumut slav, probabil din bg. **păteka**. **ALR SN**, II, h. 408,prezintă cuvântul în câteva puncte: **poteca plaiului, poteca apei**. Sin. al lui **hăţaş**; **pe obcină**, **la încrucişări de poteci** (Bucovina).

lingvistică

Iuvenalie Ionașcu

Origen la Cezareea Palestinei

O parte a operei sale exegetice dedicate cărţilor Scripturii, Origen le-a scris la Cezareea Palestinei, a doua sa reşedinţă, adoptată în a doua parte a vieţii, unde se refugiase din faţa răutăţilor şi încercărilor ce-i veniseră din partea unui grup de contestatari din Alexandria. Abandonase marea cetate elenistică fondată de Alexandru cel Mare şi care se bucura încă de un prestigiu unic în întreaga lume greco-romană. Şi se refugia la Cezareea Palestinei, unde îşi continua activitatea catehetică, comentariile la Scriptură; unde este hirotonit preot, continuând să predice nestingherit în biserică. Aici pune bazele unei faimoase biblioteci. Căci ambientul era într-adevăr favorabil unei astfel de activităţi.

Cezareea era o cetate cosmopolită, o cetate tipic elenistică. Construită pe pământ iudaic, fusese destinată a fi locuită de păgâni. Iată de ce nici nu apare amintită în Evanghelii şi de ce Domnul însuşi nici n-a pus piciorul aici. Doar Apostolul Neamurilor a fost închis aici, înainte de a fi trimis la Roma, spre a fi judecat de Cezarul. În vremea lui Origen, populaţia Cezareei Palestinei era amestecată. Trăiau aici şi mulţi evrei. Populaţiei locale i se adăugaseră, de-a lungul timpului, mulţi coloni, veterani de război din armata lui Irod, apoi romani (— şi însoţitorii lor, *negotiatores*), greci, fenicieni. Comunitatea evreiască devenise destul de numeroasă şi puternică, încât, încă din secolul I d.Hr., reclamase *isopolitía*, adică egalitate în drepturi cu cetăţenii romani. Epoca Severilor era una prolifică pentru evreii din Cezareea, comunitatea devenind înfloritoare. Ambientul de efervescenţă intelectuală nu putea să nu-i placă lui Origen. Se pare că rabinatul palestinian întemeiase, între anii 230 şi 260, o academie, în care nu doar se făceau exegeze la Scriptură, se studia cazuistica aplicării Legii după schemele tradiţionale ebraice, dar se pare că se studiau asiduu şi textele creştinilor (ce vor reprezenta, mai târziu, Noul Testament). Căci nu puteau rămâne indiferenţi la mesajul unora din contemporanii lor, care afirmau cu convingere că Mesia cel mult aşteptat a venit deja. Iar comunitatea creştină din Cezareea avea acum ca purtător de cuvânt un intelectual de mare clasă, în persoana lui Origen, *didaskalos* al şcolii catehetice şi predicator al catedralei oraşului. Origen însuşi a făcut de mai multe ori referire la schimburile culturale cu comunitatea rabinilor, de la care a împrumutat unele exegeze la diferite pasaje scripturistice.

Şi totuşi, când se gândea la prietenii săi dintre rabini, bătrânul dascăl se întrista. Nu putea nicidecum înţelege miopia fariseilor, refuzul şi împotrivirea lor agresivă faţă de Hristos. Îi vedea cum stăteau zilnic aplecaţi asupra textelor sacre, încercând să le pătrundă sensurile adânci, să le surprindă nuanţele, să găsească ieşiri sau soluţii pentru situaţii morale complicate. Din această academie rabinică din Cezareea va ieşi un faimos comentariu la Lege, *Mishna* (din *Talmudul ierusalimitean*), fundamental pentru tradiţia ebraică. Origen îi apreciază, dar rămâne întristat, cu un gust amar, în urma întâlnirilor cu ei. Pentru că acestor înţelepţi le scapă adevăratul sens al Scripturii; nu înţeleg semnele care atestă că Mântuitorul a venit şi că ei L-au văzut, înconjurat de mulţimi, nu departe de aceste locuri, la Nazaret, unde oamenii se atingeau de El ca să primească lumină şi vindecare (Mt. 14, 34-36). Israel continuă să se împotrivească lui Hristos.

Cu siguranţă că bătrânul dascăl îi avea în vedere şi pe aceşt înţelepţi ai Legii atunci când a scris *Comentariul la Evanghelia după Matei* (*CMt.*). Şi de câte ori nu se va fi oprit asupra unei vocabule, frecventă în Evanghelii: *tóte*. Un cuvânt plin de sensuri, dar şi de semnificaţii ascunse. Înseamnă *atunci*, dar şi *aşadar*. Însă, mai ales, punctează drama existenţială a acestui popor îndărătnic şi răzvrătit, drama împărţirii umanităţii între adeziunea şi refuzul lucrării Mântuitorului. Nu fără durere în suflet, Origen îşi încheia comentariul în cuvinte oarecum ponderate: "În acest chip se manifestă făţărnicia (cărturarilor şi fariseilor): proferează acuze în faţa celor ce au fost vindecaţi de bolile lor, şi chiar lăsând impresia că se adresează împotriva ucenicilor, de fapt pe Învăţătorul vor să-L acuze, căci o tradiţie antică considera spălarea mâinilor un act asenţial al evlaviei [...]. Noi însă să ne nevoim ca nu după tradiţiile bătrânilor lor să ne curăţim – chiar dacă şi acelea sunt după dreapta judecată —, (arătând curate) faptele noastre, şi în acest sens să apălăm mâinile sufletelor noastre" (*CMt.* XI, 10).

Acum, când comentariul ajunge la sfârşit şi falsa dilemă iniţială pare să-şi fi găsit soluţia, maestrul revine cu amărăciune asupra misterului acelui refuz care traversează istoria (— mai mult decât şi-ar fi imaginat el, când a scris aceste pagini —), cu o întrebare adresată prezentului, unui prezent continuu, inepuizabil până când istoria nu-şi va consuma propriile resurse: "Şi *acum*?" (ca o aplicaţie a lui *tóte*). Şi se gândeşte, probabil, la toţi evreii din Cezareea, unii dintre ei prieteni apropiaţi şi respectabili, precum acel "Evreu anonim" care i-a furnizat preţioase informaţii şi explicaţii despre *corban*, şi se tot întreabă: ce vor fi aşteptând ca să-şi deschidă inimile şi să primească adevărul pe care profeţii lor l-au anunţat şi pe care părinţii lor L-au văzut printre ei.

În ultima dintre *Omiliile la cartea lui Iosua fiul lui Navi*, rostită de el ca preot, în Biserica din Cezareea, şi-a exprimat într-o zi speranţa şi dorinţa unităţii dintre Israel şi poporul ales dintre toate neamurile. Referindu-se la cuvintele Apostolului Neamurilor (din *Rm.* 11, 26), că "după ce va fi intrat o mulţime de neamuri, întregul Israel va fi mântuit", şi-a asigurat auditoriul de încrederea sa în această "făgăduinţă" a lui Dumnezeu. Şi că desăvârşirea o vor "avea împreună cu darurile lui Iisus / Iosua, astfel încât fiecare să locuiască în pace (şi) orice război şi împotrivire să înceteze" (*Omilia* 26, ultimul paragraf). Şi-acum? Aşadar? Ce urmează să se întâmple?!

Manifestând o oarecare ezitaţie, bătrânul maestru pare să se adreseze tahigrafilor săi. Căci textul (din *Comentariul la Evanghelia după Matei*) consemnează: "Scrieţi şi asta (*kaì nun màlista*). Aşadar. Mai ales acum, de vreme ce L-au respins pe Mântuitorul nostru, Dumnezeu ar putea zice şi despre ei: *în zadar mă cinstesc*, căci nu mai învaţă (predică) poruncile lui Dumnezeu, ci pe cele ale oamenilor şi doctrinele care nu vin de la duhul înţelepciunii, ci doctrine omeneşti (cf. *Is.* 29,13). Din acest motiv, dinaintea acestei atitudini a lor, Dumnezeu a transformat poporul iudeilor, *a făcut să piară înţelepciunea celor învăţaţi* dintre ei – căci de-acum nu mai este la ei înţelepciune, aşa cum nu mai este profeţie —, ci *înţelepciunea celor învăţaţi* ai poporului Dumnezeu a îngropat-o şi a ascuns-o pe undeva: nu mai străluceşte, nu se mai vede" (*CMt.* XI, 11).

Aceste cuvinte, înainte de a le fi scris, Origen le va fi rostit în aulă, dinaintea studenţilor săi. Şi cu siguranţă că vreunul va fi rămas contrariat, cunoscând cu toţii comunitatea ebraică prosperă şi foarte activă, atât social, cât şi intelectual. De aceea, pentru a îmblânzi puţin cele afirmate, Origen (folosindu-se de expresia: "chiar dacă par că") moderează tonul, atunci când, parafrazând şi actualizând textul din *Is.* 29, 15, zice: "Iată de ce, chiar dacă, în fond, par să împlinească un plan, în realitate, întrucât n-o fac pentru Domnul, sunt de compătimit. Şi chiar dacă par să vestească ceva tainic despre sfatul divin, în realitate nu zic decât minciuni, căci faptele lor nu sunt ale luminii şi ale zilei, ci faptele întunericului şi ale nopţii" (*ibidem*).

Cei ce l-au cunoscut pe Origen, între ei, Sfântul Grigorie Taumaturgul, spun că era un om vivace, optimist şi surâzător. Amărăciunea lui pentru cei ce nu-L primeau pe Hristos nu putea să nu fie iluminată de marea speranţă, mai mult: de convingerea că până la urmă toţi vor fi recapitulaţi în Domnul, că binele va precumpăni, că iubirea lui Hristos va înmuia şi inimile cele mai îndărătnice şi va acoperi "păcatele cele greu de purtat", şi că, la sfârşit, "va fi un singur Dumnezeu Tată al tuturor, mai presus de toţi, lucrând în toţi şi fiind prezent în toţi" (*Ef.* 4, 6). Certitudinea aceasta unii i-au judecat-o prea aspru. Nădejdea lui însă izvora dintr-o inimă plină de iubire faţă de toţi oamenii, faţă de toţi fiii lui Dumnezeu.

Nu putea nicidecum înţelege miopia fariseilor, refuzul şi împotrivirea lor agresivă faţă de Hristos. Îi vedea cum stăteau zilnic aplecaţi asupra textelor sacre, încercând să le pătrundă sensurile adânci, să le surprindă nuanţele, să găsească ieşiri sau soluţii pentru situaţii morale complicate.

Constantinescu-Mirceşti, 11, spune că la 1839 au fost numărate „41 poteci pe care păstorii puteau să pătrundă din Transilvania în Ţara Românească". Închiderea unor astfel de poteci crea mari dificultăţi păstorilor, astfel unii declară că „decât să meargă din munţii care sânt proprietăţile lor, până la arătatul punct, cale de o poştă şi două peste sânuri de munţi şi râpe, mai bine să le ia vitele cu totul, că ei tot le prăpădesc" (idem, 32). Turmele transhumante foloseau pe la 1832 un număr de 87 poteci prin care treceau în Ţara Românească din Transilvania, numai în plaiurile Dâmboviţei, Nucşoarei şi Argeşului. Unele poteci sunt deschise din vechime (idem, 29, 30). Se menţionează, în 1844, în jud. Gorj, şi caracterul potecilor, utilizarea lor: - **Vidra**: „se preumblă ungurenii cu vitele lor"; **Izvorul Cald**: „trec pe aici berbeci şi râmători"; **Topeşti**: „se preumblă vitele în suire şi coborâre". Din plaiul Cloşani, jud. Mehedinţi, se întindeau 9 poteci „pentru trebuinţele coborârei şi suirea vitelor păstorilor" din Transilvania (idem, 30).

Prislop este, „loc de trecere pe munte" (Diacon, **Etnografie**, 83).

(**Drumul sării,** pe Valea Dâmbovicioarei, Nania, **Rusalii**, 19)

Schelă este „loc de trecere a oilor înspre Bărăgan".

Ar. **silătură** „curmătură"; „potecă între doi munţi". Din lat. ***sellatura** (**DDA**).

Tragă are şi sensul „cărăruie făcută de vite sau de sălbăticiuni în pădure". „Postverbal de la **trage**" (**DLR**).

Turiş „drumul ce-l fac oile până la locul frunzariului (pentru a-l mânca). Cf. **torişte**, **turişte** „locul unde stau oile pentru a-l îngrăşa" (Coman, 81).

Ţuhău „drum al animalelor prin pădure. Din **ţuh**+ **-ău** (**MDA**).

Valea Uăilor pârâu în Săcuieni, jud. Cluj (**ALRR. Trans. Date**, 71).

Zgău „vale îngustă între doi munţi; ogaş" (Gregorian, 474).

Zugău „drum sau cărare care urcă drept, fără să ocolească, o coastă repede" (Moldovanu, 171, nr. 943).

Din cele prezentate se vede că existau numeroase drumuri şi poteci păstoreşti, astăzi mai puţine decât în trecut, pe care coborau păstorii sud-ardeleni în sudul şi estul Carpaţilor. Pe aceste drumuri şi poteci se refugiau din Transilvania, Moldova şi Ţara Românească întregi familii şi sate, să scape de sub aspra stăpânire străină. În acest fel, drumurile şi potecile au contribuit la păstrarea unităţii neamului nostru şi a limbii române.

În revista „Limba română", 1956, nr.1, p.1, s-a publicat o hartă a drumurilor pentru văratic şi iernatic, ale păstorilor români, din sudul şi nordul Dunării.

CUM DEVINE DE SE LEAGĂ

DIALOG EPISTOLAR PE O TEMĂ DATĂ DE ION CREANGĂ

Tema: AURAŞ, PĂCURAŞ

N. Georgescu

...într-o viziune anthropomorfică mai largă, organele importante ale trupului nostru au în ele spirite tutelare; cred că „auraş" este, pur şi simplu, diminutivul masculinizat de la „auricula", un fel de „urechiuş" (care este „păcuruş", adică responsabil cu ceara şi alte murdării) al urechii, la care trebuie să se roage copiii ca să aibă (ei) auzul bun. N-am cum rezolva, însă, chestiunea etimologică, pentru că discut cu termenul primar, diftongat, deci latinesc, „aurasius" să zicem.

litere

ENUNŢ

...Am predat de mai multe ori bucata *La scăldat* din *Amintiri de copilărie* de Ion Creangă, atrăgându-le atenţia elevilor mei (meditam pentru şcolile mai înalte, „vânat" în nu mai ştiu câte moduri de mame mai frumoase decât fetele lor, mult mai deştepte decât băieţii...) că este ultima amintire a autorului despre sat, apa fiind, pentru el, ca un fel de cufundare în lichidul amniotic al primordiilor – şi interogându-i insistent dacă au prins sensul pedepsei iniţiatice date de Smaranda Creangă fiului ei, Nică, după care, cam dezamăgit, le dictam „comentariul" – aşa că nu e exclus ca aceste notaţii, de acum, să se regăsească prin cine ştie ce caiete jerpelite... Pentru mine, o pedeapsă iniţiatică este aceea în care se regăseşte greşeala sau cauza ei, în mod simbolic, desigur, dar pilduitor. Dacă Daianidele sunt pedepsite, în mit, să care în continuu apă cu vasele ciuruite, de pildă, este pentru că ele au refuzat violent, categoric, să aibă copii cu Egiptiazii. Fetele înţelegeau mai bine, băieţilor trebuia să le explic...

În fragmentul *La scăldat* mama nu face altceva decât să verifice dacă băiatul ei a trecut de vârsta pubertăţii – şi-i ia hainele, lăsându-l gol-goluţ pe malul râului, ca să vadă dacă se ruşinează de goliciunea lui. Să fi fost mai mic, desigur că Nică ar fi venit acasă dezbrăcat prin mijlocul satului, fără să-i pese. Numai că lui cam începuse să-i miroase a catrinţă, cum zice autorul (în altă parte), şi, dacă citim cu ochi mai atent ce făcea, între altele, acolo, la râu, înţelegem că se ducea prin apă până la ceata fetelor care spălau rufe, ceva mai sus, şi privea în oglinda râului ...poalele rochiilor lor. Asta vedea mama de pe mal, şi avea nevoie să se convingă, vom vedea pentru ce. Desigur, băiatul se ruşinează cumplit şi o ia spre casă pe căi ocolite, prin semănături înalte, stând ascuns la gardul ogrăzii, până când, împins de foame, sare înăuntru, se leagă de un proverb („Vorba ceea: golătatea înconjoară iar foamea dă de-a dreptul") şi-i sărută mâna mamei, zicând: „Mam*ă, bate-mă, ucide-mă, spânzură-mă, fă ce ştii cu mine; numai dă-mi ceva de mâncare, că mor de foame!"*

Mama îi dă, desigur, să mănânce, dar îi anunţă şi „verdictul" :*„Bine-ţi şade, coşcogeme coblizan, să umbli lela pe drumuri în halul acesta ...*". Simplu de înţeles: băiatul este „co-blizan", adică mănâncă din acelaşi blid cu ceilalţi; dar trebuie să şi pui în blid, când consumi din el: pe scurt, mama înţelege că Nică s-a maturizat, este bine copt de muncă, şi hotărăşte ferm să-i întrerupă copilăria, să-l trimită la şcoală pentru a deveni ceva în viaţa şi a aduce bani acasă. Copilul încheie primul ciclu al educaţiei, şcoala primară, şi trece la gymnaziu, ciclul al doilea, anii trupului (*gymnos* înseamnă tocmai trupul gol în greceşte, iar acest al doilea ciclu al educaţiei se ocupă mai ales de cunoaşterea trupului, al *fisis*-ului, de către tânăr). Cu un singur cuvânt pus la capătul unei pedepse iniţiatice, Creangă reuşeşte, dacă-l citeşti cu ochi nelunecos, să transmită un sens important.

N-am reuşit până acum să-mi explic mie, şi apoi să le comunic şi altora, cuvintele din cântecul lui Ion Creangă pentru scoaterea apei din urechi: *„Auraş, păcuraş, / Scoate-mi apa din urechi / Că ţi-oi da parale vechi; / Şi ţi-oi spăla cofele / Şi ţi-oi bate dobele."*

Ce vrea să însemne primul vers, pe care mai nou îl văd explicat prin manualele şcolare ca pe un personaj: Auraş Păcuraş?! Cine-i acest „personaj mitic" pe care mi-l sugerează elevii mei pătrunşi de lecturile din şcoală? Un fel de ciobănaş, „păcurăraş", strălucitor ca aurul ce ne veghează pe malul râului şi ne scoate apa din urechi în schimbul paralelor vechi pe care, chipurile, i le dăm? Îmi amintesc şi eu, ca toată lumea, acest cântecel de după scăldat. Amintirile mă duc chiar mai departe în copilăria mea acvatică: ne spuneam unul altuia, copiii aşezaţi pe nisip să ne coacem la căldura: *„Hai să facem soare*". Asta însemna două lucruri: fie ne uitam la capul unuia dintre noi, de obicei cel mai blond, şi ne aşezam în jurul lui suflându-i uşor în păr şi răsfirând firele dese ca pe razele soarelui (poate asta era un fel de verificare, să vedem dacă s-a uscat bine părul) – fie luam nisip în pumni şi, fiecare pe piciorul lui, deasupra genunchiului, făceam grămăjoare şi la fel: suflam uşor încercând să răsfirăm nisipul rotund, ca să fie tot ca un soare... Trebuie să inventezi tot felul de lucruri aşteptând tolăniţi pe nisipul fierbinte, să poţi intra din nou în bândie („ştioalnă", cum îi zice Creangă) – asta pentru că vârsta crudă nu-ţi dă voie să stai alături, pe iarbă, la umbră, jucând cărţi cu cei mari..., care mai că uită de scăldat, iar de invocaţii la păcurărelul năzdrăvan nu au ei timp, nici parale de sunat nu se gândesc să-i dea.

Cu această imagine a suflatului în nisip sau în părul capului unui copil mă întorc la descântecul lui Creangă, şi zic: dar dacă acest „auraş" este un fel de vânticel, o aură, o boare? Când sărim într-un picior cu palma strâns lipită de pavilionul urechii asta se întâmplă, în fond: astupăm etanş lobul urechii încercând să facem un fel de pompă, ca un vid care extrage lichidul, care provoacă, nu este aşa, un vânticel, o aură în interiorul urechii noastre. Acest „vânticel" să fie *auraşul* din descântec?

Dar... cine se joacă de-a etimologiile în limbajul copiilor? Se poate aşa ceva? Mă refer strict la cuvântul *ureche*, care vine din latinescul *auricula*, prin schimbări fonetice moştenite: *oricla – ureche*. De ce-i spune aşa în latină? – Desigur, trebuie să fie ceva în legătură cu *aura*, vânt: organul nostru auditiv este un fel de pâlnie care prinde vânturile lumii aeriene, vocile sau zgomotele fiind ele înseşi asemenea împingeri ale aerului în toate părţile iar noi reuşind să selectăm sensuri, cum ar fi cântecele, vorbirea articulată, foşnetul pădurii, etc. În acest caz, însă, *auraşul* lui Creangă n-ar mai fi un fel de bănuţ strălucitor (din aur), ci, iată, un vânticel produs în urechea noastră prin efectul de vid creat între palmă şi pavilion. *Auraş* nu e, aşadar, neapărat un diminutiv de *la aurum,-i*, „aur", ci acelaşi cuvânt cu *auricula, -ae*, „ureche", numai că e recreat, nu e moştenit. Neapărat un latinist s-a jucat de-a etimologiile aici...Sau este împrumutat târziu, după ce cuvântul moştenit şi-a încheiat alchimia în limbă şi stă nevinovat alături de acesta...

Să-l lăsăm în aşteptare şi să trecem la termenul următor, „păcuraş". Aici nu cred că poate fi vorba de *păcurar*, cum dau dicţionarele, cu sensul cioban, din *pecorarius* latinesc (care vine, la rândul lui, de la *pecus, -oris*, turmă de oi, vezi *pecunia*, bogăţie în turme de oi şi, deci, bogăţie în general, astăzi în bani, în aur). În româneşte nu se spune *păcurăraş*, ci *păcurărel*, acesta este diminutivul fixat în limbă, iar licenţe în limba naturală se acceptă cu greu.

Mai degrabă termenul vine chiar de la *păcură*, un cuvânt care în latineşte a dat atâţia „derivaţi" cam câte derivate din petrol avem noi astăzi. Termenul de bază este *pix, picos*, cu sensul *păcură, smoală, răşină*. Mai amintesc *pica, -ae - coţofană, ţurcă*, pasăre neagră, apoi *picus,-i* - ciocănitoare. (În spaniolă: *picaporte* înseamnă lacăt, ciocul cârligului care închide o poartă, o uşă etc.) *Pică* în româneşte mai înseamnă şi *bibilică* dar şi *ciudă* (*a avea pică pe cineva*: este culoarea neagră a urii; a vedea negru înaintea ochilor; unele dicţionare româneşti vor ca acest termen să vină din germană: *Pike*, dar, iarăşi, e puţin probabil).

Pe mine mă interesează, însă, în mod deosebit alt derivat, care m-a pus cu adevărat pe gânduri şi m-a determinat să fac acest excurs cauzativ, ascultaţi: *picula,- ae* înseamnă *necurăţenie pe pielea copiilor mici*. Păcuraş cu sensul de răşină se poate referi foarte bine la ceara din urechi – care este, iată, o murdărie pe pielea copiilor.

Dar păcura e neagră la culoare, cum rămâne cu aurul de dinaintea ei? Este „aur negru"? Să zicem că e simplu: mai jos avem „Că ţi-oi da *parale vechi*", deci bani învechiţi, *înnegriţi*. Numai că ...nu prea se leagă în imaginarul pe care eu deja mi l-am construit. Dacă „auraş" este un diminutiv de la „ureche", dacă înseamnă *urechiuşe*, apoi aceasta nu poate fi decât lobul urechii, acela care se găureşte pentru a agăţa cerceii: aceştia, cerceii, trebuie să fie „paralele vechi". De ce mi-am făcut eu această imagine? – Păi, iată cum urmează: *„Şi ţi-oi bate tobele*". Aici nu prea mai e loc de întors: toba este *tympanum,-i*, adică, ştiinţific, exact timpanul (urechii). Anatomic, urechea are pavilion, apoi un timpan, un ciocănel, o nicovală: o fierărie întreagă se adună în ea. Cât despre *„Şi ţi-oi spăla cofele*" final – este încă o aluzie la igienă, şi anume la spălarea atentă, grijulie, a pliurilor urechii, a *„cănuţelor*" ei, ca să zic aşa.

Deci: apa din ureche iese cărând murdăria (ceara), drept pentru care lui *„auraş*" i se promit cercei din parale vechi şi întregii urechi i se promite curăţire continuă şi protejare a timpanului. Dar, atunci, cine este Auraş? Iată-l un fel de spiriduş al urechii, adică urechea însăşi concentrată în ceva mic din ea, care poate să-i facă igiena dacă este ajutat de mâna copilului şi de promisiunile lui. Asta îmi aminteşte de ceva oarecum similar: ca să-l facă pe un copil mic să deschidă gura şi să primească hrana, mama îi spune: *„Ştiu, nu ţie ţi-e foame, turcului din gură îi e foame, hai să-i dăm să mănânce*"! Cel mic e milos cu foamea turcului, şi cască guriţa. Nu mănâncă el cu atâta poftă de zici că se bat turcii la gura lui, dar se hrăneşte convenabil pentru mamă. Iar dacă o întrebi, ea îţi spune simplu: turcul din gură este *omuşorul*, osul acela mic ce se vede în gât când ţii gura larg deschisă.

Va să zică, într-o viziune anthropomorfică mai largă, organele importante ale trupului nostru au în ele spirite tutelare; cred că „auraş" este, pur şi simplu, diminutivul masculinizat de la „auricula", un fel de „urechiuş" (care este „păcuruş", adică responsabil cu ceara şi alte murdării) al urechii, la care trebuie să se roage copiii ca să aibă (ei) auzul bun. N-am cum rezolva, însă, chestiunea etimologică, pentru că discut cu termenul primar, diftongat, deci latinesc, *„aurasius*" să zicem. Putem suspecta această ghicitoare a urechii (vedeţi cum i-am spus: mai întâi cântecel, apoi descântec – iar acum, în concluzie, cred că este o *ghicitoare*) de intervenţia cultă a cuiva, de un joc al unui bun latinist cu vocabule, aducând peste termenul moştenit, *ureche*, un derivat fără semnele transformării lui în moştenire.

Dar, în acelaşi timp, putem să ne aşteptăm ca descântecul, în întregime, să fie găsit în imensul teritoriu al limbii latine, şi, deci, să avem de-a face cu o moştenire de cuvinte înlănţuite, nu doar cu una din cuvânt în cuvânt. Ştiţi la ce mă refer: este vorba de

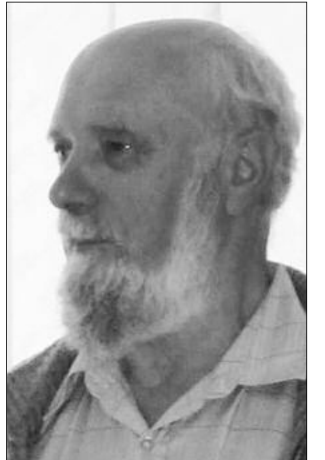
descântecul de „colici” din Dolj şi Vâlcea, reţinut de I. A. Candrea în prefaţa la cartea sa, *Folclor medical român comparat*, din 1944: *„Ciobănaşii te aflară / Fără mâini te prinseră/ Fără foc te coapseră / Fără gură te mâncară.”* Ei bine, acesta îl regăseşte aproape identic în limba latină, la un medic pe nume Marcellus: *„Pastores te invenerunt / Sine manibus colligerunt / Sine foco coxerunt / Sine dentibus comederunt.”*

I. A. Candrea îşi începe cartea chiar cu un studiu despre *„Auraş, păcuraş”*, plecând de la Creangă şi arătând, pe mai mult de zece pagini, cu citate abundente din cam toate colecţiile de folclor pe care le avem, că se regăseşte pe întreg teritoriul românesc în diferite forme, dar cu păstrarea peste tot a versului *„Scoate-mi apa din urechi”*. Mai mult: procedeul săritului alternativ pe piciorul stâng şi drept pentru scoaterea apei din urechi este descris de Plinius cel Tânăr în antichitate, şi de acelaşi Marcellus după el. Nu dă, însă, niciunul incantaţia ca atare, descântecul (cum fac în alte cazuri) – ceea ce ne îndreptăţeşte să credem (sperăm) că va fi fiind şi o astfel de incantaţie, dar prin alte locuri. Tot I. A. Candrea, în cartea pe care doar o răsfoisem cândva dar pe care acum o consult, la p. 84, capitolul „Urechea” spune categoric: „Poporul nu cunoaşte decât părţile din afară ale urechii: *zgârciul urechii* (pavilionul), *bărbia* (lobul) şi *gaura urechii* (conductul auditiv extern). Secreţia galbenă a urechii (*cerumen*) se numeşte după regiuni *ceară* (*ceara din urechi*), *cleiul din urechi*, mai rar *im, imală* sau *lut*.”

Nici vorbă, aşadar, de tobă, cofe, ciocănel, nicovală şi câte am mai găsit noi mai sus... Totuşi, de bărbia urechii n-am auzit; cred că este urechiuşa.

Nu trebuie să ne îngrijorăm că ne-am afla în plină erezie (rătăcire) terminologică: în plin pozitivism, Candrea nu putea vorbi decât de ceea ce e atestat ferm, în culegeri de folclor mai ales. Îl lăsăm; speranţele ar fi tot în latinitate sau în literaturile populare romanice: poate acolo, pe undeva, se regăseşte *„Auraş, păcuraş”* mai apropiat de Creangă al nostru. Dar... să nu facem, din antichitate un fel de „Civitas Dei” din ceruri, de unde ne pică toate, încontinuu, ca un fel de umbre ale unui soare permanent. Să ne mulţumim cu ce poate cuprinde mintea noastră cu gândul ei cel ascuţit – şi să discutăm, în limitele cuvintelor, cum devine de se leagă această ghicitoare a urechii: eu am propus o cheie – vă aştept pe fiecare cu cheia lui. Mai important ca orice este să-i învăţăm pe copiii noştri să spună, şi ei, cântecelul pentru urechiuşele lor curate.

Ion Filipciuc

Scrisa prietenului meu Nicolae Georgescu – trimisă prin drongutza e-mail-ată – îmi aminteşte însă de soarele dogorîtoriu din verile copilăriei, de apa Sucevei, limpede ca Ozana cea frumos curgătoare şi plină de peşti argintaţi, de lunca înmiresmată cu iarba ei preacurată prin care alergam desculţi, zi de vară pînă-n seară, fără să ne pricopsim cu vreo bubă ori scrînteală.

RĂSPUNS HÂTRU

Din capul locului o să-mi mărturisesc incompetenţa în speţa de mai sus întrucît de peste o jumătate de veac n-am mai sărit într-un picior – nici în stînga, nici în dreapta şi nici la alegerile de primari sau parlamentari, preşedinţi ori tăndălinţi –, batîr să-mi mai pun *ureaclea* la deshidratare, cînd de fum de tutun şi vorbe de tribun, filtrul prin apă îşi pierde beztoxicitudinea.

Scrisa prietenului meu Nicolae Georgescu – trimisă prin drongutza e-mail-ată – îmi aminteşte însă de soarele dogorîtoriu din verile copilăriei, de apa Sucevei, limpede ca Ozana cea frumos curgătoare şi plină de peşti argintaţi, de lunca înmiresmată cu iarba ei preacurată prin care alergam desculţi, zi de vară pînă-n seară, fără să ne pricopsim cu vreo bubă ori scrînteală. Astăzi nu poţi trece pe-ocolea nici măcar încălţat cu opinci motorizate, printre frigidere, tembelizoare, blugi nespălaţi şi dezmăţaţi, găleţi, lopeţi, butoaie cu zoaie, covoare, motoare, cosoare, ace, brice şi carice, peturi şi marafeturi, încît nici broaştele nu mai au curaj eco- sau -logic să se hîrjonească în tîrlă ori să se bălăcească prin gîrlă, parcă ar fi urmat un curs intensiv de filozofie cu Heraclit din Efes.

În glosele de mai sus, totu-i fain şi frumos, şi călare şi pe jos, numai că lipseşte oarece obiect descîntual, folosit în fieştecare descîntec performat de neşcare babă descîntăreaţă rostind cuvinte meşteşugite dar musai şi însoţite de un instrument – *foarfece, cuţit, topor* (precum biata mamă Smaranda pentru a teohăi şi fugări grindina ce i-ar vătăma ograda sau livada, ogorul şi odorul cel neastîmpărat), *lanţ, vîrtelniţă, căţel de usturoi, rădăcină de baraboi* – apotropaic.

Cînd copilul din Muntenia sare într-un picior – stîng sau drept – cu palma – stîngă sau dreaptă – apăsînd vîrtos urechea forcotind de apă şi cîntînd răzvedit *„auraş păcuraş”*, obiectul invocat prin sintagma pricinaşă... lipseşte: nu-i nici în *palmă*, nici la *ureche*, nici în *apă* (bulboană), nici în *aer* (vînt sau aburel), nici în *lumină* (soare), nici întru *întunericul* (beznă) fără de capăt; ba nici în investigaţia ...etnologului. Într-un cuvînt, descîntecul (şi instrumentul) de la mine, leacul de la Dumnezeu, iar lecuire de... nicăire.

Căci apa din ureche nu iese scoasă numai de cîntec, ci dimpreună cu obiectul numit *„auraş păcuraş”*! Care-i obiectul însărcinat cu extragerea apei din urechiuşa descîntată? Ce spun alte decîntece puerile de pe ţărmul însorit al altor gîrle bîntuite cu secetă sau potop? Pentru că nu putem lămuri enigma dacă nu lărgim paradigma.

*

Pe malul rîului Suceava, trecînd printre satele Frătăuţii Vechi, din dreapta, atestat prin 1393, şi Costişa, din stînga, fără de vreun vechi hrisov în grinda istoriei, dar în care ţinutaşii vorbitori ai limbii române au aceleaşi particularităţi fonetice, morfologice, sintactice şi lexicale precum cei de peste apă, deosebite însă de ale locuitorilor din Frătăuţii Noi, aşezare întemeiată mult mai tîrziu, poate abia înainte de 1700, copiii se scăldau în ştioalne sau bulboane şi stau la soare pe pietrele înfierbîntate de soare pe malul apei. Aceste *pietre* au fost aduse de apa izvorîtă din obcinile şi munţii Bucovinei şi, rostogolindu-se preţ de peste 50 de km, nu de azi pe mîine, ci de întunerice de ani, s-au şlefuit şi rotunjit încît cele mai mici sînt fire de nisip auriu iar cele mai mari ajung la mărimea unei palme zdravene. Asemenea pietre nu sînt însă otova nici ca mărime, nici ca grosime, nici ca rotunjime şi nici sub aspect cromatic: căci sunt pietre de obîrşie vulcanică. Dacă nu chiar de la vreo ploaie de stele!!!

Făgăduiesc să nu hălăduiesc într-un excurs comparativ între cromatica celor patru cai şi călăreţi din Apocalipsă, a celor patru facţii din hipodromul de la Constantinopol ori a împăraţilor coloraţi din basmele româneşti şi ...cromatica pietrelor din apa sau de pe malul gîrlei din Costişa.

Fireşte că-mi pare nespus de rău după regretul că S. Fl. Marian n-a astrucat la vremea lui măcar o repede ochire peste pietrele din cultura poporană românească, aburcînd chiar de la frămîntătura de limbă „capra crapă piatra-n patru” şi încheind cu moşnegărimea care dă cu capul de piatră. Să nu fugim însă din apa gîrlei din Costişa, unde băieţii şi fetele, în locurile de scaldă şi pîrjolire a trupurilor arămite de soare, căutam pietre cît mai chipeşe ca să-şi scoată apa din urechi. Căci în recuzita descîntecului cu *„auraş păcuraş”* copilul apasă musai peste ureche o lespegioară nu mai mare decît urechiuşa lui infantilă.

Că pietrele au şi funcţie tămăduitoare ar fi de pomenit că vacile care îşi întăreau (împietreau) pulpa, ugerul sau ţîţa erau vindecate mulgîndu-le gospodina printr-o piatră găurită de mama natură (apă, vînt, vîrtej cu prilej), nu mai mare de 10 cm diametru. Ba chiar şi tinerele mame amărîte cu ţîţa bolahanită (învîrtoşată şi îndurerată) îşi strecurau sfircurile „împietrite” prin gaura unei pietre şi se mîntuiau de beteşugul supărător şi pentru pruncul înfometat şi pentru femeia năpăstuită. Cine dintre copiii mai mărişori şi zburdalnici dibuia o astfel de piatră era scăpat de orice urecheală din partea mamei care-şi aştepta şturlubatica odraslă să se întoarcă repede de la scăldat pentru a duce oile sau vacile la păscut ori a însăila alte trebuşoare pe lîngă casă. Bun înţeles că aici nu-i nici locul şi nici vremea să înfăşurăm *piatra* – cea mai statornică şi de nădejde prietenă a omului din cele mai vechi timpuri şi la toate popoarele – în foile unor dicţionare, precum *Dictionnaire des Symboles*, Mythes, revés, coutumes, gestes, formes, figures, couleurs, nombres, par Jean Chevalier et Alain Gheerbrant, Paris, 1969 (cf. şi traducerea românească, Editura Artemis, Bucureşti, 1994, din păcate fără ilustraţii) sau *Encyclopedie des symboles*, édition française établi sous la direction de Michel Cazenave, Paris, 1996 (ediţia originală în germană, *Knaurs Lexikon des Symbole*, München, 1989).

Să pomenim totuşi cercul pietrelor de la Stonehenge, ridicat de strămoşii englezilor, de calendarul cu pietre de la Sarmisegetuza dacilor (Munţii Carpaţi), de chipurile împietrite din Insula Paştelui sau adorata Kaba din Mecca arabilor. Peste aceste enigme „nesplicate” s-a revărsat însă în întregul Imperiu Roman, cu cîteva secole înainte de naşterea miraculoasă a lui Iisus Hristos, cultul lui Mithra, un zeu care se naşte din piatră şi urmează porunca Divinităţii Supreme de a prinde şi ucide un taur, din sîngele căruia răsar *strugurii* iar din carnea trupului, *spicele de grîu*. În Dacia cucerită de legiunile Împăratului Traian (105-106), acest cult păgîn a presărat peste 250 de stele mithraice (icoane sculptate în piatră) cu asemenea poveste iar colindele româneşti din veacul al XX-lea încă mai revalorifică fabula păgînă spre a fi înţeleasă şi de urmaşii creştini: *„Piatră, piatră şolovată, / Lerului Doamne, / Şede-o maică-ngenunchiată, / Ca să nască fiu din piatră. / Fiu din piatră s-a născut, / Mătura-n mînă i-au pus, / Ca să măture pămîntul; / Pămîntul de gozurele /Şi ceriul de negurele...”*(cf. Mircea Popescu, ***Le colinde de la petra*** (tracee del culto di Mithra pietrogenitus i Sol invictus nel folklore romeno), vol. *„Saggi di poesia popolare romena*”, Roma, 1966, p.117-128.)

*

Aşadar, ca să-şi scoată apa din ureche, copilul bucovinean căuta o lespede micuţă, uscată, caldă sau fierbinte, colorată sau chiar împestriţată cu fire strălucitoare de argint sau, ca să n-o spunem pe cea dreaptă, de mică. Asemenea pietre aduse de apă din veac şi din munte erau socotite *întraurite, aurate* sau *auraşe*, cu menirea de a ocroti trupul omenesc, adică de a-i îndepărta orice ţîţînă de boală, dar mai cu seamă răceala din pricina apei rămase în ureche la o scaldă mai prelungă ori într-o bulboană mai profundă.

Întocmai se petreceau lucrurile şi pe malul Ozanei din Humuleştii lui Ionică a lu Ştefan a Petrei Ciubotariu, zis Creangă în scriptele literaturii române, pe cînd mama lui, copleşită de trebile gospodăriei, îl caută şi strigă prin livadă, însă şturlubaticul era taman la scăldat:

„...şi când acolo, mă vede tologit, cu pielea goală pe năsip, cât mi ţi-i gliganul, apoi, în picioare, ţiind la urechi câte-o lespegioară ferbinte de la soare, cu argint printr-însele, şi aici săream într-un picior, aici în celălalt, aici plecam capul în dreapta şi la stânga, spuind cuvintele: *Auraş, păcuraş,/ scoate apa din urechi, / Că ţi-oiu da parale vechi / Şi ţi-oiu spăla cofele / Şi ţi-oi bate dobele.* După care zvârleam petre, pe rând, în ştioalna unde mă scăldam: una pentru Dumnezeu şi una pentru dracul, făcînd parte dreaptă la amândoi; apoi mai zvârleam câteva, de încuiam pe dracul în fundul ştioalnei, cu bulbuci la gură; ş-apoi, huştiuliuc! Şi eu în ştioalnă, de-a scufundul, să prind pe dracul de un picior, căci aşa ni era

(continuare în p. 27)

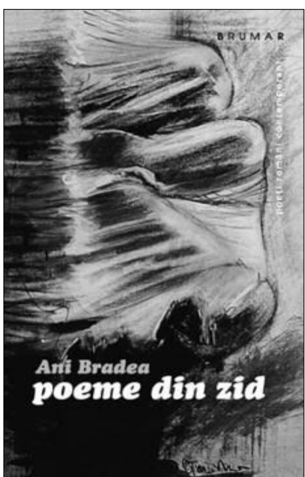
litere

Mioara Bahna

Un debut remarcabil – Ani Bradea: poeme din zid

...poezia lui Ani Bradea unduieşte între două repere: „Tu”, poate divinul, şi „călăul”. Sau poate este vorba de unul şi acelaşi, observat însă din unghiuri diferite ori în dispoziţii sufleteşti antinomice, numai că ponderea prezenţei lor în perimetrul celei ce năzuieşte să înţeleagă rosturile lumii şi ale ei nu este egală...

cronici

Cetatea-şi caută călăul! – sunt cuvintele cu care-şi încheie volumul de ***poeme în zid*** – Editura BrumaR, Timişoara, 2016 – Ani Bradea, „călăul” căpătând, pe parcursul cărţii, multe conotaţii, prin care se consolidează ca ipostază a sublimului, în sensul dat de Platon termenului, în ***Phaidon / Fedon***, privitor la Socrate („un amestec cu totul neobişnuit de plăcere şi în acelaşi timp de durere”), dar asupra semnificaţiilor cuvântului voi reveni. În legătură cu volumul însă, vreau să fac mai întâi o precizare, şi anume că, abia după ce l-am parcurs, am aflat, cu surprindere, că este cartea de debut a autoarei. Spun surprindere, fiindcă poemele pe care le cuprinde, fără stângăciile inerente începutului de drum, alcătuiesc un tot a cărui substanţă şi siguranţă a scrisului trădează o lungă gestaţie şi experienţă creatoare. În plus, versurile citite prin reviste sau ascultate, în lectura poetei, mai înainte, îmi făcuseră impresia că este vorba de scrisul cuiva consacrat de ceva vreme.

Tot ca o observaţie preliminară, vreau să mai spun că acest prim volum al lui Ani Bradea este o raritate, în peisajul literar actual, poetic mai ales, în primul rând prin normalitate, prin faptul că, aşa cum arătam, deşi scrisul său este de calitate, poeta n-a făcut valuri până acum în presa de specialitate şi, cred, nu a fost copleşită de premii la festivaluri de gen, însă aduce, de la început, o poezie a deplinei maturităţi, şi a vârstei, dar şi a creaţiei. Firescul unei asemenea apariţii este surprinzător însă numai prin raportare la prezent, când ieşirea de sub tipar a multor producţii literare sau care se vor considerate aşa, ce constituie debutul unor autori, creează – dacă sunt băgate-n seamă! – mai mult suspiciuni, din cauza unei sume de particularităţi ale scenei culturale actuale, între care inflaţia de titluri scrise şi tipărite în cele mai neverosimile locuri, din punctul de vedere al omului normal, ceea ce face, deseori, ca însăşi noţiunea de „literatură” (ca să nu mai vorbim de „scriitor”!) să fie depreciată, considerată derizorie, fiindcă în paradigma derizoriului se înscriu, de pildă, destule debuturi editoriale la vârste imposibile – câteodată, chiar înainte ca autorii lor să acceadă la abecedar sau să-l aprofundeze –, ori sumedenie de broşuri sau chiar volume, de extremă modestie, eufemistic vorbind, care, pe bună dreptate, pun umărul la deteriorarea concepţiei despre literatură a publicului şi, implicit, minimalizează importanţa primilor paşi pe care cineva îi poate face în acest domeniu.

Dar, aşa cum arătam, dacă tot este vorba despre o carte de debut, trebuie să observăm că situaţia sectorului amintit este nefericită, în special, astăzi, pentru că se ştie că, de-a lungul timpului, asemenea evenimente au marcat, nu de puţine ori, istoria noastră literară, dând un sens scrisului românesc spre valoarea autentică, şi aş pomeni doar câteva nume, precizând că nu doresc să produc nelinişti celor care s-ar teme că supraevaluez poemele la care urmează să mă refer, ci caut doar să reamintesc un fenomen care se poate repeta. Mă gândesc, în acest context, spre exemplu, la Goga, Blaga, Arghezi (ca să nu mai spun de Eminescu, al cărui singur volum tipărit în timpul vieţii este dovada peremptorie a seriozităţii şi importanţei cu care priveşte un scriitor adevărat nu doar procesul de creaţie, ci şi relaţia cu publicul), dar şi la alţi mari făuritori de literatură.

Cât priveşte cartea ***poeme din zid***, este de remarcat, ca o caracteristică de ansamblu, de la început, că lirica lui Ani Bradea, îmbinând lirismul subiectiv cu cel obiectiv, este o amplă confesiune, tonul fiind dat de un ***Poem liminar***, unde, printr-un fel de acalmie-resemnare legată de datele existenţei – proprii ori generale –, poeta îşi expune frământări traduse, uneori, retoric (***unde să-mi vii?/ unde să-ţi fiu?***) sau doar meditativ, în versuri scrise în enjambament, preponderentă fiind ortografierea cu iniţială mică, la fel ca şi în cazul titlului volumului, sugestie a faptului că eul artistic scoate la iveală, aici, doar un eşantion din zbaterile proprii. Primului text i se pot recunoaşte, totodată, şi valenţe specifice clasicei arte poetice, de vreme ce sintetizează coordonatele vieţuirii întru creaţie pe care le identifică instanţa lirică în propriile trăiri, radiografiindu-şi cu atenţie şi sinceritate condiţia, relaţia cu lumea, modul în care-şi administrează sentimentele ce par direcţionate (nu neapărat paradoxal), către sine, într-o acţiune de autocunoaştere, fiecare descoperire stârnindu-i uimirea.

O existenţă pe două dimensiuni se configurează, de la început, în poezia lui Ani Bradea din acest prim volum al ei, sugerată chiar din titlu: cea a visului (prin care se poate etala realitatea profundă a fiinţei), sinonim cu libertatea, şi cea a limitării (ale cărei atribute sunt însumate de „zidul”, impus de realitate, dar şi cel autoimpus) şi, ca o consecinţă a acestei bipolarităţi, sunt trasate două moduri de manifestare în relaţie cu lumea, ale fiinţei creatoare: la suprafaţă, calmă, lilială şi, pe dinăuntrul sufletului, năvalnică, aşa cum reiese chiar din primele versuri: ***Noaptea visez marea calmă, ca o nocturnă de Chopin. / furtuna mutată în mine / şi absenţa ta plimbată pe ţărmul pustiu...***

Volumul cuprinde patru secţiuni / cărţi: **Cartea întâi, *Facerea***; **Cartea a doua, *Rătăcirile***; **Cartea a treia, *Desfacerea***; **Cartea a patra, *Poveşti din Submarginea***, structură care conferă unitate întregului, susţinută, apoi, la nivel tematic, stilistic şi prozodic, textele fiind scrise în versuri libere, ceea ce-i lărgeşte, concomitent, posibilităţile de exprimare a gândului şi a trăirii.

Şi dacă ***Fiecare Ană îşi poartă-n suflet zidul***, sub aspect tematic, poezia lui Ani Bradea este despre raportul dintre libertate şi captivitate, despre ce doreşte şi ce are omul, despre conştiinţa existenţei „zidului” şi în afară, dar, mai ales, cum spuneam, a aflării lui înăuntru, fiindcă, paradoxal, cunoaşterea înseamnă pentru om ambele stări: şi libertate de cuprindere, dar şi înţelegerea limitelor, drept care, sinele confirmă: ***Mă întorc, / de fiecare dată, în temniţa mea.***

În ansamblu, cartea relevă un periplu existenţial al eului care face din creaţia artistică o formă esenţială de manifestare a fiinţei, singura în care-şi poate descătuşa pe deplin hipersensibilitatea, detaşându-se de „noaptea”, pentru care optează cei mai mulţi, ca spaţiu şi timp existenţial, dar alegând-o, totuşi, adesea, în sensul propriu al termenului, pentru ***vise roz*** ori pentru a contempla, din perspectiva maturităţii, ***copilăria şi adolescenţa / diluate în seva care se scurge*** din ***regele plop/ cu trupul secţionat / în butuci drepţi egali.***

Unele poeme iau forma unui monolog adresat celuilalt – ipotetica pereche –, în care femeia îndrăgostită îi înfăţişează secvenţe dintr-o iubire dorită ori ratată (***vise decapitate***), urmată de ***risipă de floare***, dar, mai ales, de ***nectar necules***, fragmente de chinuri ce precedă ***Facerea***, când cele două suflete care se caută, se descoperă a fi la fel (***sufletul tău nud revărsat*** şi ***sufletul meu nud revărsat***) şi trecând, în continuare, de la o stare apolinică, de contemplaţie, la alta dionisiacă, de exaltare, şi înapoi, îndrăgostiţii speră să refacă unitatea androginică, devenind ***două torţe mistuite de noapte.***

Nimic din cotidian, din realitatea imediată, dar nici nimic grandios, dar formal nu pare a avea acces în poezia lui Ani Bradea, pentru că poeta face din actul scrisului un gest firesc de sinceritate, faţă de ea însăşi şi faţă de receptori, întorcându-se la menirea primordială a artei şi împărtăşindu-se acestora, transformată în simboluri, care constituie, de fapt, o latură esenţială a poeziei sale, prin intermediul cărora este tentată să reţină doar efectul probelor impuse de imediat asupra sinelui, chintesenţă de simţire, tradusă în reflecţii ori viziuni stilizate, până la estomparea urmelor lumii care le-a determinat, şi din care se reţin, de exemplu, imagini metonimice, unde ***Paşii despart zăpezile ca marea toiagul lui Moise. / arbori îngenuncheaţi sub povară, a plecăciune. / bidivii nervoşi, înhămaţi la trăsuri / aşternute cu piei de jivine*** sau ***clinchete eliberate din piepturi albe.***

Peste toate acestea, o adiere elegiacă îmbracă întreaga poezie a lui Ani Bradea, accentuându-se cu fiecare poem, iar sursa tristeţii, pe care o proclamă ca imanenţă (***Întristat este sufletul meu până la moarte***), poartă un nume, ajuns laitmotiv prin repetarea, la finalul conclusiv al fiecărui poem: substantivul comun (de cele mai multe ori, în vocativ), „călău”, ale cărui conotaţii sunt sporite tocmai prin păstrarea de către poetă a cuvântului în această categorie, prin care se generalizează, în consecinţă, prezenţa lui în viaţa tuturor, cu singura condiţie: de a-l putea identifica. Pe el îl invocă, mereu, cea plină de nelinişti care, prin această tentativă, de obicei, utopică de dialog, pare a se apropia de ţinta unor căutări al căror mobil, deşi echivoc, din perspectiva cititorului, îi polarizează energiile, reiterând gesturi cu obârşie sacră: ***Dacă eşti tu, / îmi spune călăul, / vino la mine pe ape!*** Iar încercarea de a comunica, măcar din când în când, cu Transcendentul (***Dacă eşti Tu, / porunceşte-mi să vin la Tine pe ape!***) ar avea drept rezultat replica – presupusă, desigur – a emitentului rămas neprecizat, prin care el însuşi ar încerca să se asigure de identitatea fiinţei care-l invocă. Ori, poate, cel ce răspunde este doar ecoul vocii care dă expresie unor căutări existenţiale.

Prin urmare, poezia lui Ani Bradea unduieşte între două repere: „Tu”, poate divinul, şi „călăul”. Sau poate este vorba de unul şi acelaşi, observat însă din unghiuri diferite ori în dispoziţii sufleteşti antinomice, numai că ponderea prezenţei lor în perimetrul celei ce năzuieşte să înţeleagă rosturile lumii şi ale ei nu este egală, fiindcă dacă în postura divină posibilul interlocutor ezită să se manifeste, „călăul” este omniprezent.

În încercarea de eradicare – din sine şi cu sine – a ceea ce-i generează disconfortanta mâhnire ontologică, în discursul liric, „călăul” devine, la un moment dat, „vânzător”, însă, în orice ipostază ar fi, îşi păstrează rolul de confesor, ale cărui însuşiri şi reacţii reies tot din retorismul enunţurilor vocii lirice.

Dacă prima parte a cărţii lui Ani Bradea este punctată de trimiteri la motive biblice şi insistă asupra mitului Genezei (sugestie a reluării, la nesfârşit, prin fiecare născut, conştient sau inconştient, a evenimentelor primordiale, la scară diferită de la un individ la altul, fiinţa umană zidindu-se neîncetat pe parcursul vieţuirii şi fiind, volens-nolens, mereu pusă în faţa „călăului”, să se confrunte cu exigenţele lui, într-o alegorie, unde el însuşi poate fi sinonim al timpului sau îngerului căzut), cea de-a doua parte a volumului etalează ***Rătăcirile*** pe care le trăieşte, se confruntă cu ele sau le creează chiar omul, în continua lui aspiraţie de a se apropia de perfecţiune, aşa cum şi-o închipuie fiecare, fiind, totodată, o călătorie printre amintiri, îndeosebi livreşti.

Achiziţiile epistemice se traduc, mai departe, în enunţuri aforistice pe care le face poeta, prin glasul eului liric, pornind, de obicei, de la frânturi de lume cu care ⟶

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Rugă pentru Cioran

Am cunoscut mai demult nişte studenţi la Teologie care-şi puneau destul de serios întrebarea dacă Cioran se va duce în rai sau în iad, înclinând spre a doua posibilitate. Cartea Înalt Prea Sfinţitului Calinic, Arhiepiscopul Argeşului şi Muscelului, semnată Calinic Argeşeanul, *Adevăratul Cioran* (Ed. Eikon, Bucureşti, 2015) le-ar putea oferi lor şi tuturor celor înclinaţi spre verdicte privind mântuirea celorlalţi un exemplu de atitudine creştin ortodoxă. Se remarcă imediat că Parintele nu judecă, nu numai în sensul că nu se pune în locul lui Dumnezeu, dar şi la nivel „omenesc prea omenesc“. Desigur, amendează exagerările cioraniene, îl mustră pentru blasfemiile proferate la adresa creştinismului, dar o face după o prealabilă înţelegere plină de compasiune şi uneori de milă a frământărilor şi neliniştilor sale. Pentru autor este o certitudine că negaţiile „marelui înrăit“ maschează o căutare autentică a lui Dumnezeu. Primul text se intitulează chiar: *Scrie ca un convertit*.

Cartea este alcătuită din nişte mici eseuri, fiind astfel în consonanţă cu stilul şi spiritul lui Cioran, structurate în general astfel: o scurtă introducere de factură teologico-morală, un citat din Cioran, un comentariu succint şi o concluzie de multe ori sub formă de întrebări. Acestea sunt adresate sieşi şi nouă ca îndemnuri de a nu judeca, ci de a ne pune mai întâi pe noi înşine în chestiune.

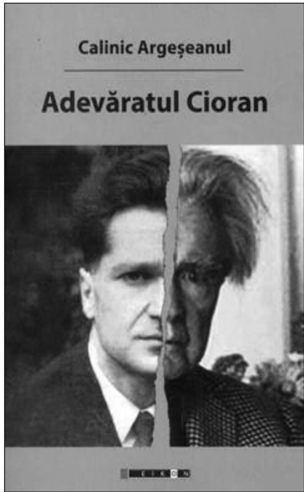
Actualmente opera lui Cioran pare a fi intrat „într-un con de umbră“. Unii intelectuali nu-l iau în serios, considerându-l doar un mare stilist, alţii se ocupă de opţiunile lui politice din tinereţe, iar tinerii nu-l prea mai citesc. În ceea ce-i priveşte pe aceştia din urmă cred că intuiesc motivul: fiecare rând scris de Cioran, deşi pare simplu, conţine implicit un bagaj cultural imens, condiţia pentru a-l recepta fiind să intri în rezonanţă cu acesta, nemaivorbind de intensitatea dramei sale, greu de înţeles într-o lume atât de pragmatică. Şi apoi, în aparenta simplitate a stilului său, Cioran este inimitabil.

Referindu-se mai ales, dar nu exclusiv, la cărţile sale româneşti, Calinic Argeşeanul le interpretează, cum era de aşteptat, în cheie teologică. Aceasta înseamnă că-l ia foarte în serios pe Cioran, tocmai din perspectiva problemei mântuirii. Din pasajele alese pentru a fi citate şi comentate iese la lumină cu precădere sensibilitatea creştin ortodoxă a fiului preotului din Răşinari. În zona aceasta îl regăseşte autorul pe „adevăratul Cioran“. La reuşita întâlnirii contribuie însă vocaţia de moralist comună amândurora, la care se adaugă simţul umorului. „Deseori umorului <<de pateric>> din textele lui Cioran îi răspunde umorul <<marca Ion Creangă>>, atât de apropiat spiritului şi locului de baştină al lui Calinic Argeşeanul“, scrie în *Cuvânt înainte* Adrian Alui Gheorghe. Îmi pot imagina cu uşurinţă o întânire faţă către faţă între cei doi şi cred că s-ar fi râs mult.

Sunt multe temele prin prisma cărora este abordată opera cioraniană: orgoliul, egocentrismul, plictisul, acreala, păcatul, vina, rugăciunea, mistica, muzica... Pentru a arăta că ele se corelează chiar şi atunci când se contrazic, autorul le grupează două câte două în ultima parte numită: *În loc de postfaţă*. Remarcabil este tonul personal care nu evită mărturisirea nedumeririlor, uneori supărarea, dar, în opinia mea, de cele mai multe ori admiraţia faţă de cel pe care-l consideră neegalat de nimeni în îndrăzneala faţă de Dumnezeu. Anumite expresii cu iz neaoş precum: “Pe Cioran, din când în când, Păcală îl plimba cu uşa prin copaci!“ sau „Înfurcire mare cu aşa balaur“, au rolul de a îmblânzi unele dintre enormităţile scrise de Cioran. Înţelegerea ierarhului scriitor se exprimă uneori sub forma unor întrebări voit candide: „Să credem că Cioran ne-ar îndemna la rugăciune?“. „A fost aspirat în Dumnezeu?“ sau prin declaraţii directe după ce a fost cucerit de frumuseţea şi profunzimea vreunui aforism: „Doamne! Cum să nu-l iubeşti!“. Deşi sentimentele trezite de lectura lui Cioran sunt contradictorii, - „când îl <<ridicam>> până la cer, când îl <<cădeam>> în timp“ - autorul este dispus să-i ierte aproape totul cu excepţia faptului că în opinia sa unii ar fi ajuns la disperare sau chiar s-ar fi sinucis după ce l-au citit. Nu am cunoştinţă de aşa ceva şi nici nu prea cred. Pesimismul cioranian are de fapt un efect tonic: nu-i puţin lucru să-ţi vezi exprimate strălucit angoasele, îndoielile, incertitudinile. Dacă cineva s-a sinucis după ce l-a citit pe Cioran cu siguranţă nu l-a înţeles cum trebuie.

Comentariile lui Calinic Argeşeanul sunt, aşa cum remarcă subtil Adrian Alui Gheorghe, exerciţii de exorcizare a „drăcuşorului care se hârjonea cu textele şi sub textele într-o pagină de Emil Cioran“, dar pot fi totodată şi forme de rugăciune pentru sufletul frământat al celui de la a cărui moarte s-au împlinit pe 20 iunie 2016, 21 de ani.

N-aş vrea să închei fără a cita o scurtă concluzie definitorie atât pentru atitudinea lui Calinic Argeşeanul faţă de Cioran, dar care în concentrarea sa aforistică dovedeşte valabilitaea butadei cum că a admira înseamnă a egala: „Când îl căutăm pe Dumnezeu, El este foarte aproape de noi! Să îndrăznim! Cei fricoşi nu se vor simţi bine în Paradis“.

interacţionează fie şi doar vizual, aşa cum evocarea urmelor reginei Maria de la Balcic îi impune o concluzie nostalgică, pe care tot „călăului” i-o mărturiseşte: ***marea nu e capela Stella Maris, / călăule, / în zidurile mării nu se prind rădăcini.***

După cum arătam, volumul este o amplă elegie, având drept punct de plecare condiţia, cel puţin tristă, a omului încorsetat de ***zid***, cartea fiind, astfel, un strigăt care vesteşte victoria, prin creaţie, a fiinţei gânditoare, căreia i s-a oferit, totuşi, în compensaţie, faţă de starea carcerală destinală, privilegiul gândirii şi al artei. Autoarea se raliază, astfel, şirului imens de artişti care, din Antichitate şi până acum, conştientizează precaritatea omului şi, poate şi mai mult, nefericirea de a o înţelege. Aşa se poate justifica, de pildă, întrebarea plină de dramatism şi îndreptată tot spre „călău”: ***Cât poate trăi îngerul, / călăule, / după ce şi-a smuls aripile?***

În iminenţa scindării inexorabile, cu manifestări ritualice, dar fără neliniştea obişnuită, interlocutoarea „călăului” clamează: ***grăbeşte-te! / înainte să mă taie în două părţi inegale, / căzute de o parte şi de cealaltă.*** Îi rămâne însă o armă / un antidot în faţa prezentului care fracturează: amintirea, pentru sublinierea valenţelor căreia şi-l ia martor tot pe el: ***Nu-i aşa, / călăule, /că nici tu nu ştii / cum se poate ucide o amintire?*** Numai că amintirea nu dă şansa reversibilităţii, drept care vocea lirică mărturiseşte: ***blestemată sunt să nu mai pot desface / ceea ce odată nod s-a făcut.*** Şi, totuşi, există **Cartea a treia, *Desfacerea***!

Sorescian, în unele poeme (ca în ***Scrisori de pe front***, de pildă), la nivelul expresiei, dar şi al imaginarului, discursul liric al lui Ani Bradea este asemenea unui râu care curge agale, fără învolburări, susurându-şi, cu aceeaşi tonalitate cântecul: ***în lipsa ta / desenez un curcubeu, / pe care-l spânzur / de cerul strâns / tot mai dureros / în carnea zidului / ce-i creşte-n coaste. / azi chiar a sângerat puţin, / dar l-am oblojit cum am putut, / cu o faşă ruptă din suflet.***

Începând cu a doua carte, strigătul pomenit (cu accente de litanie) este îndreptat spre absenţa fie a cuiva (un ***el***, a cărui amintire este risipită în cioburi, pe care femeia îndrăgostită doar le „citeşte”, cărora le alege sensurile, dar le lasă amestecate cu fragmente de întâmplări, de gesturi, dintr-o etapă a unui „noi” efemer, prelungite în amintirile ei), fie a ceva, care nu poate fi decât materializarea visurilor, pentru care caută sprijin în livresc, situându-se în aceeaşi paradigmă cu omonima poetei, zidită de Manole la Argeş (figură arhetipală a universului spiritual românesc, unde femeia este eroina actului sacrificial), ori, până la un punct, cu nefericita Anna Karenina, femei jertfite, într-o anumită măsură, cu bună ştiinţă: ***Doar iubirea pentru tine / mă opreşte să fiu o karenină, / chiar dacă port acelaşi nume cu ea.*** Iar prezenţa celuilalt, fie şi pasageră, este o altă sursă de cunoaştere a propriilor limite: ***de-acum voi învăţa / ce-nseamnă resemnarea. / zidurile îmi vor absorbi din nou speranţele.***

Mai departe, ***Submarginea*** se impune, în ultima **carte** a volumului, drept paradisul pierdut, matricea spirituală, spaţiul care adună realul şi magicul, din care se face ***o ţară / crescută-n coasta pustiului***, înconjurată, la rândul ei, de ***zid***, ce poate fi străpuns doar ***dacă ai sufletul ca aripa de înger / şi trupul netemător de durere.*** Este partea cea mai valoroasă a cărţii lui Ani Bradea, care, extrasă din context, poate constitui nucleul unei cărţi cu autonomie faţă de cea în care este cuprinsă acum, după cum fragmentele finale ale poemelor pot, la rândul lor, să alcătuiască un singur text, cu tonalitate psalmică şi cu o încărcătură dramatică aparte, în care se concentrează, cu deosebire, disperarea celei care dă vieţii sale, prin poezie, o altă dimensiune.

Volumului i se accentuează, aşadar, din perspectiva ultimei **cărţi**, aspectul de drum al fiinţei către ea însăşi: pornită – prin visul de la început –, odată cu ***Facerea***, de la contemplarea datelor cu care omul este înarmat de / pentru vieţuire, asumându-şi, apoi, ***Rătăcirile*** (prin tribulaţii personale şi acumulări culturale), oprindu-se la analiza iubirii şi a impactului acesteia asupra înţelegerii existenţei, poeta dezvăluie, în final, corolarul acestui întreg traseu parcurs, adunat în ***Poveşti din Submarginea***, toponim, în primul rând, sufletesc, pe care, adresându-se, mereu, aceluiaşi „călău”, îl explică: **Submarginea *e ţara-n care m-am născut eu, / călăule, / pe când tu puneai deja la încolţit seminţe de moarte.*** Iar **Submarginea**, aşa cum o conturează poeta, este, mutatis mutandis, un fel de Macondo, la care chiar face referire, spre finalul volumului (vorbind despre ***peretele vegetal al acestui macondo / ce se va închide, / cititorule, / imediat ce tu vei isprăvi poveştile din carte***), situat la confluenţa realului cu magicul, suspendat în amintiri, obârşia, la care întoarcerea nu se mai poate face decât parţial (nu neapărat în / sub ***chip de nor*** sau ***dor***, cum spune Blaga), de pildă, ***amputată de tine fără anestezic*** şi cu sentimentul retrăirii unui ***scenariu de Bulgakov***, într-un peisaj devastat de flacăra gândurilor, cvasi-apocaliptic pentru fiinţa care îl recepteză, cu atât mai mult cu cât locul acesta este cel în care s-a plămădit cea pentru care, ulterior, s-a metamorfozat în axis mundi, adică totul şi aş putea cita, în final, în sprijinul acestor afirmaţii, tot poemul ***VI***, din ultima **carte**, dar am să mă rezum la câteva fragmente: ***În* Submarginea *
/ nimic nu se întâmplă în secret, / viaţa cetăţii e mereu la vedere./*** (...) ***/ Aici femeile nasc numai noaptea, / pentru a-şi putea plimba pruncii / dimineaţa devreme, / cât încă e răcoare /*** (...) ***în faţa porţilor, / pe băncuţe păzite cu străşnicie / chiar şi pe timpul nopţii, aşteaptă, / cu nerăbdarea tremurându-le sub unghii, / ursitoarele bătrâne. /*** (...) ***/ La prânz, / trec miresele, / cu mijlocul rotunjit deja /*** (...) ***/ Aici carele mortuare / trec întotdeauna seara, / când se mai potoleşte fierbinţeala / matrimonială, iar şanţul adânc / e spălat în urma lor într-un singur sens*** (**...**).

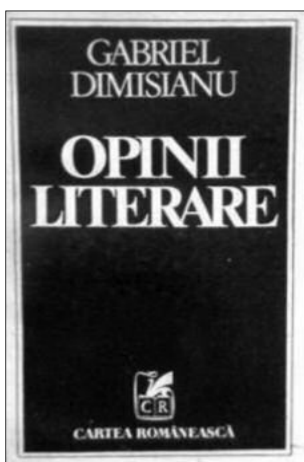
...volumul este o amplă elegie, având drept punct de plecare condiţia, cel puţin tristă, a omului încorsetat de *zid*, cartea fiind, astfel, un strigăt care vesteşte victoria...

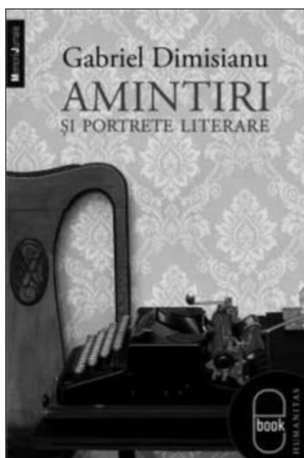
litere

Geo Vasile

GABRIEL DIMISIANU - 80
O viață în slujba cărților …celorlalți

Ca oricare critic de vocaţie dedicat în special prozei, Gabriel Dimisianu ambiţionează să scrie roman, să dea un suflu epic scrierilor sale, să facă tipologie, portretistică şi dacă se poate, frescă.

aniversare

De fel din Brăila, criticul, istoricul literar, memorialistul-diarist Gabriel Dimisianu (n.1936) n-a avut tăria să renunţe în 2010 la Premiul Naţional de Literatură, acordat de U.S.R. (deşi mai luase trei, ce-i drept, nu naţionale, plus „Titu Maiorescu" al Academiei Române), în favoarea naratorului şi dramaturgului Fănuş Neagu (n. 1932, tot de prin părţile Brăilei), aflat pe patul unei rezerve de spital (Elias) de mai mulţi ani, pradă unei boli incurabile şi care se va stinge peste mai puţin de un an. Aşa se face că i-a rămas dator lui „nea Fane" cu cel puţin o monografie.

Răsfăţat al vremurilor şi regimurilor, al circumstanţelor şi criticii, al editorilor, juriilor şi comisiilor de tot felul, talentatul publicist şi cronicar, celebru şi prin mustaţa sa inconfundabilă à la Ion Barbu, s-a înconjurat de cărţi încă de tânăr (ba chiar din copilărie, dacă e să punem la socoteală faptul că tatăl său a fost librar mai întâi la Brăila şi la Constanţa, şi din nou la Brăila) aşa cum aflăm şi din eleganta *carte Jurnal. Oameni şi cărţi,* C.R, 2008, 380 p., la care ne vom referi în continuare. S-a lăsat călăuzit de drastice precepte morale tip *ora et labora*, monogamie, civilitate, un cult selectiv al prieteniei, al mentorilor săi, al solidarităţii faţă de propria generaţie, vizibil şi în volumul pomenit.

Având încă de tânăr simţul datoriei şi chiar al ...monarhiei, Gabriel Dimisianu nu a făcut greşeala de a-şi atribui o inexistentă disidenţă anticomunistă; a fost şi va fi, inclusiv în scris, un om al echilibrului, al căii de mijloc, al intermedierii, al temperanţei agrementate cu un umor special. A avut mereu grijă să-şi relativizeze judecăţile, inclusiv cele de valoare, conştient că adevărul, mai ales „despre oameni şi cărţi" nu-i poate aparţine în exclusivitate.

Noi nu l-am cunoscut mai bine (relaţii strict profesionale!) decât după 1990, când marele critic a devenit mai „"democrat", adică mai accesibil şi comunicativ, deşi la fel de sobru, reticent, într-o perpetuă defensivă, aparent sever. Avea şi motive, căci majoritatea autorilor îl asaltau cu sute de cărţi, fie prin poştă, fie prin mijlocirea Editurilor, fie personal (la diverse sindrofii), pe stradă sau chiar...acasă (de tot hazul este relatarea unei astfel de..."agresiuni" la domiciliu din partea prozatorului I.B., posibil grafoman), în speranţa că vor obţine măcar o notă în „R.L."

Spre deosebire de aceşti naivi incurabili, noi ne vindecasem de mult de asemenea gesturi donquijoteşti. Nu ofeream propriile cărţi criticilor, ci ceream pe-ale altora. Văzându-ne pe culoar, marele critic ne invita în modestul său colţ din biroul redacţiei „România literară" din str. Moxa; ne propunea, ca şi cum ne-ar fi făcut o mare concesie, spre „recenzat" cărţi despre care, la drept vorbind, n-ar prea fi scris nimeni. A fost totuşi de acord, cam cu vreo trei propuneri din partea noastră în şase ani, să zicem, cu condiţia ca volumele să nu fie semnate de „mandarinii" scrisului de după anii nouăzeci, aşa zisa „elită" gerontocrată sau tinerii genialoizi publicaţi în virtutea unor considerente mai curând cronologice sau comerciale, decât axiologice. Acest tip de autori era domeniul aproape privat al unor DCE, C.C., A.Ş, S.L. sau D.C.M (şi Gabriel Dimisianu foloseşte in fragmentele de jurnal (ataşate cărţii despre care vorbim) iniţialele unor autori, de cele mai multe ori indescifrabile.

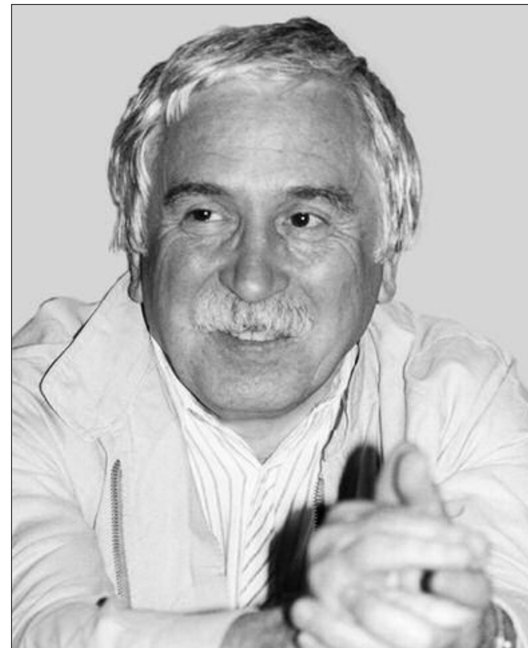
De bine de rău, recenziile noastre apăreau, cele mai scurte în special, după o lună sau chiar două, Statutul şi tratamentul de care ne bucuram în ochii lui Gabriel Dimisianu era cel al unui etern debutant, în ciuda celor peste patruzeci de cărţi (ce-i drept mai mult de jumătate traduceri din şi în limba italiană), publicate după 1990 (a se vedea fişa bio-bibiografică asubsemnatului pe Internet), şi a paginilor de critică literară găzduite după 1995 aproape săptămânal, ani la rând, de revista „Luceafărul" condusă până la moarte (dec. 2007), subită şi nedreaptă, de generosul romancier Marius Tupan. Amintim ca fapt divers că până în 1989 nu ni se publicau decât nişte biete traduceri din poezia universală; singurele „articole", despre poezia şi proza lui Cesare Pavese, ne-au fost tipărite de Dragos Vrânceanu în „Luceafărul" prin 1965, un fel de abstract al viitoarei noastre lucrări de diplomă. Aşa se face că am devenit membru al USR abia prin 1994. Dar mai bine să punem capăt acestor însemnări ce nu prea au a face cu destinul exemplar al personalităţii în cauză, ele nefiind probabil decât reflexele unei subiectivităţi delirante, flagelată de o nemântuită susceptibilitate şi varii idiosincrazii.

Ca oricare critic de vocaţie dedicat în special prozei, Gabriel Dimisianu ambiţionează să scrie *roman*, să dea un suflu epic scrierilor sale, să facă tipologie, portretistică şi dacă se poate, frescă. Reuşeşte, cel puţin în cazul acesti cărţi, mai ales în evocarea societăţii Brăilei antebelice, scriind despre oamenii care au fost, despre propria copilărie, ce în ciuda vitregiilor istoriei, nu poate fi „furată", teză pe care criticul o ilustrează cu propriile întâmplări ale copilului „programat" să modifice realul în feerie, dar şi în paginile de jurnal început în 1992. Adevărul e că această carte am citit-o cu reală plăcere, ca pe un roman bun.

Aşadar *Oameni şi cărţi*, cam al treisprezecelea volum al criticului, evocă şi recuperează cu pioasă afecţiune, cu un farmec „obiectiv" dacă putem să asociem aceste două cuvinte, „prezenţa vechilor scriitori" tip Tudor Vianu, Gala Galaction, Georgeta Mircea Cancicov, Ury Benador, Vladimir Streinu sau Şerban Cioculescu, Tudor Arghezi, Zaharia Stancu, George Ivaşcu, un fel de *paradis pierdut*, id est normalitatea civilizaţiei şi literaturii româneşti vs. *Cetatea asediată*. Sentimentul insecurităţii indus de aceasta era neutralizat de mitul dezavuat de Eugen Negrici al „rezistenţei prin cultură". În capitolul „Amintiri şi portrete literare" sunt prezenţi şi Geo Dumitrescu, Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu, dar şi S. Damian, în proximitatea cărora tânărul filolog Dimisianu se va forma ca publicist, critic şi scriitor. Ultimii trei i-au fost *modele (*pozitive şi totodată negative) prin ambivalenţa evoluţiei lor, de la dogmatism şi criteriile ideologiei intransigente la valorizarea reuşitelor artistice, stilistice, estetice ale unor autori precum Marin Preda (începând cu „Moromeţii"), Nichita Stănescu, Ştefan Bănulescu, Cezar Baltag, Nicolae Velea, D.R. Popescu etc. Asemănătoare va fi şi parabola critică de mai bine de patru decenii, mutatis mutandi, a lui Gabriel Dimisianu, de la volumul de debut „Schiţe de critică"(1966) din care „nu se poate reţine nimic" căci se simt concesiile făcute Cezarului, spre propria pagubă, până la admirabila carte „Clasici români din secolele XIX şi XX". Nu altflel vor fi evoluat tinerii debutanţi şi colegi de generaţie Matei Călinescu, Eugen Simion etc.

Gabriel Dimisianu nu pregetă să dedice nenumărate pagini tip flash-uri, anecdotică spumoasă, călătorii (în Cuba), libaţiuni, întâlniri, pelerinaje, funeralii, credincioasă recunoştinţă, ferpar sau reconsiderare critică, unor figuri uitate şi colegi de muncă precum poeţii Marcel Mihalaş, de meserie inginer chimist, din al cărui „cerc" mai restrâns au făcut parte Valeriu Cristea, Lucian Raicu, bucovineanul Marin Tarangul (ex-deţinut politic pentru „uneltire împotriva orânduirii sociale", emigrat la Paris în 1979 unde va susţine rând pe rând trei doctorate), exuberantul Miron Kiropol şi persiflantul Virgil Mazilescu.

De pagini pline de umană înţelegere, reconsiderare şi chiar elogii se bucură Tiberiu Utan (redactor şef la „Gazeta Literară" între 1962 şi 1967), Valeriu Cristea (cu a sa carte "testamentară" «Bagaje pentru paradis» , Lucian Raicu (noul coleg venit la „Gazeta literară" din 1962, stins la Paris în 2005, erudit şi original eseist şi critic empatic, printre altele, al universului ionescian, de unde şi aforismul său „nimic din ceea ce este ionescian nu-mi este străin"), febrilul şi „oniricul" Sorin Titel, Dana Dumitriu,

„modelul" Mircea Iorgulescu, Dan Laurenţiu, poetul ce scrisese:"Toată viaţa mea/nu a fost/decât boală şi artă/ceea ce am câştigat/ nu va a fost decât sentimentul morţii" (petrecute în 1998), surprins totuşi în jurnal într-o fază avansată, jenantă de euforie bahică.

Să exemplificăm felul somptuos, învăluitor şi totuşi algebric, marea simplitate aforistică a dicţiunii la care a ajuns diagnoza critică a lui Gabriel Dimisianu: „Cotidianul, contingentul, lumescul, sunt marcate în viziunea sa (a lui D. L., n.n.) de un semn negativ, delimitează un ţinut al răului, un spaţiu al descompunerii şi înjosirii, al maculărilor nedorite. Sunt „grămada de gunoi a oamenilor" pe care poetul fusese abandonat, uitat pe nedrept. Şi nu pregetă, pentru această impardonabilă nedreptate ce i s-a făcut să-l chestioneze pe Creator, căruia în zadar îi slujise, în zadar îi fusese „robul cel mai fidel", „la porţile aurite"(....)."

De o la fel de pătrunzătoare analiză se bucură firea „retractilă, nesociabilă, bănuitoare" a Florenţei Albu în tandem cu poezia acestei nefericite, bacoviene „fiice a Bărăganului": "Să nu faci nimic/să nu faci decât să te uiţi/în golul istoric/să faci istorie privind în gol/ascultând aclamaţiile/ovaţiile Golului-Gol". Este un citat extraordinar al mizei existenţiale a poetei, un mesaj făţiş antitotalitar. Emoţionante pagini scrie Gabriel Dimisianu despre omul şi poezia lui Cezar Baltag (ilustrându-şi analza cu un text poetic ce nu poate lipsi din nicio antologie a poeziei române postbelice). Sub titlul „Martorul obosit" Florin Mugur, mort doar la 57 de ani, este asemănat cu protagonistul cărţii *M. Blecher, mai puţin cunoscut.* De o amplă evocare are parte poezia colegului său de la „România literară", Ion Horea, cu ocazia împlinirii a 70 de ani, reîntâlnirea la USR pe 30 decembrie 1989 cu Dumitru Ţepeneag, părintele onirismului (alături de Dimov, Daniel Turcea, Emil Brumaru, Virgil →

DIALOG EPISTOLAR PE O TEMĂ DATĂ DE ION CREANGĂ

(urmare din p. 23)

obiceiul la scăldat, de pe când Adam-Babadam. După asta, mă mai scufundam de trei ori la rând, pentru Tatăl, pentru Fiul şi Duhul Sfânt, şi înc-o dată pentru Amin. Apoi mă trăgeam încetişor pe-o coastă, la marginea bălţii, cât mi ţi-i moronul, şi mă uitam pe furiş cum se joacă apa cu picioruşele cele mândre ale unor fete ce ghileau pânza din susul meu. Mai frumos lucru nici că se mai poate, cred!"

Ar fi de lămurit aici glosa *gligan, găligan* – din bulgară, *glig* (mistreţ), cu sufix augmentativ *-an*, precum în *băiat, băietan*, ceea ce înseamnă că zbânţuitul de Ion era destul de mărişor, după cum l-ar trăda şi interesul pentru jocul apei „cu picioruşele cele mândre ale unor fete ce ghileau pânza" în ... amonte! Această vârstă ieşită din „ştioalna" copilăriei este probată şi prin comparaţia „cât mi ţi-i *moronul*" – venind în limba română, aşijderea de la bulgari, *moruna* – peşte ce atinge chiar şi opt metri lungime în Marea Neagră, spre a nu mai pomeni şi de *icrele negre*!

Descripţia „obiceiului" de pe malul Ozanei are însă, dincolo de hazul goliciunii flăcăuaşului privind cu poftă la picioarele fetelor ce-şi albeau pînzele, un melanj interesant de elemente păgâne şi creştine, ca să nu spunem chiar o precaută solidaritudine, *„făcînd parte dreaptă"* şi Dumnezeului *creştin*, cu piatra descântată la urechea *dreaptă*, şi diavolului *păgân*, cu cea ţinută la urechea *stîngă*, aruncate razant pe suprafaţa apei, spre deosebire de cele destinate ferecării puterii diavoleşti – încuierii dracului ori a ştioalnei –, care trebuiau azvîrlite vîrtos în sus şi cît mai sus, astfel încît să cadă cu putere drept în mijlocul bulboanei. Cea din urmă vorbă conferea ceremoniei caracter sacrosanct prin cuvîntul *Amin*, din ebraicul *Amen*, adică *Adevărat*!

Altfel sus, copiii nu se jucau pur şi simplu, ci prin asemenea „obiceiu" descântător purificau apa în care-şi făceau scăldă şi îndepărtau răul sau spurcăciunea ce s-ar fi apropiat şi le-ar fi betejit trupurile curate.

Diminutivul *auraş* îşi are totuşi temeiul, oricît de firav, în chiar obîrşia pietrelor de rîu din toate ţinuturile româneşti. Precum povestesc şi cele trei rîuri din Bucovina: *Suceava*, cu pietre roşii, maronii, albastre, verzi, albe, negre şi chiar împestriţate cu fire aurii, aduse de la Şipotele şi Izvoarele Sucevei; *Moldova*, cu grăunţe de fier, aramă şi argint, cărate cu harabaua spre Mănăstirea Humorului – *Humor* însemnînd *repede*, întocmai ca *Bistriţa* –, unde meşterii şi călugării *băiaşi, băieşi* le lămureau (limpezeau şi străfirau) prin foc şi pară, ferecînd icoane, cărţi de învăţătură sau chiar o statuie înfăţişînd-o pe Maica Preacurată cu Pruncul Iisus în braţe şi Voievodul Ştefan închinîndu-li-se, statuie trimisă prin anul 1480 şi ceva în Italia, către Mănăstirea din Loretta, unde era cuprinsă *Casa* (coliba) în care s-a născut Fecioara Maria!!! – şi *Bistriţa*, cu boabe de aur, pe care băieşi le hăituiau peste cîte o blană de oaie priponită cu lîna în sus între bolovani, iar după două-trei zile, spînzurînd-o la soare, o scuturau de aur şi rîului i-a rămas numele pînă în ziua de astăzi *Bistriţa Aurie*.

Iar dacă am priceput miezul cuvîntului *auraş*, parcă ar fi vremea să ne întrebăm „cum rămîne de se leagă" asemenea slovă de ...vorba *păcuraş*, care n-are nici în clin, nici în mînec de a face prăci nemică nici cu ciobanul din *pecorarius* latinesc, strecurat din *pecus, -oris*, turmă de oi, cu izvorul fonetic în *pecunia* - oaie, ci mai lesne ar fi de aflat în numele meşteşugarului ce extrage *fier, aramă, argint, aur* sau *păcură, dohot* din pielea – prin Bîrgaiele Bistriţei drumul asfaltat e numit de oamenii locului *drum de piele*! – sau măruntaiele pămîntului, adică *băieş, băiaş, păcurar* sau *dohotar*. Pentru că aceşti specialişti lucrau într-o macro-industrie, înzestrată cu poloboace sau cofe dolofane, nu avem în limba marilor şi bătrînilor înaintaşi diminutivele *păcurăraş* sau *dohotăraş*. Copilul şi-a aflat însă o semantică pe măsură întrucît piatra apotropaică lipită de urechea lui era destul de mică, drept pentru care a botezat-o cu două înţelesuri: al metalului, *auraş*, precum şi al meşterului, *păcuraş*.

De luat în seamă interdicţia ca scăldatul copiilor să nu fie îngăduit decît după Sf. Ion, de la 24 iunie, motiv pentru care în popor Sfîntului Ioan Botezătorul i se spune şi „Ionaş ce încălzeşte apele", precum şi într-un descîntec similar celui de pe valea Ozanei: *„Măi Ioane – Scintioane, / Scoate-mi apa din urechi / Că ţi-oi da un castravechi."*, cu amănuntul că pruncul „Sare într-un picior şi zice de 3 ori aşa... i-o ieşit apa pe două pietre calde, uscate, puse la ureche." (Emilia Comişel, *Folclorul copiilor*, Studiu şi antologie, Editura muzicală, Bucureşti, 1982, texte, nr. 28, p. 127, versurile citate de Ion Creangă figurează întocmai sub nr. 14, p. 124-125, text cules de la Andrei Pavel, 8 ani, sat Spulber, judeţ Putna, 1937, şi de la Andronache Ilie, 14 ani, din sat Salcia, judeţ Teleorman, 1940; cu melodia 20, p. 276, culeasă de la Popescu Maria, 12 ani, sat Ogretin, judeţ Prahova, 1948)

În unele locuri copiii i se adresează doar *apei*, cu promisiunea recompensei în *brînză*, ceea ce-i o reminiscenţă din interdicţia să nu te scalzi pînă nu ai mîncat urdă sau caş proaspăt: *„Ieşi, apă, dintr-o ureche, / Că-ţi dă neica brînză veche; / Ieşi, apă, dintr-amîndouă, / Că-ţi dă neica brînză nouă."* (ibidem, text nr. 18, p. 125, cules de la Toma Ioana, din sat Măneşti, judeţ Argeş, 1941, şi melodie nr. 163, p. 299, culeasă de la Popa Octavian, din sat Măţău, judeţ Argeş, 1940) Altă invocaţie îl pomeneşte pe Mihai (probabil voievodul muntean) şi pe Iuda: *„Ieş, apă, din ureche, / Că-ţi dă neica para veche / Cu un mai, / Cu un pai, / Cu căciula lui Mihai. / Dă-mi încoace druga, / Să omor pă Iuda, / Iuda a murit, / Apa a ieşit."* (ibidem, text nr. 23, cules de la un grup de copii din satul Andronache, 1936, din Brătăşanca, judeţ Prahova, 1948)

Uneori copilul invocă un personaj bizar: *„Ţui, ţui, papagui, / Scoate apa din gutui; / Scoate apa din urechi, / Că ţi-oi da parale vechi; / Şi ţi-oi spăla cofele / Şi ţi-oi bate dobele."* (ibidem, text cules de la Farcaş Maria, din sat Izvoare, judeţ Prohova, 1942, p. 125, şi melodia nr. 21, culeasă de la un grup de copii din Oteşani, judeţ Vîlcea, 1936, p. 304)

Piatra lipită de ureche pare a fi înzestrată cu funcţia aspiratoare a lipitorilor, căci copiii cîntă şi următoarele: *„Lipitori, lipitori, / Scoate apa din urechi / Că ţi-oi da parale vechi. / Tu-ncui, eu descui / Cu cheia vornicului, / Împrejurul satului, / Taie apa dracului."* (ibidem, nr. 26, p. 126, text cules de la un grup de copii din Turnu Severin, jud. Mehedinţi, 1975)

Ritualul cu apa extirpată din ureche se desfăşoară după următorul scenariu: descîntătorul ...descîntatului pornit să-şi deşarte urechea burduşită cu apă caută o piatră arătoasă, rotundă şi subţire, albă, verde, albastră, neagră, sidefată, însă uscată şi caldă; o aşează apăsat peste ureche, se apleacă spre pămînt cu urechea descîntabilă şi sare cît mai sus în piciorul din acea parte a trupului, spre a spori forţa gravitaţională, amăgind-o şi prin cîntecul *„Auraş păcuraş, scoate apa din urechi"*, cu promisiunea fermă că-i va da *„parale vechi"*, adică monede din aur veritabil, încărcate cu puteri miraculoase; că e vorba de o treabă metalurgicoasă, i se alătură şi făgăduiala ecologistă *„Şi ţi-oi spăla cofele"* în care se clătea nisipul aurifer, dintr-un motiv uşor de înţeles – aurul, fiind un metal sacru, e mare păcat să se lucreze cu mîini murdare sau cu vase aşijderea.

„Şi ţi-oi bate dobele" nu-i decît iconul sărbătorii ce trebuie să încununeze orice lucrare curată, spornică şi plăcută lui Dumnezeu, întrucît a fost desăvîrşită în hotarele dintre Adevăr, Bine, Frumos, Libertate şi Dreptate, chiar cînd e vorba de o joacă a copiilor.

Încît nouă, nişte moşnegi hăituiţi de ogarii chihăind etimologii greu desluşibile, nu ne rămîne decît să căutăm cîte o piatră pe măsura urechilor noastre clăpăugite de curiozităţi şi să tropăim într-un picior, cînd în stîngul, cînd în dreptul, cu atît mai vîrtos cu cît încă nu avem trebuinţă de vreun sufix cîrjalnic!!!

...copiii nu se jucau pur şi simplu, ci prin asemenea „obiceiu" descântător purificau apa în care-şi făceau scăldă şi îndepărtau răul sau spurcăciunea ce s-ar fi apropiat şi le-ar fi betejit trupurile curate.

⟶ Mazilescu, Sorin Titel) despre care Dimisianu scrisese cel dintâi. Din acest curent al legiferării visului se vor nutri optzeciştii până la Corin Braga (n.1961).

Spre a nu fi bănuiţi de apologie, nu ne putem reprima două observaţii: 1) omisiunea din propria biografie a perioadei 1964-1965, când, aflăm de pe Internet, criticul a lucrat la cotidianul „Scânteia"; 2)onestul critic nu suflă o vorbă despre tinereţea revoluţionară a foiletonistului Nicolae Manolescu, plină de clişeele ideologice ale realismului socialist (vezi cartea lui M. Niţescu), devenit din 1990 directorul R.L. Reciclându-şi din mers viziunea estetică, autorul „Contradicţiei lui Maiorescu" a rămas în amintirea lui Gabriel Dimisianu nici mai mult nici mai puţin decât un „seducător", a cărui *ars scribendi* performa, fascina, magnetiza, nu numai prin fosforescenţă şi grila exclusiv estetică, ci şi prin continuitatea sacerdoţiului critic şi optimismul contagios al crezului său în revenirea la normalitate a societăţii româneşti. Aşa o fi! Şi totuşi, est modus in rebus... acest tip de exaltare nu vă stă în fire, domnule Gabriel Dimisianu..

Paginile de jurnal sporadic scris cu vădit scop autoterapeutic se citesc cu acelaşi interes. Adept al „dezbinării clarificatoare" din sânul breslei de după 1990, criticul îşi dă la iveală côté-ul uman (a se vedea vizitele la spital la eterna secretară şi colegă Andriana Fianu, răpusă în anul 2000 de leucemie acută, şi devenită membră post-mortem a USR prin diligenţele lui G.D.), are chiar puseuri de sinceritate (nu-i place să fie sărbătorit!, în schimb îi plac filmele cuplului Stan şi Bran), autocritice, şi chiar de răsfăţ, evocă sejururile de la Cumpătu (unde profesorul Vicol, şahist redutabil, îl aştepta şi la 94 de ani), de la vila scriitorilor de la Neptun. Trece în revistă participativ moartea (sinuciderea?) lui Deşliu în largul mării, moartea în 1992 a dramaturgului Băieşu în America (ce-l angajase între 1967 şi 1968 la „Amfiteatru"), moartea în 1996 a lui Mircea Ciobanu („56 de ani neîmpliniţi"). Autorul „se decomprimă" consemnând banalităţile vieţii, dar şi ecourile unor alegeri politice, mărturisindu-şi opţiunea pentru „Emil". Şi din nou acordă spaţiu şi timp nefericirii: moartea lui Marin Sorescu în 1996, a lui Tomozei, a lui Cezar Baltag, a pictoriţei Geta Năpăruş în 1997, în 1998 a lui Ştefan Bănulescu, la a cărui înmormântare ia parte. Cartea se termină cu moartea şi participarea diaristului la înmormântarea lui Geo Dumitrescu în 2004 („s-a petrecut într-o dezolantă discreţie".

Nu lipsesc deplasările la Craiova, la Chişinău, la Brăila sau in Italia (cu microbuzul Uniunii), convorbirile telefonice cu Costache Olăreanu, cu Livius Ciocârlie, participarea ca autor la lansarea volumului „Lumea criticului", întâlnirile admirabile, de pildă cea cu N. Stroescu-Stânişoară etc.

Scriitura, despre a cărei geneză şi gestaţie criticul face preţioase mărturisiri, nu este lipsită de suspens, umor amar sau poantă finală, şi nici de spirit autoproiectiv.

Mariana Şenilă-Vasiliu

O istorie subiectivă a artei (I)

„Qui pourait tuer l'immortalite." **Malraux**

Obiectivitatea totală în artă este imposibilă, lucru de care profită criticii versatili de odinioară ca şi de acum - câte vernisaje, tot atâtea genii. Nu poate fi vorba de obiectivitate în artă şi din cauză că niciun alt domeniu nu include atâtea păreri subiective. Ar fi, deci, absurd să pretind că prezentul top ar fi altcum decât tot subiectiv. El propune o selecţie doar, la care cititorul poate să adere sau pe care poate să o conteste. Pe de altă parte este necesar, pentru a fi înţeleasă, să explic care au fost criteriile pe baza cărora a fost alcătuit. Mai întâi n-am ţinut cont de calificativul „cel mai", eliminând astfel din selecţie tablourile „celor mai mari" pictori din toate timpurile, fie pentru că erau prea cunoscute şi, deci, aş fi mers pe o cale prea bătută, fie că oricât ar fi fost de celebri şi admiraţi pictorii, lucrările lor nu mă mişcau. În al doilea rând am preferat picturile mai puţin cunoscute, peste care istoricii de artă, când nu le-au ignorat, au trecut doar în fugă. N-am ţinut cont doar de desăvârşirea plastică a picturilor prezentate, ci şi de emoţia pe care o transmit, cea care face ca privitorul să intre în empatie cu pictorul. Din start am exclus acele opere de artă cu caracter demonstrativ-teoretic, pentru că, exceptând epoca modernă, pictura nu s-a făcut cu teorii. A nu se confunda însă ştiinţa de a picta cu teoriile care n-au precedat niciodată artă, ci au fost doar concluziile unor fenomene/curente. Ştiinţa precede actul artistic - fără învăţare n-au pictat decât naivii, restul a beneficiat de o educaţie -, pe când teoretizarea, devenită tic în ultimele aproape două sute de ani, au făcut-o persoane exterioare artei, cel mai adesea oameni de litere sau artişti care au putut în acest fel să recupereze handicapul mediocrităţii artei lor prin susţinerea teoretică (vezi cazul André Lhote, forte în plan teoretic, dar plat în plan pictural). În fine, eu însămi fiind înainte de toate artist creator, venind din interiorul profesiei, e firesc să am propriile afinităţi, deci să fiu subiectivă.

Pentru onestitatea mărturisirilor, am preferat să prezint mai cu seamă acele picturi pe care le-am văzut la locul lor în muzee şi doar în cazuri cu totul deosebite să risc să scriu despre lucrări pe care nu le-am văzut, însă ale căror semene, de acelaşi autor, îmi erau prea bine cunoscute. Ideea selecţiei a fost drastic constrângătoare, pe dinafară rămânând puzderie de alte opere de artă pe care le admir şi le iubesc cu egală tandreţe precum pe cele aici prezentate. Inima e mai cuprinzătoare decât mintea şi sufletul mai larg decât raţiunea care sacrifică adeseori lucruri care ne sunt la fel de dragi precum cele pe care le reţinem din motive de logică. Îi las, de aceea, iubitorului de artă libertatea de a fi sau nu de acord cu propunerile mele.

DE LA ANONIMUL DE LA LASCAUX, LA GOYA

În faţa fenomenului de disoluţie a artei actuale, nu poţi să nu te întrebi cum de a reuşit pictorul din Paleolitic să creeze din nimic o capodoperă precum cea din grota Lascaux?

Picturile parietale de la Lascaux. Perioada Paleoliticului superior (auragnascian) Franţa - provincia Dordogne

Muzeul parizian Orsay este celebru mai cu seamă datorită multitudinii de picturi impresioniste pe care le deţine, începând cu *„Dejunul pe iarbă"* a lui Manet. Însă tot la Orsay, în două sau trei săli, pot fi văzute şi uriaşele tablouri ale pictorilor oficiali din a doua jumătate a secolului XIX, porecliţi „pompierişti". Având atâtea frumuseţi de văzut, mi-am zis că nu merită să pierd vremea cu aşa ceva. Cum însă îmi displace negarea fără argumente, într-o bună zi am trecut pragul acelor săli unde era expusă pictura pompieristică pentru a mă lămuri asupra motivului negării violente de către impresionişti a artei acestora. Tixite cu pânze supradimensionate, înfăţişând subiecte pe măsură, mai cu seamă istorice, pictate după reţetă, cu meşteşug, dar fără har, „pânzeturile" erau deprimante. Cu deosebire pictura lui Cormon intitulată *„Epoca de piatră"* m-a înfiorat prin aspectul ei de dioramă istorică. Caravana umană îmbrăcată în piei de animale, cu feţe îndobitocite se târăşte printr-un peisaj deşertic înspre niciunde. Comentând *„l'afreux tableau de Cormon"*, George Bataille susţinea ideea că acesta ar fi fost inspirat de nişte versuri ale lui Victor Hugo. O fi aşa, însă creaţia plastică îi aparţine în întregime celui mai conservator dintre academişti a cărui prezenţă în juriile Saloanelor însemna respingerea sistematică a tablourilor impresioniste.

Trecând peste comentariul acid al lui G. Bataille privind acel „cumplit tablou", pe mine m-a îngrozit altceva: primitivii aceia înfăţişaţi de Cormon să fi fost autorii minunatelor picturi parietale din regiunea franco-cantabrică, în mod special a celor de la Lascaux şi Altamira? Aşa să fi arătat stră-stră-străbunii pictorilor de azi, nişte monştri cu frunţile teşite şi priviri animalice? Ăştia să fi fost creatorii Artei, a doua întrupare spirituală după Cuvânt? Când, cum şi care au fost minţile atinse de genialitate încât, la scară umană să repete gestul demiurgic al creării, în paralel cu Dumnezeirea, a unei alte lumi, cea a Artei, singura care îl ridică pe om deasupra condiţiei animale?

Picturile de la Lascaux au însemnat pentru mine revelaţia cea mare asupra ce înseamnă a picta. După ce mă chinuisem patru ani şi jumătate în Şcoala Medie/Liceul de Arte Plastice de la Cluj, desenând gipsuri şi pictând naturi statice cu mere, rezultatul era zero. Până în ziua când noul profesor, Ion Mitrea, ne-a adus în atelier un album cu picturile rupestre de la Lascaux. Într-o clipă am înţeles că pictura înseamnă cu totul altceva decât stupidul întins al vopselei între limitele conturului străchinii cu mere ori a pictării mocăite a unui portret. Vederea picturilor de la Lascaux a însemnat pentru mine momentul trezirii cum spun budiştii, al revelaţiei privind libertatea de exprimare în pictură. Deşi nu aveau la îndemână nimic din uneltele pictorului profesionist de azi; deşi pictau la lumina unor feştile improvizate, pe o suprafaţă improprie şi accidentată; deşi drept culori se serveau doar de oxizi de fier, de pământ, negru de fum şi niscaiva argilă pe care le puneau, doar ei ştiu cu ce pensule încropite, imaginile create de primii *homo sapiens* cu multe milenii înainte de Hristos sunt de o uluitoare frumuseţe şi prospeţime, astfel că la început nimănui nu-i venea să creadcă că *„Sixtina Paleoliticului"*, cum a fost numită pictura din grota de la Lascaux-Montignac, a putut fi realizată de nişte primitivi. Ca şi în cazul Altamira, mulţi au fost tentaţi să creadă într-o mistificare a vreunui artist modern atât de spontan arăta desenul, atât de proaspătă pictura şi atât de bogată fantezia „pitecantropului" care a umplut pereţii stâncoşi ai peşterii cu imagini ale celor mai diverse animale. Ca să revină la acel moment de har al pictorului paleolitic, artei i-au trebuit milenii. Trasate cu şomoiogul, cu cine ştie ce pensulă primitivă sau băţ, liniile sunt

de o incredibilă supleţe şi precizie: ele pun în mişcare imaginile, le dinamizează. Sunt linii vii care prin modulare crează senzaţia de volum, deşi respectă întru totul regula nescrisă a suprafeţei plane. Primii pictori deformau imaginile pentru a obţine cea mai mare expresivitate. O singură nedumerire am: dacă erau capabili să picteze atât de realist vietăţile, pentru care motiv atunci când reprezentau omul recurgeau la un schematism infantil? Ideea că nu l-ar fi putut desene pe om la fel de bine ca pe taur, nu are temei. Aceiaşi ochi care observă animalul, îl văd la fel de clar şi pe om; aceeaşi mână sigură care contura imaginea bovideelor sau ecvidelor, l-ar fi putut la fel de bine „încondeia" şi pe om. În fond, trebuie acceptat adevărul după care aceeaşi pereche de ochi vedea totul şi la fel, şi că acelaşi creier îi dicta mâinii cum să traseze conturile.

Legenda după care pictura s-a născut atunci când o tânără grecoaică a trasat profilul iubitului său ce pleca într-o călătorie pentru a-i păstra amintirea, e frumoasă dar falsă. Pictura s-a născut în realitate în Paleoliticul Superior, acum vreo 15-20.000 de ani. Ignorată din motive mai practice în perioadele următoare, pictura s-a trezit din uitare relativ târziu, după trecerea mai multor milenii, dar i-au fost necesare tot pe atâtea mii de ani ca să revină la marile virtuţi ale începutului: simplitate, spontaneitate, exprimare liberă. Artiştii care au gândit tot pe atât de mult pe cât au lucrat, precum sculptorul Brâncuşi, de exemplu, au înţeles că pentru a evolua, arta trebuie să se întoarcă la origini, la caracterul său simbolic şi la capacitatea de sinteză, ambele pierdute nu se ştie de ce pe drum. Nu la copierea aparenţelor, ci la fondul gândirii „primitive", care nu e deloc primitivă...

În faţa fenomenului de disoluţie a artei actuale, nu poţi să nu te întrebi cum de a reuşit pictorul din Paleolitic să creeze din nimic o capodoperă precum cea din grota Lascaux? Cu nişte unelte rudimentare şi o minte presupus redusă a creat ceea ce, pe bună dreptate este numită *„Sixtina Paleoliticului". Ex. nihilo, nihil* - se zice. Pe dos, din nimic, cu mai nimic, dar plin de har şi simţire, unul din acei auregnasieni, mizerabil înfăţişaţi de Cormon, a atins poala Celui-de-sus, care i-a dăruit genialitate şi harul Creaţiei. Arta într-un cuvânt.

„FLORA DE LA STABIAE". Pictură murală romană în encaustică, sec. I î.Hr. Muzeul din Neapole

Istoria omenirii e plină de paradoxuri. Erupţia Vezuviului din 24 august 79, o catastrofă pentru locuitorii din preajma vulcanului (au fost îngropate atunci sub lavă şi cenuşă vulcanică oraşele Pompei, Herculanum şi Stabiae), a devenit binefacere pentru arheologi şi loc de pelerinaj istorico-turistic pentru publicul interesat de antichitate. Cel mai popular din cele trei oraşe, care este şi cel mai bine conservat, este Pompei. Într-una din vilele scoase la lumină de sub stratul gros de cenuşă, Vila Misterelor, poate fi admirată o capodoperă a picturii romane, impropriu numită uneori „Nunţile Aldobrandine". În realitate fragmentul de frescă/encaustică cu acest titlu se află în muzeul Vaticanului. Friza cu acest subiect îmbracă pereţii încăperii pe laturile sale; ea are drept fundal al scenelor rituale în desfăşurare acel

roşu special cald bătând uşor în cărămiziu ce poartă numele de *roşu pompeian*. Fresca, cum este ea de obicei numită, are un secret tehnic datorită căruia cu toată trecerea timpului, culorile s-au păstrat foarte bine: după executarea picturii pe tencuiala special preparată, în final se aşternea pe întreaga suprafaţă, cu ajutorul unor rulouri de marmură încălzite, un strat de ceară de albine. După unii, ceara ar fi fost utilizată chiar la prepararea culorilor, însă prima tehnică e şi cea mai simplă şi cea mai eficace. Procedeul tehnic poartă numele de *encaustică*.

Deşi frumuseţea picturii de la Vila Misterelor m-a amuţit de încântare prin desen, compoziţie şi colorit, slăbiciunea mea în materie de pictură antică romană este *„Flora de la Stabiae*“. De fapt ar trebui să i se spună simplu, Flora, dar numele orăşelului Stabiae aşezat în partea de S-V a golfului Neapole, între Pompei şi Sorento, cunoscut azi sub denumirea de Castellammare (di Stabia) s-a lipit atât de puternic de pictură

încât nu mai pot fi despărţite. Decapată, pictura a fost transferată din vila în care a fost descoperită şi dusă la Muzeul din Neapole.

„Flora de la Stabiae“ este una dintre cele mai frumoase imagini ale unui spate feminin, poate chiar unicul spate elegant şi plin de graţie care trădează şi frumuseţea nevăzută a feţei modelului. Imaginea pictată e de o dezarmantă simplitate; pe un fundal verde pal crud cum e vegetaţia în primăvară păşeşte o tânără cu un coş de flori în braţe culegând din mers alte rămurele înflorite. Deşi văzută din spate, mişcarea trupului are graţie amintind deopotrivă şi de siluetele feminine de pe vasele ceramice greceşti, dar şi de cele botticelliene. Spre deosebire însă de acestea, mişcarea Florei este reţinută, abia simţită. Capul pe trei sferturi întors, mâna care culege flori şi abia ridicarea uşoară a tălpii picioarelor, la atâta se reduce mişcarea ei. Risc să cred că mersul ei este mai mult interior decât exterior aşa cum se întâmplă în cazul *Graţiilor* pictate de Botticelli ori a siluetelor de pe ceramica antică elină.

Mişcarea este sugerată mai mult de linia veşmintelor redusă la minimum. Chitonul ocru auriu subliniază anatomia suplă şi delicată a trupului tânăr. Un văl albăstrui, drapat în cute largi îl caligrafiază de la umăr până la poale; o uşoară curbă ce taie cromatic chitonul sugerează imaginea de vioară a corpului Florei. Ocru auriu, albăstrui, câteva pete fine de alb ce sugerează florile şi puritatea, totul pe un fond verde pal, cam la atât se reduce culoarea, însă judicioasele raporturi dintre ele dau impresia de bogăţie cromatică.

Scriind despre pictura romană antică, istoricul de artă rus Mihail Alpatov se grăbea să reproşeze că ea *„nu cunoaşte o mişcare logică, în stare să pătrundă până în profunzimea tabloului“*. Vrednicul şi harnicul academician Alpatov fie a uitat că nu se judecă cu aceeaşi măsură arta diferitelor epoci, fie i-a scăpat faptul că în pictura murală cea care dictează este bidimensionalitatea peretelui ce nu trebuie agresată prin niciun fel de adâncimi perspectivice ori de modeleuri barbare de genul celor de care André Lhote îl acuza pe Caravaggio spunând că „pictează aşa cum se duc soldaţii la cârciumă“, adică violent.

Scriind despre *„Flora de la Stabiae“* am riscat să folosesc cuvinte ajunse azi de dispreţ criticii de artă: graţie şi frumuseţe. Totuşi, fără a cădea în dulcegărie, ele exprimă cât se poate de exact calităţile picturii de acum aproape două mii de ani. Scoaterea ei la suprafaţă a însemnat pentru arheologii care au descoperit-o exact ce reprezintă imaginea pictată a Florei, sosirea Primăverii.

***PORTRETUL UNUI BĂRBAT CU BARBĂ*. Pictură din oaza Fayum. Encaustică şi tempera; a doua jumătate a secolului II. Muzeul Puşkin, Moscova**

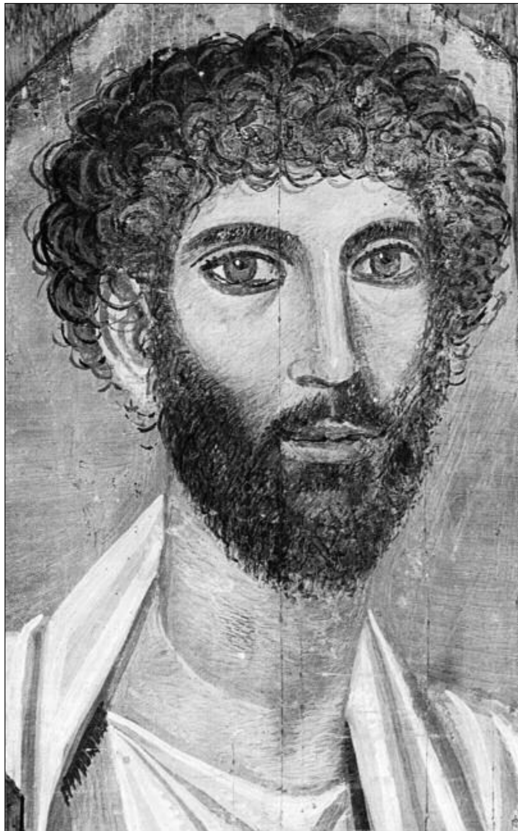
Supremele calităţi ale marilor opere de artă sunt originalitatea viziunii şi frumuseţea artistică. Înţelegea asta prea bine Serghei Diaghilev, critic de artă (a organizat prima expoziţie de pictură impresionistă în Rusia), fondatorul, împreună cu Leon Bakst a Baletului Rus şi maestru de dans, care le cerea artiştilor un singur lucru: *„Miră-mă!“* Fără calitatea de a uimi, nicio operă de artă, pictură, dans sau muzică, nu stârneşte interes. Există în marile muzee ale lumii galerii întregi prin care vizitatorul trece cu privirea inertă, fără cea mai mică tresăsire de interes cu toate că, la vremea lor respectivele opere erau considerate perfecte. Aşa se întâmplă, de exemplu, cu pictura neoclasică, cu cea academică şi „pompieristică“, tus'trele „perfecte“ şi reci precum sloiurile de gheaţă. Nu miră, nu încântă, nu-l opresc pe vizitator din maratonul muzeistic, nu emoţionează şi n-au urmă de zvâcnet de viaţă. Dar câtă uimire stârnesc portretele de la Fayum!

Descoperirea în 1887, în oaza Fayum din Egipt a ciudatelor mumii cu feţele acoperite de portrete pictate a stârnit un uriaş val de interes atât în rândul arheologilor, cât şi al întregii lumi. Până atunci nu mai fusese văzut aşa ceva, era un fenomen unic, fără precedent, dar şi fără urmări. De la primul studiu despre civilizaţia şi arta egipteană, *„Voyage en haute et basse Egipt“* a lui Vivant Denon, publicat în 1802, şi până în 1887 se încetăţenise ideea unei arte egiptene canonice, imuabile, care nu s-a abătut milenii întregi de la tradiţie. Singura excepţie a făcut-o foarte scurta şi eretica perioadă amarnită, cea a domniei lui Ahnaton/Ehnaton între 1364 şi 1347. Ritualul funerar presupunea îmbălsămarea, mumificarea, închiderea mumiei defunctului în mai multe sarcofage, pe care era sculptată figura defunctului. De portrete pictate, nici pomeneală. Şi totuşi, mumiile descoperite la Fayum aveau faţa acoperită cu chipul defunctului pictat. Nu oricum, ci realist, puternic individualizat şi tratat în cea mai modernă manieră picturală.

Ceea ce s-a petrecut în oaza Fayum, dar şi la Antinoe este un caz greu de clasificat. Petrecut după ocupaţia Egiptului de către romani - după bătălia de la Actium şi sinuciderea Cleopatrei, ţara a devenit provincie romană -, fenomenul Fayum este încadrat ba în arta egipteană, ba în cea romană. Atunci când nu este ignorat. În realitate este vorba de o contopire artistică romano-egipteană. Din întâlnirea dintre conservatoarea tradiţie egipteană şi pictura romană s-a creat o artă care deşi conţine ambele caracteristici are drept rezultat altceva decât însumarea matematică a acestora. E altceva şi altcum, unic şi superior amândurora.

Dinastia Ptolemeilor, care a stăpânit Egiptul timp de aproape trei secole a înţeles un lucru esenţial, că nu puteau să impună unei civilizaţii atât de vechi, cultura şi arta greacă care le era străină. Prin urmare, în loc să forţeze nota, au înţeles să se adapteze ei la cutumele milenare egiptene, obiceiuri, tradiţii, religie şi cultul morţilor. Romanii, care au stăpânit Egiptul după ei, au preferat la rândul lor o politică prudentă, încercând mai degrabă o împăcare a contrariilor, inclusiv în ce priveşte religia şi cultul morţilor. Nu mai e de mirare, de exemplu, răspândirea în arealul religios roman al cultului zeiţei egiptene Isis, dar nici adoptarea în arta egipteană a portretului în maniera celor pictate la Pompei. Nu că portretul ar fi lipsit din arta egipteană, el abundă în sculptură şi în pictură, însă caracteristicile - esenţializarea trăsăturilor şi a volumelor, atemporalitatea şi accentul pus pe generalizare -, îl deosebesc radical de portretul roman, individualist şi realist în redarea expresiilor chipului până la limita naturalismului. Pe portretele de împăraţi romani se pot face studii psihiatrice, atât de bine sunt surprinse trăsăturile de caracter, lucru greu de citit însă în trăsăturile faraonilor egipteni, solemni, rigizi şi cu o expresie alb-neutră pe faţa sculptată.

Portretele mumiilor de la Fayum sunt cu totul altceva şi altcumva. Ca să se înţeleagă acest lucru, trebuie specificat că ele erau realizate după model, în timpul vieţii, iar nu post-mortem cum se întâmplă cu portretele din pictura sau basoreliefurile egiptene. De aici suflul de viaţă care anima chipurile, de aici autenticitatea expresiilor, de aici energia imprimată în priviri care este foarte vie. Ochii mari ai celor portretizaţi, o caracteristică a picturii de la Fayum care avea să fie preluată de iconografia coptă/creştin-egipteană, au transparenţă şi luminozitate, lucru întâlnit doar în pictura în aer liber, în mod special a impresioniştilor şi, uneori, în portretele de la Pompei. Linia e sigură, culoarea proaspătă şi radiind lumină, tehnica, liberă de orice fel de constrângeri. Cu tot realismul, portretele de la Fayum depăşesc, în calităţi artistice şi spontaneitate, plicticosul gen

al consemnării trăsăturilor fizice ale modelului, şi mai cu seamă perioada în care au fost realizate. Prin larghețea pensulaţiei, unele amintesc de portretele bune ale lui Frans Hals, prin bogăţia cromatică şi rafinament de cele ale lui Renoir. Un portret de femeie marcat de ridurile inerente îmbătrânirii duce cu gândul la chipurile seci şi aşchiate ale lui Bernard Buffet. Când mai ştii şi că abstracţionismul nu-i creaţia lui Kandinsky, ci a lui Apeles, portretistul lui Alexandru cel Mare, devine evident că mult lăudatul modernism în artă nu ţine de periodizarea făcută de istoricii de artă, ci de ceea ce André Lhote numea invariante, de ceea ce rămâne constant indiferent de perioadă. Aşa că nu mai e de mirare când la perioade mari de timp apar viziuni artistice asemănătoare. Goticul are corespondent în expresionismul german al primei jumătăţi a secolului XX, între baroc şi operele perioadei helenistice există similitudini incontestabile, iar viziunea clasică revine ritmic în evoluţia artistică ca o necesitate de reintroducere a elementului raţional de echilibru, după un răgaz mai tulbure când legile creaţiei plastice au fost date peste cap. Reacţia inversă este răspunsul la excesul de rigoare.

Portretele de la Fayum au fost creaţia unor artişti, geniali îndrăznesc să spun, dar ale căror nume precum şi cele ale modelelor lor au fost înghiţite de uitare, dar au supravieţuit timpului şi sunt la fel de vii ca şi în momentul când au fost pictate. Ele continuă să existe şi impresioneze adevăratul iubitor de artă chiar dacă istoricii uită adesea barem să le pomenească.

Scriind despre pictura romană antică, istoricul de artă rus Mihail Alpatov se grăbea să reproşeze că ea *„nu cunoaşte o mişcare logică, în stare să pătrundă până în profunzimea tabloului“*. Vrednicul şi harnicul academician Alpatov fie a uitat că nu se judecă cu aceeaşi măsură arta diferitelor epoci, fie i-a scăpat faptul că în pictura murală cea care dictează este bidimensionalitatea peretelui ce nu trebuie agresată prin niciun fel de adâncimi perspectivice ori de modeleuri barbare de genul celor de care André Lhote îl acuza pe Caravaggio spunând că „pictează aşa cum se duc soldaţii la cârciumă“, adică violent.

Spectacol de folclor palestinian

Eveniment cultural și diplomatic de înaltă ținută la Pitești. Centrul Cultural Pitești și Ambasada Statului Palestina la București au organizat vineri, 22 iulie, în Piața Vasile Milea, un spectacol de folclor palestinian, susținut de un grup artistic din orașul Beit Jala din Palestina, localitate cu populație majoritar creștin-ortodoxă, înfrățită cu municipiul Pitești. Evenimentul, prezentat de poeta Denisa Popescu s-a desfășurat în prezența ambasadorului extraordinar și plenipotențiar al Statului Palestina la București Fuad Kokaly, primarului orașului Beit Jala Nicola Khamis, consilierului municipal Nabila Daqaq, viceprimarilor Municipiului Pitești, Laurențiu Marian Zidaru și Sorin Apostoliceanu. Invitat special a fost primarul orașului Beit Sahur, localitatea de unde provine ambasadorul Palestinei. Manifestarea de un farmec aparte i-a atras pe concitadini, care preț de mai bine de un ceas, s-au bucurat de spectacolul amprentat cu fascinanta cultură a Orientului. Ambasadorul Statului Palestina la București, Excelența Sa Fuad Kokaly a vorbit în deschiderea manifestării: „Ne aflăm aici pentru întărirea relațiilor dintre Primăria Beit Jala și Primăria Pitești, pentru interesele comune ale celor două administrații și o să vă prezentăm o parte din tradițiile palestiniene, prin intermediul Grupului pentru cultură și artă Baladna, care înseamnă Țara noastră. Acest grup ne va oferi o imagine despre cultura și civilizația poporului palestinian, un popor civilizat, care merită să trăiască în libertate, suntem un popor care iubim viața și luptăm pentru viață. Ocupația reprezintă trecutul și nu viitorul, noi suntem ferm convinși că vom scăpa de această ocupație, lucru care va fi posibil cu sprijinul tuturor forțelor care iubesc pacea și libertatea, și cu siguranță orașul Pitești și populația sa sunt alături de noi”.

La rândul său, primarul orașului Beit Jala, Nicolae Khamis li s-a adresat celor prezenți: „Datorită Ambasadei Palestinei în România, acum mai bine de un an, am venit la Pitești, pentru a semna protocolul de cooperare împreună cu actualul primar, domnul Constantin Cornel Ionică, am adresat o invitație Primăriei Municipiului Pitești să participe alături de noi la Festivalul Păcii din Beit Jala. Ne-a onorat o delegație formată din Domnul Primar Constantin Cornel Ionică, viceprimarul Sorin Apostoliceanu și alți reprezentanți ai municipalității. Apoi, am primit și noi invitația de a participa la Simfonia Lalelelor, unde intenționam să aducem și Grupul artistic Baladna, care însă, din motive de viză nu a putut participa, însă a venit acum, spre a vă transmite mesajul nostru cultural. Am lansat deja invitația către Primăria Municipiului Pitești, să participe la Zilele Orașului Beit Jala și la o nouă ediție a Festivalului Păcii, care vor avea loc în perioada 22-25 septembrie. Îl invităm pe Domnul Primar Constantin Cornel Ionică să vină alături de noi cu un grup folcloric de la Pitești, este bine să vizitați orașul Beit Jala, care este aproape de orașul biblic Bethlehem, aveți ce vizita, și mă refer atât la obiectivele turistice, cât și la cele religioase. Cât despre Grupul artistic Baladna, vă pot spune că este format din peste 60 de tineri, băieți și fete, buni cunoscători ai tradițiilor noastre și sperăm ca la ediția de anul viitor a Simfoniei Lalelelor, să participe cu un nou spectacol al tradițiilor palestiniene”.

Oficialitățile locale prezente la eveniment au apreciat demersurile culturale ale prietenilor din Palestina. Viceprimarul Laurențiu Marian Zidaru ne-a declarat: „Este o relație de colaborare care a demarat anul trecut, am urmat procedurile prevăzute de lege pentru această înfrățire, avem o hotărâre a Consiliului Local Pitești, prin care am stabilit schimburi culturale, educative, manifestări artistice și eventuale schimburi economice între orașele noastre. Anul trecut a avut loc un prim schimb de idei și urmează să dezvoltăm aceste relații, mai ales că văd că partenerii noștri sunt încântați de colaborare”.

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Metamorfozele lui Marius Ivanovici

Centrul Cultural Pitești a organizat în luna iulie, expoziția de sculptură sub genericul „Metamorfoze”, realizată de artistul plastic Marius Ivanovici și invitații săi, elevi de la Liceul de Arte Dinu Lipatti, Secția Sculptură. Născut în anul 1975 la Pitești, Marius Ivanovici este absolvent al Facultății de Arte Plastice, Secția Sculptură, din cadrul Universității Naționale de Artă București, promoția 1999. În prezent este profesor la Liceul de Arte Dinu Lipatti din Pitești, unde le insuflă discipolilor săi pasiunea pentru modelarea pietrei și lemnului. Expoziția „Metamorfoze” vernisată în Complexul „Casa Cărții” a fost un argument în această privință, dar și un mod de promovare a artei plastice locale. La vernisaj au participat cu mesaje de apreciere și încurajări viceprimarul Municipiului Pitești, Laurențiu Marian Zidaru, poeta Denisa Popescu, artistul plastic Constantin Samoilă, redactorul-șef al Revistei Carpatica, scriitorul Nicolae Cosmescu, profesorul-poet Constantin Vărășcanu.

Clubul *Cafeneaua literară*

Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Simpozion, o nouă ediție a Clubului Cafeneaua literară. Evenimentul a cuprins o lectură, susținută din propriile creații, de membri ai redacției revistei *Cafeneaua literară*, publicație lunară, editată de Centrul Cultural Pitești și condusă de poetul Virgil Diaconu. Cu acest prilej, au citit din poemele lor poeții Nicolae Ionescu, Liliana Rus, Virgil Diaconu, cărora li s-a alăturat medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, care s-a remarcat prin volumele de versuri, lansate recent, tot la Centrul Cultural Pitești.

Expoziție de caligrafie

Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova expoziția de caligrafie, sub genericul „Armonia scrisului”, realizată de Petre Ghilencea și nepoata sa, eleva Alexia Vasile Ghilencea. Originar din comuna argeșeană Hârsești, autorul este absolvent al unei școli tehnice de construcții civile și industriale, iar după pensionare a urmat cursurile de caligrafie la Biblioteca Județeană Dinicu Golescu, sub îndrumarea profesoarei Lucreția Picui. Nepoata sa, Alexia Vasile Ghilencea are chemarea caligrafiei, desenului, baletului și poeziei. Împreună au vernisat expoziția găzduită de Centrul Cultural Pitești, eveniment la care au luat cuvântul poeta Denisa Popescu, profesoara Lucreția Picui, artistul plastic Constantin Samoilă, profesorul-poet Constantin Vărășcanu, medicul-poet Constantin Teodor Craifaleanu, soția, fiica și ginerele distinsului autor. Atmosfera caldă, familială a fost completată de un moment de balet, oferit de tânăra autoare, Alexia Vasile Ghilencea, elevă la Școala Mihai Eminescu din Pitești.

Pagină realizată de CARMEN ELENA SALUB

Concursul naţional de creaţie poetică „Ion Pillat” – „Acolo unde-n Argeş...”

Ediţia a VIII-a, Piteşti, 14-15 octombrie 2016

Concursul se adresează creatorilor de poezie care nu au depăşit vârsta de 35 de ani, nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor şi nu au volume tipărite. Fiecare concurent va trimite 7 (şapte) poezii (nu mai mult de 10 pagini), purtând fiecare în loc de semnătură un motto care se va regăsi şi pe un plic închis ce va conţine datele personale ale autorului: numele, prenumele, vârsta, profesia, adresa, telefonul etc.

Lucrările, dactilografiate sau culese la calculator în 3 (trei) exemplare, la 1,5 rânduri, Times New Roman, **vor fi trimise** cu menţiunea *Pentru concursul de poezie „Ion Pillat”*, **până la data de 9 septembrie 2016, pe adresa Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş, str. Armand Călinescu, nr. 14, Piteşti, judeţul Argeş, cod poştal 110047, tel./fax: 0248-219080**. Creaţiile trimise la concurs nu se înapoiază.

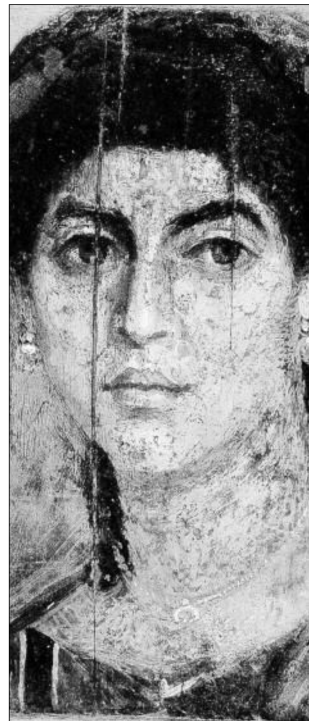
Juriul, alcătuit din specialişti în literatură (poeţi, critici, editori), va acorda următoarele premii: ● Marele premiu al Centrului Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş – în valoare de 1.100 lei; ● Premiul Centrului de Cultură „Brătianu” – Ştefăneşti, Vila „Florica”– în valoare de 500 lei; ● Premiul Bibliotecii Judeţene Argeş „Dinicu Golescu” – Piteşti – în valoare de 500 lei; ● Premiul Revistei de cultură „Argeş” – în valoare de 500 lei. În funcţie de valoarea ridicată a acestei ediţii, se mai pot acorda şi alte premii speciale, oferite de edituri, reviste, cotidiene şi sponsori din Piteşti şi judeţul Argeş.

Festivitatea de finalizare a concursului, decernarea premiilor şi gala laureaţilor vor avea loc vineri 14 octombrie 2016, la Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş. Cu această ocazie se va desfăşura un simpozion având ca temă generală evoluţia poeziei contemporane. Organizatorii vor anunţa din timp premiaţii, pentru a putea fi prezenţi la manifestare. Cheltuielile de cazare şi masă vor fi suportate de către organizatori.

În funcţie de aportul instituţiilor implicate, organizatorii îşi rezervă dreptul de a redistribui sau de a nu acorda unele premii.

Notă: Câştigătorul Marelui Premiu nu mai poate participa la ediţiile următoare ale concursului.

Organizatori: Consiliul Judeţean Argeş, Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Argeş, Biblioteca Judeţeană „Dinicu Golescu” – Piteşti, Centrul de Cultură „Brătianu” – Florica – Ştefăneşti, Centrul Cultural Piteşti

FESTIVALUL-CONCURS NAŢIONAL DE CREAŢIE LITERARĂ „AVANGARDA XXII”

Ediţia a XV - a, Bacău-Tescani, 29 septembrie - 1 octombrie 2016

Fundaţia Culturală „Georgeta şi Mircea Cancicov” organizează cea de-a XIV - a ediţie *Festivalului-Concurs Naţional de Creaţie Literară „Avangarda XXII“*, manifestare care îşi propune descoperirea şi promovarea creatorilor de poezie, proză scurtă, teatru scurt, critică literară şi eseu - tineri şi adulţi, începători şi profesionişti -, a celui mai bun debut în volum, a celor mai buni poeţi consacraţi, precum şi a celei mai bune antologii de autor, identificarea şi promovarea celor mai valoroase reviste literare şi de cultură. De asemenea, iniţiativa îşi mai propune descoperirea şi promovarea valorilor autentice băcăuane prin acordarea Premiilor Anuale ale Fundaţiei „Georgeta şi Mircea Cancicov” pentru Literatură, Cultură, Arte şi Jurnalism.

La această competiţie pot participa:

I. Creatori de poezie, proză scurtă, teatru şi critică literară şi/sau eseu, care:

■ nu au depăşit vârsta de 47 de ani şi nu au debutat editorial ■ au debutat editorial în perioada 2015 şi nu au depăşit vârsta de 47 de ani ■ nu au depăşit vârsta de 65 de ani (scriitori profesionişti), precum şi

II. Autori de antologii (din creaţia unui singur sau a mai multor poeţi), apărute în 2015

III. Reviste literare şi de cultură

IV. Creatori din domeniile literaturii, culturii, artelor, ştiinţei şi învăţământului

I. Concurenţii care nu au depăşit vârsta de 47 de ani, nu au debutat editorial şi nu au primit premiul de debut în volum în ediţiile anterioare vor expedia un număr de minimum: - un grupaj de 10 poezii, - 3 lucrări de proză însumând maxim 8 pagini, - 1 - 2 piese de teatru scurt, - 2 lucrări de crtitică literară/eseu de circa 4-5 pagini.

Lucrările vor fi editate în word, cu fontul Times New Roman, corp 12, la un rând şi jumătate, cu diacritice. Lucrările vor purta un motto, iar fişa autorilor (care va conţine, în mod obligatoriu, o copie scanată a cărţii de identitate, numele şi prenumele, locul şi data naşterii, profesia, locul de muncă, adresa exactă, numărul de telefon şi de mobil şi adresa de e-mail) se va introduce într-un plic închis, ce va avea acelaşi moto cu cel al lucrărilor. De asemenea, concurenţii vor introduce în plicul mare un CD cu textele şi fişa autorului culese în word, cu fonturi româneşti (condiţie eliminatorie!), o copie scanată a cărţii de identitate, precum şi două poze color - una bust şi una în picioare, scoase cu aparat foto digital, la rezoluţie maximă.

Conţinutul CD-ului va fi transmis obligatoriu şi la adresa de e-mail: fundatiacancicov@yahoo.com

■ ■ Concurenţii care au debutat editorial în anul 2015 şi nu au depăşit vârsta de 47 de ani vor trimite trei exemplare din cartea apărută, un CD cu cartea în PDF, o copie scanată a cărţii de identitate, un curriculum vitae şi o fotografie. ■ Poeţii consacraţi, care nu au depăşit vârsta de 65 den ani, vor trimite minimum trei titluri de cărţi reprezentative, un CD cu cartea în PDF, o copie scanată a cărţii de identitate, un curriculum vitae şi o fotografie.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru editorii (responsabilii, îngrijitorii) antologiilor care cuprind creaţiile mai multor poeţi.

■ Poeţii profesionişti, care şi-au scos o antologie din creaţia proprie în anul 2015, vor trimite trei exemplare din cartea respectivă, un CD cu cartea în PDF, o copie scanată a cărţii de identitate, un curriculum vitae şi o fotografie. ■ Prozatorii, dramaturgii şi criticii literari vor trimite o carte editată în anul 2015, în trei exemplare, un CD cu cartea în PDF, o copie scanată a cărţii de identitate, un curriculum vitae şi o fotografie ■ Directorii (redactorii-şefi) publicaţiilor literare şin de cultură de limbă română, din ţară şi străinătate vor trimite cel puţin trei numere reprezentative apărute în cursul anului 2015, un CD o copie scanată a cărţii de identitate, un curriculum vitae şi o fotografie.

Toate lucrările vor fi expediate până la data de **26 august 2016** (data poştei), pe adresa: **Direcţia Judeţeană pentru Cultură Bacău, Strada 9 Mai nr. 33, etaj III, C.P. 600066, cu menţiunea: *„Pentru Festivalul de Creaţie Literară Avangarda XXII”.***

Concurenţii premiaţi vor fi, în prealabil, anunţaţi telefonic sau prin poşta electronică în vederea participării la festivitatea prilejuită de acest eveniment. Organizatorul va asigura transportul, masa şi cazarea pentru invitaţi şi laureaţi. Manuscrisele, revistele, cărţile şi CD-urile nu se înapoiază.

II. Până la data 26 august 2016, creatorii din domeniile literaturii vor trimite prin poştă sau vor depune la sediul Direcţiei Judeţene pentru Cultură Bacău: - o carte de poezie editată în 2015 sau minimum două grupaje de poezie publicate în reviste literare anul trecut, - o carte de proză editată în 2015 sau minimum două proze publicate în reviste literare anul trecut, - o carte de critică literară editată în 2015 sau minimum două articole publicate în reviste literare anul trecut. Artiştii plastici vor depune minimum trei lucrări semnate în anul 2015. Dirijorii de orchestre sau coruri, soliştii vocali şi instrumentişti, ansamblurile folclorice vor depune -pe CD sau stik - minimum trei piese prezentate la trei spectacole diferite în anul 2014. Jurnaliştii vor depune minimum trei reportaje sau anchete sau interviuri, indiferent de mărimea lor, şi cinci note sau ştiri - toate publicate în anul 2015.

Lucrările, însoţite de un CV, vor purta menţiunea*: „Pentru Premiile Anuale ale Fundaţiei Culturale Cancicov”.*

Premiile:

Pentru prozatorii consacraţi, care nu au depăşit vârsta de 65 de ani:

■ Premiul de Excelenţă pentru cea mai bună carte de proză a anului 2015

Pentru poeţii consacraţi, care nu au depăşit vârsta de 65 de ani:

■ Premiul de Excelenţă pentru cea mai bună carte de poezie a anului 2015

Pentru dramaturgii consacraţi, care nu au depăşit vârsta de 65 de ani:

■ Premiul de Excelenţă pentru cea mai bună carte de teatru a anului 2015

Pentru criticii literari consacraţi, care nu au depăşit vârsta de 65 de ani:

■ Premiul de Excelenţă „pentru cea mai bună carte de critică literară a anului 2015

Pentru poeţii care au debutat editorial în anul 2015 şi care nu au depăşit vârsta de 47 de ani:

■ Premiul de Excelenţă pentru cea mai bună carte de debut a anului 2015

Pentru cea mai bună antologie (inclusiv de autor) de poezie a anilor 2015:

■ Premiul de Excelenţă

Pentru poeţii care nu au debutat editorial şi nu au depăşit vârsta de 47 de ani:

■ Premiul de debut în volum al *Editurii Fundaţiei Culturale Cancicov* Bacău

La această categorie se vor mai acorda Premiile II şi III, trei menţiuni, precum şi premiile unor reviste literare.

Pentru cea mai bună revistă literară şi de cultură a anului 2015:

■ Premiul de Excelenţă al FUNDAŢIEI CULTURALE „GEORGETA şi MIRCEA CANCICOV”

Pentru întreaga creaţie literară şi/sau pentru întreaga activitate depusă la o revistă aflată sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Juriul va acorda:

■ Premiul „OPERA OMNIA” sau PREMIUL DE EXCELENŢĂ

PREMIILE ANUALE ALE FUNDAŢIEI CULTURALE „GEORGETA ŞI MIRCEA CANCICOV” PENTRU LITERATURĂ, CULTURĂ, ARTE ŞI JURNALISM

În vederea stimulării şi promovării la nivel local, naţional şi internaţional a creatorilor băcăuani din domeniile literaturii, artelor, ştiinţei şi învăţământului, juriul constituit va acorda:

■ Premiul de Excelenţă pentru cea mai bună carte de poezie a anului 2015

■ Premiul de Excelenţă pentru cea mai bună carte de proză a anului 2015

■ Premiul de Excelenţă pentru cel mai bun artist plastic al anului 2015

■ Premiul de Excelenţă pentru cel mai bun jurnalist al anului 2015

■ Premiul de Excelenţă pentru cel mai bun solist-vocal/ instrumentist al anului 2015

Relaţii: mobil: **0721/861045**

E-mail: **fundatiacancicov@yahoo.com**

Director Festival, Victor Munteanu

Nota redacţiei:

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că ***Argeş*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu portrete de la Fayum, Egipt.

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT! Vă puteţi abona pentru anul 2016, costul abonamentului fiind de 42 lei/an.

Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ

● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**

Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)

Consilieri editoriali: **NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ**

Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).

Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti; **http:** www.centrul-cultural-pitesti.ro; **tel./fax:** 0248/219976

ISSN: 1221-2350

Tiparul executat la SC Argeşul liber SA

ARG PRESS

Mihai Barbu

The Name of the Dog sau *Visul American în 80.000 de cuvinte*

De ce *Numele câinelui*? Câteva argumente şi consideraţii, americane şi româneşti

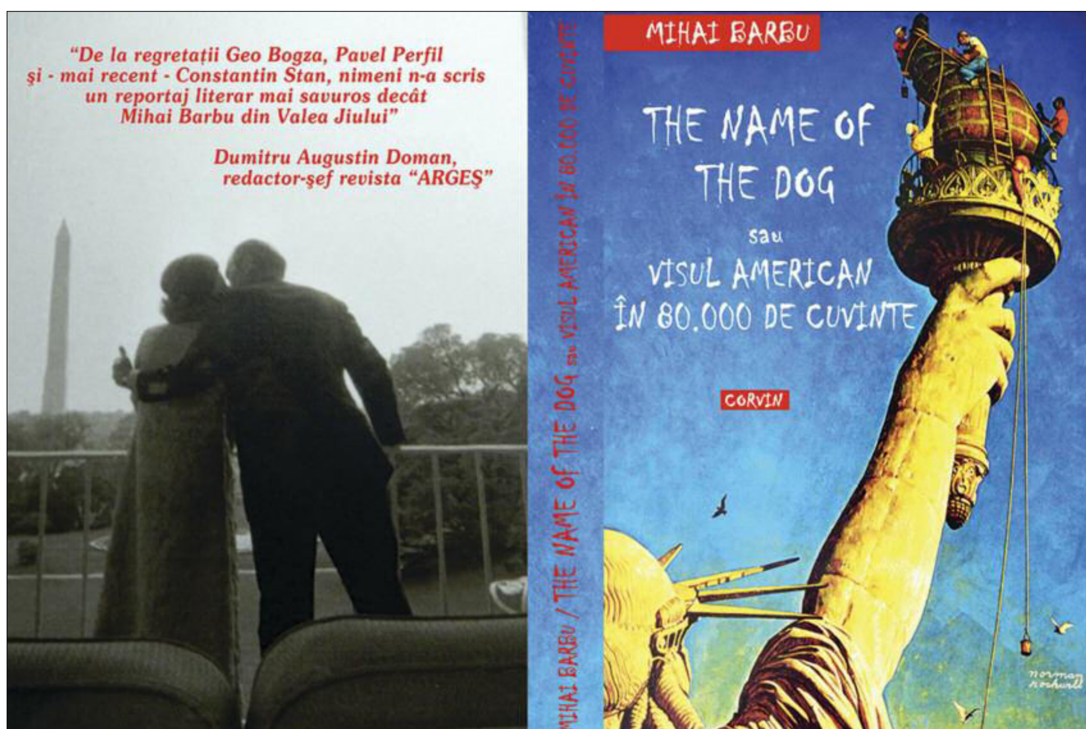
Un om din Petrila, dl. Iosif Kragel, a făcut puşcărie politică, alături de scriitorul Ion D. Sîrbu, pentru că, după ce a băut mai multe beri la faimosul local "Tri păduchi" din Petrila, aflat chiar în preajma minei, a căzut în extaz şi a strigat că "Berea mea e la fel de bună ca laptele de la vaca lui Truman!"

În dimineaţa zilei de 16 mai 2015 (sau, în ordinea americană, 5/ 16/ 15), autorul acestei cărţi se afla în faţa imobilului cu nr. 555 de pe Pennsylvania Avenue NW din Washington DC 20001. Imobilul adăposteşte faimosul NEWSEUM. La parter, cu o vitrină în partea stângă, pe C Street, era *Gift shop*-ul cu produse specifice jurnalismului. M-am interesat cât costa intrarea la acest mare muzeu al ştirilor. Era 22 de dolari iar în vitrină am zărit o carte care îmi stârnise, imediat, interesul. Era vorba de volumul lui Roy Peter Clark intitulat "Writing Tools" sau "50 Essential Strategies for Every Writer". Autorul a dedicat cartea lui Donald M. Murray şi memoriei lui Minnie Mae Murray, naşii unei naţiuni de scriitori. Reclama volumului spunea, negru pe alb, că "scrisul este o meserie care se poate învăţa". Pentru asta îţi trebuie instrumente nu reguli. Ştiam, deja, că o carte serioasă în America costă între 15 şi 20 de dolari. A trebuit să mă hotărăsc. Aveam la mine bani doar pentru una din aceste tentante plăceri: ori vizitez muzeul, ori îmi cumpăr cartea. Am ales varianta a doua. Le-am explicat celor de la intrare că vreau să merg doar până la *shop* şi că, deocamdată, nu intenţionez să vizitez muzeul. Cei de la pază mi-au controlat rucsacul, marca Adidas, şi n-au observat nimic suspect. M-am dus direct la raftul cu cărţi şi am luat, cu hotărâre, volumul lui Roy Peter Clark editat de Little, Brown and Company. La ora 11:47 AM, m-am aflat în faţa casei de marcat unde am achitat suma de 12,99 $ (plux taxe în valoare de 0,75 $). Am întins casierei 14 dolari *cash* şi am primit rest 0,26 de dolari. Am luat cartea "Writing Tools" şi am primit ticket-ul justificativ cu numărul 15395.

O să vă întrebaţi, probabil, de ce am abuzat de răbdarea dumneavoastră furnizându-vă atâtea amănunte pentru a vă relata unde, când şi cum am cumpărat această carte despre "Uneltele scriitorului". Răspunsul, extrem de documentat, o să-l găsim, împreună, la pagina 72 a cărţii d-lui Clark în textul despre "Unealta nr. 14". Titlul acestui scurt şi savuros capitol se intitulează "Get the name of the dog!/ Dă numele câinelui!" Autorul *Uneltelor*... relatează că, la ziarul *St. Petersburg Times*, editorii şi cei care rescriau articolele le puneau în vedere reporterilor să nu se întoarcă, niciodată, la redacţie fără "numele câinelui". Reporterilor li se cerea, în jargonul profesiei, să aducă detalii cât mai relevante în relatarea lor. Asta însemna că reporterii trebuiau să aibă, mereu, ochii larg deschişi şi urechile ciulite la maximum. Când Kelly Benham a scris o poveste despre luptele unui cocoş feroce a dat atât numele combatantului (Rockadoodle Doi) dar, din exces de zel, a făcut publice şi numele părinţilor săi (Rockadoodle şi găina cu un singur picior, pe nume ei de fată, Henry Penny). Un mare editor american, Gene Roberts, îi citea unui editor orb textele cărora voia să le verifice plasticitatea relatărilor. Era foarte important, pentru Roberts, ca editorul orb să exclame "văd" mai degrabă decît "înţeleg". E de dorit ca scriitorul să ofere oportunităţi prin care să dea detalii semnificative despre miros, sunet, gust şi pipăit. Poate vreţi să ştiţi care era numele casierei unde am achitat cartea. Pe bon nu era trecut decât un număr de identificare: "Cashier: 23277". Era mai relevant dacă avea un nume şi nu un număr? La români e invers ca la americani. Bonurile îţi spun că te-a servit Luminiţa, Safta sau Nelly. Tot ele te întreabă, de fiecare data, dacă "aţi găsit toate produsele pe care le-aţi căutat?" Joseph Conrad crede că "prin puterea cuvântului scris trebuie să te fac **să auzi**, să te fac **să simţi** dar, înainte de toate, **să te fac să vezi**". Casiera mea americană era un fel de Grosse Bertha care mi-a atras, delicat, atenţia că marfa nu poate fi returnată dacă a fost deschisă sau uzată. Rândurile de faţă sunt o dovadă că am deschis cartea. Şi, tot pe această cale, vreau să o fac să audă, să simtă şi, mai ales, să vadă cum eu, cu uneltele scriitorului de pretutindeni, am încercat să descriu America mea, aşa cum am văzut-o din patru puncte de observaţie fixe: din Washington DC, Irvine (California), Wheeling (West Virginia) şi Hampden Sydney (Virginia). La care am mai adăugat şi imagini de acasă de pe vremea când America mi se arăta doar într-un vis colorat şi rar...

Un om din Petrila, dl. Iosif Kragel, a făcut puşcărie politică, alături de scriitorul Ion D. Sîrbu, pentru că, după ce a băut mai multe beri la faimosul local "Tri păduchi" din Petrila, aflat chiar în preajma minei, a căzut în extaz şi a strigat că "Berea mea e la fel de bună ca laptele de la vaca lui Truman!"

Era vorba de preşedintele american care a fost în fruntea executivului de peste Ocean între 1945 şi 1953. Omul nostru din Petrila nu fusese niciodată în State şi nici România nu importa pe atunci, în plin Război rece, lapte "made in USA". Nu ştim ce i-a venit bietului domn Kragel să facă această comparaţie neaşteptată pentru care a primit, în urma turnării lui la Securitate, şapte ani de temniţă grea. Îl amintim, aici, la începutul acestei cărţi despre o aventură americană, pe bunul domn Kragel ca pe un precursor al comparaţiilor care se pot face, azi, în satul global. El a plătit cu vârf şi-ndesat acest lucru. A făcut o comparaţie neaşteptată într-un timp nepotrivit. În detenţia sa făcută la cules de stuf în Delta Dunării a împărţit baraca şi truda cu un alt petrilean, scriitorul Ion D. Sîrbu. Minerul Kragel l-a ajutat, în mai multe rânduri, pe mai firavul său camarad să-şi facă norma zilnică. Aşa s-a născut o prietenie adevărată, nedezminţită de anii care au venit peste ei. Herr Kragel n-a fost erou în nici una din scrierile lui Gary Sîrbu. Scriitorul a murit cu două luni înainte de revoluţia română din 1989. Subiectele carcerale erau interzise în fostul regim. Sîrbu a putut scrie, în vechile sale povestiri minereşti despre Dumnezeu, Iisus Hristos, Sfântul Petru, Îngerul păzitor sau Zâna căzută, despre Vâlvele băii sau caii din mină care orbesc la lumina soarelui dar nu şi despre bătrânul miner Kragel. Un om al Văii care a fost precursorul unei comparaţii care unea (şi nu dezbina) cele două ţări, cele două popoare şi cele două sisteme. Berea "Haţegana" şi laptele produs la ferma unui preşedinte american au fost cele două produse care au unit Valea Jiului cu ferma din Grandview, USA.

Pentru comparaţia sa ce punea în relaţie direct spuma berii populare de la crâşma proletară din Petrila cu laptele ecologic de la ferma preşedintelui american, minerul nostru merită să fie unul din eroii noştri pe care am vrut, neapărat, să-l menţionăm în acest început de volum.

Cartea pe care o ţineţi în mână am scris-o în primul an în care nu am mai fost profesor. M-am adaptat greu la noua mea condiţie. În cele din urmă mi-am zis că dracul nu poate fi chiar atât de negru. Aşa că l-am rugat pe prietenul meu, profesorul Emil Danciu, să-mi instaleze pe laptopul meu Asus un Windows 7, prevăzut cu diacritice, şi am început să tastez la "America mea..." Mi-am propus să scriu la fel ca Mircea Cărtărescu. În fiecare zi, câte două ore, de la 10 la 12. La un an de la reîntoarcerea mea acasă am reuşit să trimit cartea la tipar...